

מחברים

גליון ר"ה
שמיני, תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות

פנינים תכנים ואמרות
נפלאות על פרשת השבוע

סט עקידת יצחק המבואר 10 כרכים

פירוש החכם הקדמון רבי יצחק עראמה זצ"ל, על התורה, עם ביאור משולב בתוך דברי רבינו המחבר, כדי להועיל להבנת הדברים, ובתוספת הערות וצינונים. כל הספר הוגה עפ"י דפוסים ישנים, עם הוספות ותיקונים רבים. נסדר מחדש, עם חלוקה לקטעים, סימני פיסוק, כותרות ביאור לכל קטע. ובתוספת מפתחות נרחבות לספרי עקידת יצחק, כל אלו נסדרו בכלי מפותר, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

רמב"ם המבואר טהרה - כלים

רמב"ם ונושאי כליו ערוכים בדקדוק רב, עפ"י כתבי יד ודפוסים ראשונים, מקוטע ומנוקד, בעיצוב נאה ומשובח. נוסף עליו ביאור משולב, הערוך בשפה ברורה ושווה לכל נפש. הביאור מלוטט מכלל מפרשי הרמב"ם, ובתוספת הקדמות, מבוא בתחילת כל ענין, מקורות וצינונים, ועם פסקי שולחן ערוך.

אמונה ובטחון כריכה רכה

שיחות קודש ודברי חיזוק מאירים בענייני מידת האמונה והביטחון בהש"ת, במיוחד בהתמודדויות ובאתגרים של דורנו.

דברים נעלים שנאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א, ונכתבו ונערכו בלשון בהירה ונגישה לכל נפש, מתוך מטרה לחזק, לעורר ולרומם את הלבבות באור התורה והאמונה.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

- חשיפה:** תשובת האב לבנו שסיפר לו שלחץ ידו של נשיא ארה"ב וקידש שם שמים | עמ' ג'
- האור החיים הק:** בענין האיסור שהוציא על אכילת חגבים | עמ' ב'
- אקטואליה:** חולה השומע ספירת העומר מחבירו האם צריך לעמוד | עמ' ט'

הפלפול הראשון לאחר מתן תורה

וישמע משה ויטיב בעיניו (י. כ.). רמז מוסר, אהרן פלפל עם משה, וזה הי' פלפול הראשון לאחר מתן תורה, והיה יכול משה להתאמץ ולומר הלא אני יודע יותר, כי אני קבלתי מהקב"ה התורה כולה עם פירושה ולמדתיה לכם, מ"מ כיון שראה שהאמת עם אהרן הודה לו. ומודה על האמת הוא מדברים שהתורה נקנית בהם, ומדת החכם ומודה על האמת (אבות פ"ה מ"ז), והוטב בעיני משה שראה שמתחילין לפלפל בפלפול התורה ובפלפול של אמת לאמיתה, כמו שהעיד הקרא (מלאכי ב. ו) על אהרן תורת אמת היתה בפייה, והוטב בעיניו של משה. וזה וישמע משה ויטיב בעיניו, לא לבד שהודה לו אלא עוד הוטב בעיניו.

שיר מעון (להגה"צ רבי שמעון סופר זצ"ל הי"ד בעל שו"ת התעוררות תשובה) - בפרשתנו

תפילה עושה מחצה - העצה לפעול כולה

וידבר משה וגו' הנותרים (י. ב.). וברש"י הנותרים מן המיתה מלמד שאף עליהם נקנסה מיתה על עון העגל, וכו' ותפלתו של משה בטלה מחצה. י"ל בדרך צחות דהנה ע"י תפלת ערבית הראשונה שביום נעשה מחצה מבקשתו ונשאר מחצה שלא נשמע עדיין, ועל ידי תפלת שחרית נתקן מהמחצה מחצה ונשאר רבע, וע"י מנחה נשאר חלק שמיני, וזה אפשר לתקן על ידי אמירת תהלים, וזה י"ל שמרומז בתהלים (י. א') למנצח על השמינית מזמור לך, דעל השמינית שנשאר שלא נתקבל, העצה מזמור לדוד, היינו אמירת תהלים.

שארית מנחם (להגה"ק מווישוא)

גם הגיה וגם חתם את שמו...

את הגמל (יא. ד.). אחד היה תמיד רגיל לכתוב הגהות על ספרים ולחתום את שמו. פעם ביקש מהגאון רבי חיים מולאזין זצ"ל שישאל לו גמרא עירובין, ואמר לו ר' חיים אתן לך בתנאי שלא תכתוב הגהות ובפרט שלא תחתום את שמך. כשלמד הלה את המשנה בעירובין (דף לה.) הרי זה "חמר גמל", לא הבין הפשט, חשב שהוא טעות ועשה הגהה בצדו "חמור גדול", כשהשיב את הגמרא לרבי חיים אמר לו, לא די שעשית הגהה אלא חתמת יחד עם זאת את שמך.

גן יוסף

קריאתו הנוקבת של הרב מפוניבז - בשמחת הבר מצוה של הילד היחידי שנשאר מגיטו קובנא

ואת שיעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמור (י. טו.)

מעשה שבא מרן הרב מפוניבז' להשתתף בשמחת בר מצוה של ילד אחד מבתי אבות, הילד היחידי שניצול ונותר מגיטו קובנא, והכירו על פניו של הרב שהוא נרגש ביותר, הוא לא התכוון מראש לשאת דברים, אבל כדרכו תמיד נאחז גם כעת בפסוק מפרשת השבוע, אחרי ששאל בעדינות אם יש פה חומש (אף פעם לא הסכים לבקש בפה מלא שיטרחו ויביאו לו) ושטף הרעיונות התחיל לגאות כנהר.

באותו שבוע קראו בתורה פרשת שמיני, בפרשה זו מסופר על מיתת שני בני אהרן, נדב ואביהוא, ומסופר עוד בין השאר כי משה רבינו ע"ה "ואת שיעיר החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרים לאמור..."

המלה האחרונה "לאמור" היא, לכאורה, מיותרת. כי בכל מקום משמש "לאמור" כציווי למסור את הדברים הלאה, אך כאן לא שייך לפרש במשמעות זו? לפיכך מוסיף רש"י הקדוש בביאורו: "לאמור" - אמר להם השיבוני על דברי! דיינו שדרש מהם תשובה. איזו תשובה דרש מהם, מה היתה טענתו של משה רבינו כלפיהם? אלא שאמרו חז"ל, כי בעצם היו אף אלעזר ואיתמר ראויים לישרף, אם לא שריחם הקב"ה על אהרן. שאל איפוא משרע"ה אותם שאלה מחרידה ונוקבת: "למה נותרתם? בשביל מה הותרו ה' אתכם? הלא נותרתם אך ורק בשביל שתרבו כבוד שמים ותקדשו את שמו ית". השיבוני - אם כן, על דברי: היכן הוא קידוש השם שלכם?!

אף אתה פנה הרב זצ"ל בהתלהבות אל הבחור בר מצוה: "נותרת יחידי מכל הילדים היהודים בגיטו קובנא, הלא נותרת לקדש את ה' - והקבה תובע ממך: "לאמור", "השיבוני על דברי", היכן הוא קידוש השם שלך?!

ולא רק אליך הוא קורא השלים והפטיר בסיום דבריו. היום הזה כל ילד יהודי חי הוא "נותר" והקב"ה מצפה ממנו שיקדש את שמו ית', ה"לאמור" בפרשת שמיני זועק ודורש מכל ילד יהודי: "השיבוני על דברי", "השיבוני ויקדשוני".

הרב מפוניבז (ח"ב עמ' קצג)

מסר מספרי אביר יעקב לפרשת השבוע עמ' י"ד

פניני אביר יעקב עמ' ה'

לבקש צד זכות בכל אדם גם הנראה כרשע

את הגמל פי מעלה גרה הוא וגו' ואת החזיר פי מפרס פרסה וגו' (א, ז).

ראיתי להרב כלי יקר שדקדק דהיה ליה לומר הסיבה שהוא טמא ברישא לא סימן טהרה שבו. ופירש דהסימן טהרה מוסיף טומאה, שהוא רוצה לגנוב דעת הבריות והגמל מכסה טלפיו, והחזיר פושטן והצבוע הוא יותר מהרשע והאריך בזה והוא מוסר נאה ודקדוק אמיתי.

ואפשר שרמז הכתוב בזה, דהגם שאדם אחד נראה כרשע עם כל זה תמיד נבקש צד זכות שבו ולא נפתח בגנות.

ובזה אפשר לפרש פלוגתא דאמוראי פרק ערבי פסחים דמר סבר מתחיל בגנות ומסיים בשבח ומר סבר מתחיל בשבח ומסיים בגנות. דמ"ד מתחיל בשבח יליף מהכא דהכתוב הכא מתחיל בשבח משום פתח דבר יאיר (תהלים קיט, קל). ומר סבר מתחיל בגנות, טעמו דשאני הכא דלפי האמת הגנות הוא נשאר ולא נתקן, אבל אנו הגנות עצמו - שבח שנתהפך לטובה, ולרמזו זה מתחיל בגנות לרמזו שהוא שבח מדפתח בו.

פני דוד (למך החיד"א) - בפרשתנו

ענה כסיל כאלותו - פן יהיה חכם בעיני

ואת התנשמות ואת הקצת ואת הרחם (א, יח).

בעיר אחת בהונגריה שהיו בה שתי קהילות, נפגשו פעם הרב האורתודוקסי עם הרב הרפורמי. היה זה בעת טקס קבלת פנים שנערך מטעם העירייה לקראת ביקורו של ראש הממשלה בעיר.

שני הרבנים עמדו בתוך מעגל של בעלי בתים משתי הקהילות, רצה הרבינו הרפורמי להפגין את בקיאותו בתורה ובדקדוק לשון הקודש, ופנה אל הרב האורתודוקסי בשאלה האם כבוד הרב יכול להגיד לי איפה במקרא יש מלה המנוקדת בשלושה קמצים זה אחר זה?

הרב האורתודוקסי לא ידע להשיב. אמר לו הרב הרפורמי בפרשת שמיני בעופות הטמאים כתוב "ואת הרקם", והרבינו הוסיף כבוד הרב ישים לב למלה זאת, אולי יכול פעם להשתמש בכך.

הרב האורתודוקסי נפגע קצת בעיני הבעלי בתים שלו, אך הגיב מיד בשאלה נגדית, הדוקטור רבינו יגיד לי איפה במקרא יש מלה המנוקדת בארבעה

פתחים זה אחר זה, ולא ידע הרב הרפורמי להשיב, אמר לו הרב האורתודוקסי בפרשת תבוא בתוכה כתוב ובקדחת (דברים כח, כב) והרב המשיך, אדוני

עולמו של אבא (עמ' קסד)

וארט מהאור החיים הק'

בענין האיסור שהוציא רבינו האור החיים הק' על אכילת חגבים

אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על הארץ (א, כא).

כתב האור החיים הק': "כבר הארכתי בחיבורי על טור ויורה דעה (פרי תואר סי' פה) שהעיקר כפירש"י בזה שצריך שיהיו לו כרעים הארוכים סמוכים לצווארו. והטועים להתירה כי אין מין זה בנמצא, אף אני השיבותי אותו וכו' אין ראיה ממה שאין מצוי מין זה לומר שאיננו בעולם שהרי יש מינים הרבה ודאי ואינם מצויים כל עיקר אצלנו, "לכן כל ירא וחרד ירא ויפחד לבל יושיט ידו לשקץ זה, וימחה בשולח יד". והנה מיום שנשמעו דברי במערב ופירשו מהם הרבים לא נגע ה' עוד במכה זו ולא נראו זה יותר מ"ב שנה, כי תורה ומעשים טובים כתרס בפני הפורענות" עכ"ל.

דברים חוצבי להבות אלו של ה"אור החיים" הק' נסובו על מעשה שהיה, וכפי שמביא בספר שמלת אליעזר (פר' בא מאמר ב'): בתקופת מגוריו במקנס, היו בין החכמים שהתירו כהוראת שעה אכילת ארבה מסוג מסוים. בהסתמך על גדולי הדורות הקודמים שהתירו מין זה בשעתם. כאשר בירר רבינו ה"אור החיים" הק' את הענין, עלה בידו כי אותו היתר ניתן בשנת רעב, כאשר נחילי פשטו על השדות והשמידו את כל היבול. כאשר רעב כבד פקד את המדינה עד כי מתו אנשים מרעבון, וכמה מחכמי הדור התירו כהוראת שעה, לאכול סוג מסוים של ארבה, לפי סימני כשרות שמצאו.

שעת החירום חלפה, אך כיון שנעשה להם כהיתר, המשיכו האנשים לאכול מין ארבה זה. משהודיע ה"אור החיים" הק' על האיסור התקבלה הוראתו אצל כל הציבור חוץ מחכם אחד שהמשיך באכילת החגב, למרות האיסור. עד שבאחד הלילות חלם הלה, שהוא אוכל שקצים ורמשים. ויהי בהיות הבוקר סר מהר לבית ה"אור החיים" הק' וסיפר לו את החלום אשר חלם. הסביר לו רבינו כי אמנם הראו לו בחלום שהארבה אסור באכילה כשקצים ורמשים. מאז התקבלה תקנתו של ה"אור החיים" על דעת כולם.

ואף מן השמים סייעו בידו, כי עד שנה זו, היה מין ארבה מגיע לעיתים מזומנות, ומאז תקנת האיסור, לא הופיע ארבה זה במשך עשרות שנים. וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליו, ופי ה' דיבר מתוך גרונו עכ"ד.

וכן כתב רבינו בקיצור אמרים בספרו פרי תואר (י"ד סי' פה) וז"ל: "ומעתה אין לחוש למנהג שנהגו בו היתר, כי לא מנהג הגון הוא ולא נהגו אלא בשנת בצורת פשטו ידיהם, וכדברי הרב הזקן וכל גלילות ישראל שמוסדים מימי קדם בבני תורה צח, נהגו היתר במין זה עצמו הרגיל ביניהם וכבר כבר מצאה ידי ופירשתי והפרשתי כל יחיד בני עירי מהם ואסורם, ואחד מהם שלא שת לבו לדבר זה הראוהו בחלום שהיה אוכל שקצים ורמשים, והעירוהו כי הם הארבה שאכל בו ביום. וכמה הערות עשה ה' והצדיק הדברים וגדול הנס האחרון שעשה ה' שתמיד דבר רגיל היה לבא מין זה לב' או לג' שנים ולא אחר טפי מד' ומשעה שפרסמתי איסורם וחכמי העיר הטו אזנם ואסורם מאותה שנה לא נראו עוד במערב למעלה מעשרים שנה" עכ"ל.

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		מי יורק		לונדון	
מסכת השבוע	איאת השבת	מסכת השבוע	איאת השבת	מסכת השבוע	איאת השבת	מסכת השבוע	איאת השבת	מסכת השבוע	איאת השבת
18:25	19:39	20:19	19:41	20:16	19:06	20:37	20:15	19:24	20:32
20:53									

מחברים
הגיון ויחסי מבית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com | להצטרפות:

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

מחברים
העלן השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצנים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68
הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הר"ן 9 • חיפה: מיכאל 27 • תנינין: הרב"ם 10 • פתח תקוה: רוטשילד 75

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

כח התפילה:

ילדה בת עשר מתפללת מידי יום לאבינו שבשמים, שתזכה לקבל סידור תפילה עם חריטת השם שלה, התפילה התקבלה במלואה הסכיתו ושמו:

יום התפללה לה' שישלח לה בקרוב סידור יפה עם חריטה של השם שלה. יום אחד, עוד באותה שנת לימודים, קראה לה הסגנית ואמרה לה: "שרה, תוכלי לגשת אליי למשרד? אני רוצה לשאול אותך משהו חשוב". במשרד הוציאה הסגנית מהתיק סידור יפה ועליו חרוט השם: שרה כהן. "קניתי את הסידור הזה לנכדה שלי, והתברר שהוא בנוסח שונה מזה שמתפללים אצלנו. מיד חשבתי עלייך, אולי תרצי לקבל את הסידור במתנה? בחנות לא מסכימים להחליף לי אותו". והילדה שלי בת העשר קיבלה סידור יפהפה, כמו שחלמה, עם חריטה של השם שלה. ביקשה מאבא שבשמיים, והוא נתן לה.

(גליון השגחה פרטית)

יום אחד ניגשת אליי בתי, ילדה בת עשר, ובפיה בקשה: "אבא, אני רוצה סידור יפה עם חריטה של השם שלי". שאלתי אותה, "מה יום מיוחד? לכבוד מה נקנה לך סידור כזה? בעזרת ה', לכבוד הבת מצווה נקנה לך". הילדה אמרה שאין לה כוח לחכות שנתיים עד לבת מצווה, והיא רוצה סידור כזה כבר עכשיו... אמרתי לה, "איני רואה שום סיבה לקנות עכשיו סידור יקר. אבל אם את רוצה מאוד, יש לי רעיון שבילך".

הילדה שלי, שלשם הסיפור נקרא לה שרה כהן (אם כי שמה ושם משפחתו נדירים יותר), מממש הסתקרנה לשמוע את הרעיון שלי. אמרתי לה: "תתפללי לה' ותבקשי ממנו שייתן לך סידור כמו שאת רוצה". היא עשתה כעצתי, ויום

והתקדשתם והייתם קדושים:

נשיא ארצות הברית פוגש ילד יהודי ומקשיב ללקח על אמונה, ואילו האב, במקום להתגאות, מבהיר לבנו את מעלת לימוד התורה, שערכה עולה על כל תואר ושלטון:

את ידי, ואמר: "תגיד להורים שלך שימשיכו לחנך אותך בחינוך הטוב כפי שחינו אותך עד היום".

כמובן שהצלמים שהיו בפמליית הנשיא צילמו את לחיצת היד הזאת, ולמחרת בכל העיתונים הופיעה התמונה של הנשיא לוחץ את ידי, בתוספת ההסבר שהסברתי לנשיא על יראת השמים שהכיפה משרה על מי שלובש אותה. ב"ה היה קידוש ה' גדול בעולם.

אני, מרוב התרגשות, רצתי לאבא שלי, קראו לו הרב פרץ שיינרמן, וסיפרתי לו את הסיפור שהנשיא לחץ לי את היד, וזכיתי לגרום לקידוש שם שמים.

כשאבי שמע זאת, הוא הזדעזע כולו ואמר לי: "אוי ואבוי! אתה לא יודע בכלל מה קרה לך... גוי נגע בך! חז"ל גזרו על הגויים טומאה כמו זבים. רוצ' מהר תרחץ את הידיים! אוי ואבוי, איך קרה לך דבר כזה?!"

והילד אלחנן המשיך וסיפר: "הדברים הנוקבים האלו של אבי, שינו לי את כל מהלך המחשבה בשלוש מאות וששים מעלות. מי זה נשיא ארצות הברית לעומת ילד יהודי שזוכה ללימוד תורה? ילד יהודי, מתניקות של בית רבן, שיושב ועוסק בתורה גדול לאין ערוך ממנו! אבי לימד אותי להבחין בחיים בין עיקר לטפל. עיקר החיים היא קרבת ה', לימוד תורה, קיום מצוות. מי זה נשיא ארה"ב? מה הוא בכלל? לחיצת היד שלו מצריכה טהרה!"

"את ההשקפה הזאת", סיים הרב אלחנן שיינרמן את דבריו, "הנחלתי גם לילדים שלי. הם הבינו מה העיקר בחיים ומה הטפל. כך זכיתי שכל בְּנֵי וְחֻתְנֵי יצאו תלמידי חכמים ומחברי ספרים נודעים. כל זאת בזכות אבי שלימד אותי את ההשקפה האמיתית".

(הגאון רבי מאיר צ'מרוט שליט"א - נאה דורש)

בארצות הברית התגורר רב חשוב, הגאון רבי אלחנן שיינרמן, שזכה לכך שכל הבנים והחתנים שלו, ללא יוצא מן הכלל, מגידי שיעורים, מחברי ספרים, רבנים חשובים. פעם, כשנשאל איך זכה שכל צאצאיו יהיו תלמידי חכמים? השיב: "הכל בזכות אבי", וסיפר:

ההורים שלי היו גרים בווישינגטון, מול המדשאות של הבית הלבן. היום המדשאות האלו חסומות על ידי שומרים ואין אפשרות להתקרב אליהן, אבל לפני שבעים שנה הן היו פתוחות, לא הייתה שם שמירה מיוחדת, ומי שרצה לשחק שם על הדשא היה יכול.

יום אחד, הייתי אז ילד קטן בן שמונה, שיחקתי על הדשא, ופתאום אני רואה את הנשיא יוצא מהבית הלבן עם כל הפמליה שלו. הנשיא עבר לידי, הסתכל עלי, וראה את הכיפה הקטנה שהייתה לי על הראש, ושאל אותי: "מה זה הדבר הזה שיש לך על הראש?"

הייתי נחון בלשון לימודים, והשבתי לו: "אדוני הנשיא! אבא שלי שם לי את זה על הראש".

"ואתה יודע למה אבא שלך שם לך את זה על הראש?" הוסיף הנשיא לשאול.

"כן", השבתי. "שם למעלה - והצבעתי כלפי מעלה - יש שמיים, ובשמיים כותבים כל מעשה שבן אדם עושה. אם זה מעשה טוב - כותבים אותו לטובה, אם זה חלילה מעשה רע - כותבים אותו לרעה. כל מעשה נרשם! אבא שלי שם לי את זה על הראש כדי שתהיה לי 'ראת שמים', שאזכור שיש למעלה שמים, ואעשה תמיד רק מעשים טובים".

הנשיא התרגש מאוד מדברי החן האלו שהצגתי בפניו, קרא לי אליו, לחץ

וייטב בעיניו:

אברן צעיר מבקש הסכמה ממרן הגר"ח מברסק ומשיב בחוכמה על הערה נוקבת, תוך שהוא שוזר סיפור נשכח על רפואה ועל חצי חסיד:

והזמינו לשבת יחד אתו.

אדהכי והכי התעניין רבי חיים מברסק על סיבת בואו של האורח ועל מבוקשו. נענה רבי מנחם נחום ואמר כי מבוקשו הוא לקבל סמיכה מרבה של בריסק וכי נכון הוא להבחין על תלמודו וכך יוכלו לתהות על קנקנו.

התעניין רבי חיים מברסק האם יש בידו כבר כתבי סמיכה שכתבו עבורו גאוני הדור. נענה רבי מנחם נחום כי אכן זכה כבר כבר לקבל כמה כתבי סמיכה מרבנים אצלם הוא עמד בכור המבחן, ותוך כדי דיבור הוא הוציא מכיסו מכתב שכתב עבורו אחד מגדולי הדור, והושיט אותו לרבי חיים.

סיפר הרה"ק רבי מנחם נחום רבינוביץ מקאנטקוזה זיע"א, בעל 'מחשבת נחום', מה שבדידיה הוה עובדא, בהיותו אברן צעיר, כשעדיין לא מלאו לו שלושים שנה, בבואו אל הגאון רבי חיים הלוי סולובייצק מברסק צ"ל כדי לקבל ממנו היתר הוראה וסמיכה.

עם כניסתו לביתו של רבי חיים רואה הוא כי הגאון הנודע יושב כשהוא מוקף ברבנים ותלמידי חכמים העוסקים עמו בפלפולי דאורייתא ובעומקה של הלכה. משהבחין רבי חיים מברסק באורח שנכנס, הכיר בו כי הגם שהוא רך בשנים הוא אב בחכמה, ותיכף קיבלו במאור פנים וברוב הוקרה וחיבה.

נטל רבי חיים מבריסק את מכתב הסמיכה, קראו מתחילה ועד סוף, והפליט בקצרה: "קאלט" [-קרו]. כאומר, שמכתב הסמיכה מסוגנן באיפוק רב, בלי רגש והתלהבות. לא התבלבל רבי מנחם נחום לשמע הדברים והשיב לרבי חיים מבריסק על אתר: וכי מה פלא הוא זה, והרי רב זה מתנגד הוא לדרכי החסידות! כמי שאומר שבשל היותו חסיד, מגזע קודש של גדולי ומאורי החסידות, ביניהם שושלות ליניץ, ברדיטשוב, אפטא, קוריץ וליובאוויטש, לכן אותו רב כתב בשפה קרה ובאיפוק.

לא הבין רבי חיים את תשובתו של רבי מנחם נחום ושאל: וכי מה אני בעיניך? כשכוונתו היא, שאם אכן לדברך רבנים שאינם חסידים כותבים לך את כתבי הסמיכות בלשון מאופקת, מה איפוא עלי לכתוב לך? שוב נענה רבי מנחם נחום ואמר בעוז: כבוד תורתו, רבה של בריסק, הוא חצי חסיד! התפלא רבי חיים ושאל: זאת מנין לך? מהיכתי תיתי שתאמר עלי שאני חצי חסיד? ענה רבי מנחם נחום בלשון של חכמה: דבר זה ידוע לי מהפסוק האמור בפרשת וירא (בראשית יח ט): 'וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וְכֵן הִפְקֵר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְנֵיהֶם וְהָיָה עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ'.

ידע רבי חיים מבריסק את כוונתו של האורח השנון והבין כי כוונתו לסיפור שהתרחש אתו בילדותו עם הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א, ושאל אותו: האם ידוע לך הסיפור היטב על כל פרטיו ודקדוקיו? ומשהשיב לו רבי מנחם נחום כי אכן כן (רבי מנחם נחום היה חתנו של הרה"ק רבי יוסף מקוידנוב זיע"א, נכדו של הרה"ק רבי מרדכי מלכוביץ זיע"א, שהיה רבו של הרה"ק רבי משה מקוברין זיע"א), ביקש ממנו רבי חיים כי יואיל לספר את הסיפור בפני כל המסובים. עשו כולם את אזנם כאפרכסת ורבי מנחם פתח בדברים ויספר דברים כהווייתם:

בהיות רבה של בריסק ילד קטן נפל לחולי כבד והרופאים אמרו לו נואש. ניסו להעיק פרופסורים גדולים שימצאו מזור ומרפא לילד הרך הנאנק בחוליו, אך כולם העלו חרס בידם. הילד סבל רבות, ויד ההורים, הגאון רבי יוסף דוב הלוי סולובייצק זצ"ל, בעל 'בית הלוי', והרבנית צירל, קצרה מלהושיע.

הרבנית צירל הייתה בתו של הרה"ק רבי יצחק עפרון, שהיה איש מופלג בתורה ומנכבדי העדה בעיר וולוז'ין. עם בוא רבי חיים בברית הנישואין עם מרת צירל, הסמיכו חותנו על שולחנו במשך שלש עשרה שנה, ובביתו ישב ועסק בתורה. רבי יצחק עפרון היה מסתופף בצילם של צדיקי לכוביץ וקוברין, ובפי החסידים היה מכונה: "רבי איטשע פייביש"ס" על שם אביו. חפץ היה רבי יצחק עפרון שחתנו הגדול, הבית הלוי, יכיר את הרה"ק רבי משה מקוברין, והוא המתין לשעת הכושר.

ביום מהימים הגיע הרה"ק רבי משה מקוברין להתאכסן בביתו של רבי יצחק עפרון, שכמובן קיבלו בכבוד גדול כראוי וכיאות. במהלך כל הימים ששהה רבי משה מקוברין בבית האכסניה הוא לא נפגש ולו פעם אחת עם הבית הלוי, לפי שהבית הלוי היה מסוגר בחדרו ועוסק בתורה, בלי להתעניין בכל מה שמתרחש סביבו. כשהגיע יום נסיעתו של רבי משה מקוברין החליט המארח כי חייבים לדאוג לפגישה בין רבו הגדול לבין חתנו החשוב, והוא עשה מעשה נועז: את מזוודותיו של רבי משה מקוברין הוא הכניס בחשאי לחדרו של הבית הלוי, וכשרבי משה מקוברין התעניין היכן מזוודותיו הוא הצביע לו על חדרו של הבית הלוי.

פנה רבי משה מקוברין ודפק בחדר כדי לקחת את המזוודות. הבית הלוי קם ממקומו, פתח לו את הדלת, והתעניין לרצונו. אמר לו רבי משה מקוברין כי המזוודות שלו מונחות כאן וברצונו להוציא אותם. משנכנס רבי משה מקוברין לחדר הוא הבחין כי על השולחן פתוח ספר 'שולחן ערוך', חלק אורח חיים, באחד הסימנים המאוחרים שבו. פתח רבי משה מקוברין עימו בדברים ואמר לו: רואה אני בך שאתה לומד שולחן ערוך אורח חיים וכבר התקדמת בזה כהנה וכהנה, אולם האם כבר למדת וקיימת את הסימן הראשון בשולחן ערוך בן כותב הרמ"א בשם הרמב"ם בספרו 'מורה נבוכים':

"שוית' ה' לנגדי תמיד (תהלים טז ט), הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלהים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כשישבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך. כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה, אשר מלוא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו, כמו שנאמר 'אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'' (ירמיה כג, כד), מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד (מורה נבוכים ח"ג פ' נב)".

נענה הבית הלוי ואמר בכנות: אכן למדתי את דברי הרמ"א בשם הרמב"ם

ואף השתדלתי לקיימם, אלא שכואב אני מאוד על כך שבדברי הרמ"א נאמר שכל מי שעושה כן "מיד יגיע אליו היראה וההכנעה", ומשמע שדבר זה בא תיכף ומיד ללא כל עיכוב ושיהיו, ואילו אצלי עדיין זה לא בא.

אמר לו רבי משה מקוברין: ראוי לדקדק את לשונו של הרמ"א בו נאמר שהדרך לבוא לזה הוא "כשישים האדם אל לבו", לב דווקא, כי לא נאמר כאן 'כשישים האדם אל ראשו', אלא 'כשישים אל לבו', כי כן הוא באמת, שאין די בכך שחושב הוא זאת במוחו, אלא דווקא על ידי שמשריש זאת בתוך לבו הרי זה פועל שמיד יגיע אליו היראה וההכנעה.

באותה שעה נעשתה ההיכרות בין הרה"ק רבי משה מקוברין לבין הבית הלוי, ואכן לימים, כשנפגש הבית הלוי עם קבוצה מחסידי הרה"ק רבי משה מקוברין, וכמילתא אלביישהו יקירא ביקשו לשמוע ממנו מילי דחסידותא אשר שמע מרבים, נענה להם הבית הלוי ואמר להם את רעיון זה תוך כדי שהוא מטעים ואומר: חפצים אתם לשמוע מאמר של רבכם, הלא תורת אמת היא ממש!

באותם ימים כשבביתו של רבי יצחק עפרון היו עסוקים עם מחלתו הקשה והמסוכנת של הנכד הצעיר, חיים, בנו של חתנם הבית הלוי, הגיע לבקרם רבי משה מקוברין. כמובן שהמארח רבי יצחק עפרון מיהר לספר באזני רבי משה מקוברין על צערם הגדול בראותם את נכדם הרך מתענה במחלתו כשהרופאים אומרים נואש לחייו. אמר לו רבי משה מקוברין: אם כך, נלך שנינו גם יחד לבקר את החולה.

הלכו רבי משה מקוברין ותלמידו רבי יצחק עפרון לחדרו של הילד הרך ששכב כשהוא נאנח ונאנק בכאבים עזים. ופתח רבי משה מקוברין ויאמר את הפסוק בפרשת וירא (בראשית יח ט): 'וַיִּקַּח חֲמָאָה וְחָלָב וְכֵן הִפְקֵר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לַפְנֵיהֶם וְהָיָה עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכְלוּ', תוך כדי שהוא שואל כעניין: מדוע לשון הפסוק הוא 'והוא עומד עליהם' לשון הווה, והרי הפסוק כולו הוא בלשון עבר, שהרי הפסוק מספר את אשר כבר התרחש, 'ויקח חמאה וחלב' - 'ויתן לפניהם' - 'ויאכלו', ומתאים לומר זאת בלשון עבר, ומדוע דווקא עמידתו של אברהם אבינו עליהם כתובה בלשון הווה, כביכול היא עדיין מתרחשת כעת.

אלא, הסביר רבי משה מקוברין, אכן כך הוא הדבר שאברהם אבינו עודנו עומד עד עצם היום הזה, ובכל פעם ופעם שיהודי מקיים את מצות הכנסת אורחים, בא אברהם אבינו שהיה ראש וראשון למכניסי האורחים ועומד יחד אתו, ועל כן מתאים שזה יהיה נאמר לשון הווה.

המשיך הרה"ק מקוברין ואמר: הלא חז"ל אמרו במסכת בבא בתרא (טו:): רבי שמעון בן יוחאי אומר: אבן טובה היתה תלויה בצווארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא. אם כך, בכל פעם שמקיימים מצות הכנסת אורחים, אברהם אבינו מגיע לעמוד שם ויחד אתו נמצאת האבן הטובה התלויה בצווארו, וכל חולה הרואה אותה מיד מתרפא.

השלים רבי משה מקוברין את דבריו ואמר: היות וקיימנו עתה מצות הכנסת אורחים, הרי שנמצא עמנו אברהם אבינו והאבן הטובה התלויה בצווארו, ובשל כך אנו בטוחים בס"ד שהחולה יתרפא ויבריא תיכף בעז"ה. ואכן כך היה, שלאחר הדברים הללו רבי משה מקוברין ניכרה הטבה משמעותית במצבו של החולה, ומאותה שעה היה מצבו משתפר והולך עד שהבריא לחלוטין.

סיפור זה, על נס רפואתו הפלאית של רבי חיים מבריסק בשנות ילדותו ועל כך שבשל זאת הרי הוא הוא 'חצי חסיד', היה רבי מנחם נחום רבינוביץ מספר בפני בעל המעשה שהקשיב לכך בהתעניינות מרובה, שלאחר מכן הפטיר ואמר: סיפור זה אמת ונכון, וגם אני זכיתי לשמוע כן מאבי הבית הלוי.

לאחר מכן, נענה רבי חיים מבריסק וכתב לרבי מנחם נחום מכתב המלצה נלהב, כשהתאריך הנקוב בו הוא יום ט"ו בשבט תרע"ג, וכך הוא כותב לו בתורף דבריו: "ודברתי עמו בדברי תורה, ומצאתי נושא ונותן בדרך ישרה במלחמתה של תורה ששרה. ומשיב דבר לאשורו בדברים מכוונים להלכה. כן הוא נעלה בכל וממולא בכל יקר וסגלה, נפש עדינה ומגועה היחש, והוא חתן הרה"ג מקאויידנאו זצ"ל. בר אבהן ובר אוריין יאי ויאי. על כן יבואו דברי להכיר טובו לאחרים, מכיריו יבורכו לרגלו האושרו בגללו כמאמרם תיכף לתלמיד חכם ברכה".

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום - פ"ר וירא פ"ב)

עצות וסגולות:

תשובה (א')

אין שום דבר העומד נגד התשובה

והנה הגידו רבותינו זכרונם לברכה (ירושלמי פאה פ"א ה"א) דאין שום דבר עומד בפני התשובה. אמנם אם יעשה תשובה מעלה כראוי נמחק ונמחל העון לגמרי כל יזכר וכל יפקד (יומא פ"ג).

(מעגלי צדק, אות דלת ד"ה דודי (יד))

אם יתחרט על מעשיו - ה' יסלח לו

כשאדם שב ומתחרט לפני המקום ברוך הוא וסולח ומוחל לו על כל מה שחטא ופגם.

(מעגלי צדק, אות גימל)

תשובה המועילה ביותר בעודו צעיר

אם נתעורר האדם בימי הצעירות וחזר בתשובה שלמה, זו היא התשובה המעלה, שעדין הוא בתקופה וגבורתו וכבש את יצרו לעשות רצון יוצרו (ע"ז ט'). והנה מי שחזר בתשובה בעודו חזק ואמין, דומה כמי שעושה רסן לסוס כדי שלא יתגבר עליו.

(פיתוחי חותם (שם))

החזר בתשובה, ה' יענה בקרא אליו

מי שהוא עושה תשובה וחזר מחטאיו כראוי, כשקורא להקדוש ברוך הוא בעת צרתו עונה, וקמו שנאמר בנביא (ישעיה נ"ה) 'עזב רשע דרכו ואיש און מחשבתי וישב אל ה' וירחמנו ואל אלהינו כי ירחם לסלוח'. הרי משמע בפשיטות דכשהאדם עושה תשובה, צועק אל השם ועונה.

(מעגלי צדק אות ר"ש, ד"ה חזק מרשעים)

פנינים על הפרשה:

שמונעים עצמם מתאונת עולם הזה ומתאונת קבוצת הממון, אלו נקראים 'יושבי חדר'.

(מעגלי צדק, אות ר"ש)

טעות הסובר שצדקה תגן עליו מעבירות שבידו

למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני, הבטחים על חילם וברב עשרם יתהללו, אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלהים כפרו, ויקר פדיון נפשם וחדל לעולם (תהלים מט ו-ט). אי נמי אפשר לפרש באופן אחר, ד"ש סוג בכני אדם כששומעים שמצות הצדקה מעלה, אומרים, אנו מרבים במצות הצדקה יותר מכחננו, וכל תאונונו אנו עושים, כי מצות הצדקה תגן עלינו בעולם הזה ובעולם הבא, והם בעונותינו הרבים מלאים בכל מיני עבירות, ובוטחים על מצות הצדקה, וסברתם נפסקת ונמאסת, כי אף על גב דאמר רבותינו זכרונם לברכה אין עברה מכבה אותה כשאר מצות, (אבד) [הוא דוקא] אם אתרע ונאנס באיזה עברה לפי שעה, אותה עברה אינה מכבה למצות הצדקה, לא בקם במזיד לכתחלה ועושה עבירות ואומר שמצות הצדקה תגן, כי הרי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פ"ג) האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה כיון שאומר לכתחלה אחטא, זה שעושה במזיד ואינו חושב לשוב כלל, רק בוטח במדת הצדקה על אחת כמה וכמה שאין לו כפרה עולמית:

וזה שאמר הכתוב הבטחים על חילם על ממונם שסגלו בחילם, וברב עשרם יתהללו, שהם מרבים הצדקה ובוטחים בה, ואומרים יכולה מצוה זו שתגן עלינו, וכל מה שחפץ לבנו אנו עושים. לזה אמר כי בטחון של שווא הוא זה, ואין לכם ממש באותו עולם כלל, כי אח שהוא העני שהיית זן ומפרנס כמו שכתוב (דברים ט"ו א') 'לאחיך לעניך', והיית בוטח בו שהוא יצילך בזכותו באותו עולם, לריק נגעת, לא פדה יפדה איש. ולא יעלה בדעתך לומר כשם שהעני היה ראוי למות ברעב והצלת אותו ממות, כך אני יציל את נפשי באותו עולם, כי 'נפש תחת נפש' אמרה תורה (שמות כא ט), וממילא כפר נפשי היא נפש העני שהחייתי. לזה אמר אין האמת כך, כי לא יתן העני לאלהים כפרו של העשיר, מטעם שכתבנו, כיון שעושים כל עבירות שרוצים ובוטחים על מדת הצדקה, אין מועלת להם כלום:

על ידי התשובה קונה עולמו כקודם החטא

ויקר פדיון נפשם וחדל לעולם, בא לומר כי כל העניינים שזכרנו על הלוהטים אחר הממון ובוטחים להנצל בטענתו, וכתבנו שאין להם הצלה באותו עולם, וכל זה אם לא חזרו בתשובה, אבל אם חזרו ותקנו מה שעונו הכל מחול להם, ויקנו עולמם כקדם החטא. ואמר דוד המלך עליו השלום כי בעודם בחיים רפואתם קרובה על ידי תשובה, ויכולים לפדות נפשם בדבר מעט על ידי תשובה, אבל אם לא שבו מדרכם הרעה כל ממון שבעולם לא ידם, וזה שאמר ויקר פדיון נפשם, דהינו שאין להם פדיון, ובזה וחדל לעולם דהינו נמנע מאותו עולם:

(דורש טו, דרוש ו' לנפטרים)

המקיים את התורה מעוני, סופו לקיימה מעושר

ואת שער החטאת דרש דרש משה וגו' (ויקרא י טו). כתב רבנו חיד"א זכרנו לברכה בנחל קדומים, דרש חצי התורה בתבות, דרש בסוף שיטה, ודרש בראש שיטה (מסכת סופרים פ"ט ה"ב), וכתב רמז על זה משם אחרים ומשמו. ואני בעניי אמר אם אפשר, להוסיף רמזים אחרים. דהנה אמר התנא עליו השלום (אבות פ"ד מ"ט) המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעושר. וזהו רמזו, דרש בסוף שיטה, קעני שהוא יושב אחרון שבאחרונים, כך אם היה האדם עני ואפלו הכי היה דורש בתורה ומקיימה ולא בטלה, כך אם יהיה עשיר וראש לאנשים, כדרש השניה שהיא בראש שיטה, אפלו הכי אינו מבטל תורה ודרש ידרש בה, מאחר שלא בטלה מעני:

(פיתוחי חותם, פרשת שמ"י)

עשיר ונכבד שאינו נותן צדקה - מותר לגנותו

ואת הדוכיפת ואת העטלף (ויקרא י"א ט). הדוכיפת, אמרו רבותינו זכרונם לברכה (שם) הודו כפות. כך יש בעל ממון שכונתו שיהיו מכבדים אותו בני אדם ויכבדו לספר בשבחיו בשביל ממון שיש לו הרבה, ואין לו אף נפש, בשלמא אם מרבה בצדקות ובגמילות חסדים, ראוי לשבח, ואם לאו, אדרבא מתר להרבות בגנותו, וקרי עלה (משלי י"ז) 'איש רשעים ירקב':

(פיתוחי חותם, פרשת שמ"י)

עונש הנמנע מלתת צדקה

רחוק מרשעים ישועה כי חקיך לא דרשו (תהלים קיט קנ"ה). אפשר לומר, שהרשעים שאמר כאן הם הקמצינים והם אבירי לב מן הצדקה, שיש להם ממון וקופצים ידיהם מלתת, ואף על פי שאין עבירות אחרים בידם מכל מקום רשעים הם:

והנה רבותינו זכרונם לברכה אמרו (וזהו ח"א ס"ה) שפעם אחת קורא לבני העולם (תהלים מט ב) 'יושבי חדר', ופעם אחת קורא להם (ישעיה לח יא) 'יושבי חדר', ואמר, שהטעם הוא, שבני אדם שחושבים העולם הזה עקר ותאונתם לקבץ ממון ולצבור הון, ואינם רוצים להנות לעניים ולתלמידי חכמים, אלו מעשיהם כמעשה החלדה שגונבת וחוטפת וכאה חלדה אחרת או חיה אחרת וחוטפת והיא לא נהנית בו, כך מעשיהם של בני אדם הלוהטים אחר הממון לקבץ אותו ואינם מהנים עצמם ממונ כנתינת צדקה ובגמילות חסדים, וסוף סוף יבואו זרים ויאכלו אותו, ולאילו קרא יושבי חדר, ועליהם אמר דוד המלך עליו השלום נמי 'האזינו כל יושבי חדר', ועליהם נמי סים המזמור ואמר (שם פסוק יא) 'ועזבו לאחרים חילם', שהכונה שאפלו ירעם אין נהנים ממנו כי אם אחרים:

אמנם בני אדם שהם מחשבים כל הכלי העולם הזה אין בו ממש, ויוצאים שהעולם הזה הכל וריק, והעקר הוא העולם הבא, וידם תמיד פשוטה ופתוחה לצדקה ולגמילות חסדים, ואין תאונתם כלל לקבץ הממון, לזה קורא יושבי חדר, לשון מניעה,

הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א: ולכן דווקא דוד המלך זכה להיות 'נעים זמירות ישראל', שעשה ספר תהלים שלם משירות ותשבחות, ששיבח והלל את הבורא ית"ש. כי אכן, כל כמה שהאדם יודע ומכיר שכל מה שיש לו ברוחניות ובגשמיות הכל הוא מהבורא ית"ש, והוא בחסדו, חסד חנים, נותן לו את הכל - כך יוסיף להודות להשי"ת.

ארכיון 'עוז והדר'

ככל שמודים לה' - זוכים לקבל יותר...

בהפטרה של פרשת שמייני מסופר על השמחה האדירה שערך דוד המלך לכבוד התורה, בהעלאת ארון הקודש והחזרתו לירושלמה, כאשר דוד המלך מפזז ומכרכר לפני הארון, ומעלה זבחים לרגל השמחה הגדולה, וכל המון ישראל מאיש ועד אשה מתברכים מפיו ומקבלים ממנו מתנות מיוחדות.

לאחר שהובא הארון לירושלים התעורר דוד המלך ושאל את נתן הנביא אם הגיעה כעת השעה לבנות את בית המקדש, ונתן הנביא השיב לו שיעשה כלבבו ויתחיל בבניית הבית.

אך אז התגלה הקב"ה לנתן הנביא בנבואה ואמר לו שילך מיד לדוד המלך ויאמר לו שלא הוא יבנה את בית המקדש, אלא שלמה בנו אשר ישב על כסאו. ומובא בחז"ל שהקב"ה זיוו את נתן הנביא שלא יתמהמה מלומר זאת לדוד, מפני שדוד זרזי מאד הוא, והקב"ה עצמו העיד על זריזותו, כמובא במדרש (שמואל פכ"ו סימן א): אמר לו הקב"ה לנתן הנביא 'נתן, האדם הזה שאני משלח אצלו, ממהר הוא קודם, עד שלא ישכור פועלים, לך ואמור לו לא אתה תבנה לי בית, שלא יהיה לו עלי תרעומת'.

נוסף לזריזותו המופלגת, כאמור, מצינו שדוד המלך אף היה גיבור ואיש מלחמה, ולבו כלב הארי, ולב אמיץ בגיבורים. כמסופר בספר שמואל, שבעת שסבל מרדיפותיו של שאול, ועם שאול המלך נמנו כל גיבורי ישראל ואבנר שר הצבא בראשם. באחד הלילות כאשר הלכו שאול ואנשיו לישן, ירד דוד המלך באומץ לבו למחנה שאול המלך, והלך סמוך למלך, ולקח החנית והצפחת מים שהיו מונחים סמוך לראש שאול המלך, ואח"כ קרא לאבנר ואמר לו שכן-מיתתה הוא, שלא שמר את שאול המלך כראוי. עד כדי כך הגיעה גבורתו ואומץ לבו.

והנה עם כל גבורתו, אמיצותו, וזריזותו, ושגם את הארי וגם את הדוב היכה, מובא עליו שדוד חשב את עצמו 'כמי שאין לו ידיים ורגלים, כגולם מוטל לנגדך', כלשון רש"י (תהלים קלא, א), וכל מה שזכה לעשות הכל הוא רק בעזר הבורא ית"ש, והוא עצמו אינו אצל השי"ת אלא 'כְּגִמְלָה עָלֵי אִמּוֹ' - כלשונו של דוד המלך עצמו בתהלים. וכדרשת חז"ל (במדרש תהלים על מזמור קלא שבתהלים): 'שיר המעלות לדוד, ה' לא גבה לבי' - בשעה שמשחני שמואל, 'ולא רמו עיני' - בשעה שהרגתי את גלית, 'ולא הלכתי בגדולות' - בשעה שהעליתי הארון, 'ובנפלאות ממני' - בשעה שהחזירני למלכותי, אלא 'אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי' - כהאי ינוקא דנחית ממעי אימיה, כן הוות נפשי עלי [- כאותו תינוק היוצא ממעי אמו, כך היתה נפשי עלי].

וכל זה בגודל ענוותנותו, שהיה שפל בעיני עצמו מאד, וידע שמצד עצמו לא מגיע לו כלום, והכל הוא מחסד ה' עליו. ולכן דווקא דוד המלך זכה להיות 'נעים זמירות ישראל', שעשה ספר תהלים שלם משירות ותשבחות, ששיבח והלל את הבורא ית"ש. כי אכן, כל כמה שהאדם יודע ומכיר שכל מה שיש לו ברוחניות ובגשמיות הכל הוא מהבורא ית"ש, והוא בחסדו, חסד חנים, נותן לו את הכל - כך יוסיף להודות להשי"ת.

כי בעת שאין אדם מכיר שהכל חסד חנים והוא מצד עצמו אינו ראוי לכלום, אינו משבח ומודה על כל החסד שהקב"ה גומל טוב עמו, בחושבו שמה שיש לו מגיע לו בצדק וביושר. לא כן השפל בעיני עצמו - שהוא מכיר בחסדי הבורא ומודה ומשבח ומהלל להשי"ת על כל חסדיו שגומל עמו בכל עת תמיד ערב ובוקר וצהריים (חובות הלבבות שער עבודת אלקים פ"ח, שער הכניעה פ"ט בסופו).

ודוד המלך אכן היה משלשת הענווים הגדולים, כמבואר בחז"ל, וכמו שמאריך בזה בשל"ה הק' (פרשת בהעלותך דרך חיים תוכחת מוסר אות טז) וז"ל: הנה שלשה ענווים היו, אברהם, משה ואהרן, ודוד. משה ואהרן אמרו (שמות טז, ז) "ונחנו מה", אברהם אבינו "ואנכי עפר" (בראשית יח, כז), דוד המלך ע"ה אמר (תהלים כב, ז) "ואנכי תולעת". ומשה היה עניו מכולם, כי אברהם המשיל עצמו ל'עפר ואפר', ודוד ל'תולעת', אבל משה אמר אין אנחנו כלום (שם). וזהו ענין 'מכל האדם'. 'אדם' ראשי תיבות אברהם, אהרן, דוד, משה.

(הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטר שליט"א - גל' קרני אור)

הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: "הוי, כפרי שוטה! אינך מבין שאת כל המראות הללו ניתן לראות רק כשיושבים בחושך? כשמדליקים אור - הכל מתפוגג ונעלם". - וזהו

ארכיון 'עוז והדר'

בדיוק מה שעושה היצר הרע. הוא מציג בפני האדם תמונות מרהיבות של תאוות, הכל בצבעים ורודים ומושכים. אולם כשאדם מעלה אור בעיני שכלו, מדליק את פנס ההתבוננות שבלבו - הוא מבחין שהכל היה מצג שווא, חזיון תעתועים, כלום אחד גדול.

כשהפנס נדלק - מתגלה שהכל חזיון תעתועים וְהַתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְׂרָץ הָרִמָּשׁ עַל הָאָרֶץ (יא, מד).

תפקידנו בעולם הוא: "והייתם קדושים" - לקדש ולטהר את כל מעשינו ומחשבותינו. חוץ מזה - הכל הבל הבלים.

עני הסתובב ברחובה של עיר ביום השבת, והנה הוא רואה על הרצפה שטרות של כסף. הניסיון היה גדול: מצד אחד איסור מוקצה, ומצד שני יש לו בלי עין הרע משפחה מרובת ילדים ששואלים לחם. ליבו נטה לקחת את השטרות, שכן איסור מוקצה הוא רק מדרבנן, וחסד עם בני משפחתו הוא דאורייתא... בצעדים מהוססים קמעה, הוא ניגש ליטול את השטרות...

לפתע עבר שם בן אדם שאמר לו: "אינך רואה שכל השטרות הללו אינם שטרות אמיתיים?" ברגע אחד פרחו ונעלמה כל התאוה... הוא ודאי לא יעבור איסור עבור שטרות מזויפים!

כך צריכה להיות ההסתכלות על כל תאוות העולם הזה, על כל הניסיונות שאדם מוצא את עצמו עומד בפניהם: לחשוב שהכל מזויף! הכל הבל העולם הזה ותעתועי היצר. אם יחשוב כך - תתבטלנה התאוות מאליהן, ואדם יוכל להגיע לקדושה.

משל למה הדבר דומה, לכפרי שהלך בפעם הראשונה לעיר הגדולה לראות שם סרט. התמונות שהיו על המסך היו נראות חיות ומוחשיות. הוא נהנה מכל רגע. דבר אחד קטן העציב את רוחו: החושך ששרר באולם... לאחר דקה או שתיים, נשפכה נהרה על פניו. הוא נזכר שבתרמילו מונח פנס. הוא הדליק את הפנס והפנה את אורו לכיוון המסך.

לפתע, כל התמונות שעל המסך נעלמו, ומכל קצוות האולם הופנו לעברו צעקות: "מה אתה עושה? השתגעתי? כבה מיד את הפנס"... הכפרי ניסה להצטדק: "בסך הכל רציתי לראות קצת יותר טוב". אלא שהקהל לא היה סבלני כלפיו: "הוי, כפרי שוטה! אינך מבין שאת כל המראות הללו ניתן לראות רק כשיושבים בחושך? כשמדליקים אור - הכל מתפוגג ונעלם".

וזהו בדיוק מה שעושה היצר הרע. הוא מציג בפני האדם תמונות מרהיבות של תאוות, הכל בצבעים ורודים ומושכים. אולם כשאדם מעלה אור בעיני שכלו, מדליק את פנס ההתבוננות שבלבו - הוא מבחין שהכל היה מצג שווא, חזיון תעתועים, כלום אחד גדול.

זהו תפקידנו בעולם: להדליק את הפנסים, להיווכח שכל העולם הזה הוא הבל ורעות רוח, ועל ידי כך להגיע אל הקדושה.

(הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א - צידה לדרך)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: הסביר הרה"ק מקאצק, אין כוונת הגמרא לומר שסירבו לשמוע את שירת נבוכדנצר, אלא אמרו לו מן השמים: הנה מבקש אתה לומר שירה בעוד כתר המלכות על ראשך - כך לא ייעשה, אם מבקש אתה לומר שירה, עשה זאת כפי שדוד המלך היה עושה זאת! ברצוננו לשמוע כיצד אתה אומר שירה לאחר שסטרו על לחיך, יסטרו על פיך וכעת הבה ונראה כיצד אתה אומר שירה...

ולא ידום

סיפר הרה"ח רבי בערל ציינשסקי ז"ל, איש חסיד מובהק, הדבק ברבותיו הקדושים לבית גור, מלפנים תושב 'קרית מלך רב' העיירה 'גורא קאלווריא' אשר משם יצאה תורה וחסידות לכל העולם כולו, לדורי דורות, ובסוף ימיו בארץ ישראל, על מאורע מסעיר ומרטיט שנותר לנצח חקוק בעצמותיו:

היה זה ביום שמחת תורה של שנת תש"ד, כשהנהגת עולם החסידות עוד הייתה נתונה בידי האמונות של הרה"ק ה'אמרי אמת' זיע"א, אשר זה מכבר עלה מגיא צלמוות וניצל מידיהם הטמאות של הגרמנים ימ"ש. אנחנו, קבוצת חסידים ואנשי מעשה, מסובים היינו לסעודת יום טוב, לשוב ולשמוח בשמחת התורה, כשבראש החבורה היסב הרה"ק ה'בית ישראל' זיע"א. הסעודה נמשכה שעות ארוכות, יין ישן שדעת זקנים נוחה הימנו נמזג לכל היושבים במידה טובה ומרובה, ודעת כולם הייתה מרוממת עליהם.

ביני לביני השמיע הבית ישראל מהני מילי מעלייתא, דברות קדשו חוצבי להבות האש, אשר יצאו מלבו הגדול והרחום ונכנסו ללבבות היושבים אשר קבלו עליהם ועל זרעם להתחזק בתורה ובמעשים טובים ולהרבות גדרי קדושה וטהרה כחומות וכסייגים אשר תבע מהם.

מנהג חסידי פולין בכלל ומנהג חסידי גור בפרט שהיו שמחים ורוקדים בשמחת תורה, ואף אוכלים ושותים עוד יותר מאשר בשאר ימיים טובים, והיה הבית ישראל רגיל על לשונו להסביר זאת בהקדם מטבע שטבעו חכמים קדמוניים ואמרו: 'כאכילתכם כן תורתכם', ולכן היו רגילים להרבות ביום שמחת תורה במאכל ומשקה כיד המלך, כסימנא מילתא כדי שיוכלו ללמוד בהתמדה רבה במשך כל השנה.

לפתע פתאום, תוך כדי השמחה הגדולה והמרוממת, נשתנו פניו של הבית ישראל בבת אחת. פניו הטהורות כאילו כוסו במסווה של עצב נורא וכאב עצום, והוא שאל בקול נסער את סובביו: האם הכרתם את לייבל שלי? הידעתם אותו?

הנוכחים נבהלו מאוד לשמע שאלה נוקבת זו. כולם שתקו בפחד, מבינים היטב את משמעות שאלה זו. והבית ישראל, פניו מאוימות ועיניו זולגות דמעות רותחות, לא מניח לשאלה להתמוגג, והוא שוב חוזר עליה באש קודש: האם הכרתם את לייבל שלי? הידעתם אותו?

לייבל היה בנו יחידו של הרבי הבית ישראל זיע"א. עלם חמודות ובחור כהלכה. הבית ישראל דיבר עליו ובשבחו גדולות ונצורות וראה בו כלי מחזיק ברכה שיכול להאיר את העולם כולו. כדי להיווכח בגדלות נפשו של בן הרבי, לייבל אלתר, יהיה די אם נביט בקטע קצר מתוך מכתב אותו כתב לאחד מידידיו בעודו רק כבן שבע עשרה שנה: 'לא עם הארץ חסיד' הוא עיקר גדול, ובפרט בזמן הזה שנשמעו בעונותינו הרבים לומדי

התורה. ואיך יכול להיות שנתרבו החסידים?! רק בוודאי אינם כלל חסידים, כי מאין בא להם מדת החסידות אם אינם עוסקין בתורה?! ובמילי דעלמא אין לי מה לכתוב לך, כי אין חדשות במילי דעלמא רק ש'מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית'... אלו הם ההשגות הנשגבות של הבחור הקדוש והטהור שדבר אין לו בעולמו כי אם תורה וחסידות.

הבית ישראל נאלץ להיפרד ממשפחתו בימי הזעם הנוראים שהגיעו על אדמת אירופה. בגפו הגיע לארץ ישראל כשהוא בורח מאימת הנאצים ימ"ש אשר ביקשו וחיפשו אחר הרבי עושה הפלאות מגור ובני משפחתו. יחד עם אביו הרבי האמרי אמת הגיע הבית ישראל לירושלים, כשהוא בודד וגלמוד מכל בני משפחתו אותם השאיר מאחור.

יגון אין סופי היה שפוך על פני הבית ישראל, והוא כאדם שחשך עליו עולמו. מקורביו ומכריו הרגישו כי סער נורא מתחולל בקרב לבו אך הוא חשק שפתותיו, ולא הוציא מפיו, כמעט, אף מילה עליהם. והנה עתה, לפתע פתאום, נשמע הבית ישראל כשהוא שואל על בנו יחידו ומחמד נפשו: האם הכרתם את לייבל שלי? הידעתם אותו? ואיש לא ידע מה יש להשיב על שאלה כזאת...

בתחילת אותה סעודה נתן הבית ישראל רבי בערל ציינשסקי, מעתיק שמועה זו ומספרה לדורות, כוס יין שרף מלאה עד תומה והורה לו לגמוע אותה באחת. רבי בערל היה בגילופין, ובאותם רגעים מחרידים בהם כולם שתקו בבהלה ובפחד מול דברי הרבי ומשמעותם הנוקבת, הרהיב רבי בערל עוז בנפשו והרים את כל בני החבורה לריקוד חסידי נלהב המרים את הגוף ואת הנפש טפח ויותר מעל הקרקע. הוא פתח לשיר את אחד משירי ההקפות של חצר בית גור, אחז בידי האברכים הנוספים, והחלו מרקדים.

תחילה ישב הבית ישראל מכונס בתוך עצמו ולא הגיב כלום. הרבי שילב ידיו בחזקה על לוח ליבו, כשעיניו עצומות, מפליגות הרחק. אך החסידים לא ויתרו והמשיכו לרקוד. כחלוף מספר דקות שנראו ארוכות כנצח התגבר הבית ישראל כארי, קם ממקומו בעוז, והצטרף לריקוד שלא פסק...

לימים, כאשר נמוגו ענני העשן מעל משרפות מחנה ההשמדה אושביץ, התברר כי באותם רגעים ממש נחרץ הגורל על לייבל הי"ד ועל אמו הרבנית הי"ד להולכים ממחנה ברגן בלזן בגרמניה אל גיא ההריגה באושיביץ...

חודשים ספורים לפני פרוץ מרד גטו וורשא אספו הגרמנים ימ"ש את כל יהודי הגטו שהיו ברשותם 'פספורטים' של מדינות זרות ושיכנו אותם יחד בתוך הכלא הוורשאי הנודע לשמצה 'פאוואיק'. אלו שהיו בידם פספורטים של מדינת פולין עדיין נותרו בגטו, ואילו הנתינים הזרים קובצו יחדיו אל תוך כתלי הכלא.

בשלב מסוים הסיעו הגרמנים את כל בעלי הפספורטים הזרים אל מחנה 'ברגן בלזן' בגרמניה, שם שוכנו באגף מיוחד, כשהתוכנית הגרמנית הרשמית הייתה להשתמש בהם לצורך חילופי שבויים. את הנתינים הזרים הם יעבירו לממשלות הזרות תמורת שחרורם של שבויים גרמניים שנתפסו בשדה הקרב.

בין הבאים אל אגף זה שבמחנה 'ברגן בלזן' היה הבחור לייבל אלתר, בנו של הרבי, יחד עם אמו הרבנית הצדקנית מרת חיה שרה ע"ה, בתו של הגאון רבי יעקב מאיר בידרמן, חתנו של הרה"ק השפת אמת. כך גם היו באגף זה עוד יהודים עשירים ונכבדים מורשה שהצליחו להשיג פספורטים זרים בפרוטקציה ובכסף רב. אותם אנשים חשבו שפספורטים כאלו יתנו להם את ההגנה מפני הנאצים דורשי נפשם והסכימו לפזר הון רב על חסות של מדינה זרה.

לקראת ערב של יום שמיני עצרת, זמן מה לפני כניסת החג, הודיעו הגרמנים ברמקולים ברחבי האגף, שכל אלו שיש להם פספורטים של מדינות דרום אמריקה, וכן כל אלו שיש להם פספורטים של מדינת פלסטינה, עליהם להתאסף במגרש הגדול שבמרכז המחנה.

האנשים לא ידעו מה הגרמנים מתכננים עבורם. במשך כל שעות הלילה שהו כולם תחת כיפת השמים. בשעות הבוקר חילקו הגרמנים מעט לחם, כשהם מצווים על כולם להמשיך להמתין. רק בשעות הצהריים הגיעו הגרמנים והתחילו בסלקציה מקיפה. הם ביקשו מכולם להסתדר בשתי קבוצות: כל בעלי הפספורטים של מדינות דרום אמריקה יתרכזו בקבוצה אחת שתעמוד בצד אחד, וכל בעלי הפספורטים של מדינת פלסטינה יתרכזו בקבוצה שניה שתעמוד בצד האחר.

לרבנית של הבית ישראל ולבנה לייבל היו מסמכים כפולים. ברשותם היו גם פספורט של אחת ממדינות דרום אמריקה וגם פספורט של פלסטינה, אלא שהרבנית לא ידעה באיזה מסמך ראוי וכדאי לה להשתמש. היה ברור לרבנית שרק את אחד מהם היא יכולה להציג בפני הגרמנים ואילו את השני היא חייבת להשמיד, אלא שהיא לא ידעה במה עליה לבחור.

במצוקתה הגדולה ניסתה הרבנית להתייעץ עם אנשים שעמדו סביבה, אלא שאיש מהנוכחים לא ידע לתת לה עצה נכונה. במר נפשה התבוננה הרבנית בקבוצות שכבר החלו להסתדר על המגרש הגדול וראתה שבעוד שבקבוצת בעלי האזרחות מפלסטינה היו רק כמה עשרות אנשים, הרי שבקבוצה של בעלי האזרחות מדרום אמריקה היו כמה מאות אנשים ואפילו יותר. כיון שכן, אמרה הרבנית: מוטב ללכת אחרי הרוב; כדאי יותר להצטרף לקבוצה הגדולה.

בידיים רוטטות אחזה הרבנית במסמכים של מדינת פלסטינה וקרעה אותם לגזרים, כשלאחר מכן היא הוסיפה ובלעה את חתיכות הנייר. כשהקבוצות הסתדרו לגמרי, היו בקבוצה של

דרום אמריקה כאלפיים איש, ואילו בקבוצה של פלסטינה היו רק כארבעים איש. הרבנית יחד עם לייבל היו בקבוצה הגדולה.

חלפו שעות ובליל שמחת תורה נודע שכל בני הקבוצה של דרום אמריקה עומדים להישלח ברכבת, אלא שאיש לא ידע מה משמעות נסיעה זו, האם בשורה טובה זו היא או בשורה רעה. מצד אחד רווחו שמועות שיש בדעת הגרמנים לארגן חילופי שבויים, כך שהיה סיכוי שקבוצה זו נבחרה להישלח ברכבת כדי להשתחרר. אך מצד שני, כבר היה ידוע להם קיומם של מחנות ההשמדה בפולין, והם חששו כי פני הרכבת מועדים לאותם מחנות.

בני הקבוצות ששוחחו על כך עשו לעצמם כמה וכמה סימנים שיוכלו לגלות להם את אשר צופן להם העתיד: אם קרונות הרכבת שיגיעו יהיו קרונות של בני אדם, הרי שיש בכך סימן טוב, שבוודאי עתידים הם להשתחרר. אולם אם יגיעו קרונות של משא בהמות, הרי שזה סימן רע. כיצא בזה, אם יפרידו מהם את מעט המטען שיש להם, יהיה זה סימן שמולכים אותם למחנה השמדה, אך אם ישאירו להם את המטען, סימן שהם בדרך לשחרור.

הסימן המובהק ביותר היה שאם הרכבת תסע לכיוון פולין, זה יהיה סימן רע, שכן מובן שהיא נוסעת למחנה השמדה. אך אם הרכבת תפנה לכיוון ההפוך, יהיה בכך סימן טוב.

הגיע הלילה, הוא ליל שמחת תורה (בחוץ לארץ, בו יש יום טוב שני של גלויות, היום הראשון הוא יום שמיני עצרת והיום השני הוא שמחת תורה, ובארץ ישראל שיש רק יום אחד, ביום שמיני עצרת חוגגים גם את שמחת תורה). ולפתע נשמע קול מתוך הקהל: יהודים יקרים, אחים אהובים, מה אנו עומדים כאן בחוסר מעש? הלוא יום גדול וקדוש הוא לאדונינו! היום הוא יום שמחת תורה, וזהו זמן לרקוד ולשמוח.

הכל הסתובבו לראות מי הוא הדובר, וראו כי

זהו המחנך המפורסם רבי יהודה לייב אורליאן הי"ד מאנשי החינוך המובהקים של היהדות החרדית בקראקא, כשעימו יחד נמצא לייבל, בנו של הבית ישראל. הם פתחו בסדר ההקפות, בניגונים המיוחדים של בית גור, ותוך כדי שהם שרים: 'עוזר דלים הושיעה נא' נשמע ברמקול של המחנה ההודעה: על כל בני הקבוצה של דרום אמריקה להתקדם אל עבר שער המחנה...

לימים התברר שכל אלו מבני הקבוצה של דרום אמריקה נרצחו במחנה ההשמדה אושביץ, חוץ מאדם אחד שקפץ מהרכבת. ואילו כל אלו בני הקבוצה הפלסטינית שרדו ונותרו בחיים (כך ספרה הרבנית ברוניא שפירא מבלוז'וב ע"ה, בעדותה הנדפסת בתוך הספר של י' אליאך).

ובאותה שעה בה נקרעו המסמכים ונחרץ גור דינם של לייבל והרבנית, ישב הבית ישראל בירושלים, בסעודת שמחת תורה, עיניו הקדושות חזות וצופיות למרחקים, ועיניו זולגות דמעות חמות, כשהוא שואל את בני החבורה: האם הכרתם את לייבל שלי? הידעתם אותו? ... ומתוך אותו שבר נורא ויגון קודר התגבר הרבי בתעצומות נפש ובעוז רוח והיה שר ורוקד יחד עם בני החבורה לשמחת התורה... ('ימי מגורי').

ושעות לאחר מכן, בליל שמחת תורה, היה לייבל, בנו של הרבי, מרקד גם הוא את ניגוני ההקפות, כשהוא עומד להתעלות במעלות קדושים וטהורים ולהיעקד על גבי המזבח.

באחת הפעמים שהחסיד המפורסם רבי ליפמן מרדומסק, חתנו של הרה"ק רבי שלמה מרדומסק זיע"א, בעל 'תפארת שלמה', הגיע לחצרות קדשו של רבו הגדול הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זיע"א, שאל אותו הרבי: אם יודע הוא איזה דברי תורה שהגיד חמיו הגדול. הנהג רבי ליפמן בחיוב.

ביקש ממנו הרבי שיגיד לו רעיון אחד. נענה רבי ליפמן ואמר: כך אמר חותני התפארת שלמה: בפרשת השבוע, פרשת שמיני, נאמר (ויקרא יא): 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דָּבָר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְפֹּד וַיֵּדֶם אֶהֱרֹן'. אהרן הכהן הגיע למדרגה רמה של 'וידום אהרן', ששחק ולא אמר כלום אחר מות שני בניו, נדב ואביהוא. אמנם דוד המלך ע"ה אמר (תהלים ל ג): 'לְמַעַן יִזְמְרָךְ כְּבוֹד וְלֹא יֵדֶם ה' אֱלֹהֵי לְעֹלָם אוֹדְךָ', כי הוא המשיך והתעלה עוד, שאפילו בעת צרה, עוד היה ממשיך לנגן ולזמר.

שמע הרבי מקאצק פירוש זה והפליג בשבחו מאוד, ואמר כי היטיב אשר דיבר. ועוד הוסיף מדליה ואמר: לפי זה יובן היטב דברי הגמרא על נבוכדנצר הרשע (סנהדרין כב): אמר רבי יצחק: יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאילמלא לא בא מלאך וסטרו על פיו ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים. ולכאורה, אם אכן אותו רשע יכול היה לומר שירה במדרגה גבוהה שכזאת, בה הוא מגנה את כל השירות והתשבחות שאמר דוד בספר תהלים, מאיזה סיבה סירבו משמים לשמוע אותו עד ששלחו מלאך לסטור על פיו.

אלא, הסביר הרה"ק מקאצק: אין כוונת הגמרא לומר שסירבו לשמוע את שירת נבוכדנצר, אלא זו בלבד הוא שאמרו לו מן השמים: הנה מבקש אתה לומר שירה בעוד כתר המלכות על ראשך, כשכלום חסר לך בבית המלך, וכך אתה רוצה לגנות את השירות והתשבחות שאמר דוד המלך בהיותו נרדף על חייו, ומתוך סכנות נפש היה משורר! כך לא ייעשה, אם מבקש אתה לומר שירה, עשה זאת כפי שדוד המלך היה עושה זאת! ברצוננו לשמוע כיצד אתה אומר שירה לאחר שסטרו על לחיך, יסטרו על פיך וכעת הבה ונראה כיצד אתה אומר שירה...

(הגאון רבי מנחם מענדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

בסדר

להגות בפרשת השבוע עם האוצר הכלול

האוצר כולל 12 חלקים המכילים את כל פרשי השבוע עם הגות מפורסמת של רבינו הגדול רבינו מנחם מענדל מקאצק זצ"ל. האוצר כולל גם את פרשי השבוע עם הגות מפורסמת של רבינו הגדול רבינו מנחם מענדל מקאצק זצ"ל.

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

השבוע במדור:

חולה השומע ספירת העומר מחבירו האם צריך לעמוד | הוצאת ס"ת בכדי לכוון האבנט כהלכה | מחיקת דברי תורה | חלוקה בתשלום מראש

שבקומה ובעמידה, ובמוצאי שבת שאומרים לאחר תפלת ערבית ויהי נועם וקדושה דסידרא כשהן יושבין, נהגו הראשונים לברך ש"ץ מעומד, וכל הקהל עונין אמן בכוונה, שלא להטריח הצבור לחזור ולעמוד, עכ"ל. הרי שמבואר דאם יוצא ברכת העומר מחברו, אינו חייב לעמוד.

אך צ"ע מהא דכתב המחצית השקל והביאו השער הציון (סימן תרץ סק"א) דגם השומעים הברכה של מגילה צריכים לעמוד, כיון דיוצאים ע"י שמיעה, משום דשומע כעונה, והוא כאילו הוא מברך, ולכן צריך השומע לעמוד כמו המברך מצד הדין.

כמו כן כתב הרמ"א (סימן קכד ס"ד) שכל העם יעמדו כשחזור הש"ץ התפלה, וכתב המשנ"ב (סק"ב) שטעמם כיון שמכוונים ושומעים מש"ץ שומע כעונה, וכאילו מתפללין בעצמם דמיא, הרי משמע ששומע כעונה הוה כאילו הוא עצמו אומר, ולכן צריך גם כן לעמוד, וא"כ למה בספירת העומר אין צריכים השומעים לעמוד. ואולי יש לדחות דשאני תפלה דיסודה הוא עמידה לפני המלך, ואין סתירה מזה לספירת העומר שאין צריך לעמוד. אלא שהערוך השלחן (סימן תפט ס"ד) כתב וז"ל: וצריך לספור מעומד, ועיקר הטעם מבואר בזהר תצוה, משום דהספירה ענין גדול כתפלת שמו"ע ולכן צריך מעומד, יעו"ש, אם כן כשם שבתפילה השומעים מהש"ץ צריכים לעמוד. הכי נמי גם בספירת העומר צריך לעמוד.

למעשה: נראה שבענינו לכתחילה יעמוד, אך אם זה קשה להם, יכולים לסמוך על הר"ץ גיאות ולישב. ועוד שכתב המשנ"ב (סימן תפט סק"י) שבדיעבד אפילו אם ספר מיושב יצא.

חולה השומע ספירת העומר מחבירו האם צריך לעמוד

שאלה: כתב המשנ"ב (סימן תפט

סק"ה) שנחלקו האחרונים אם יכול להוציא חבירו בספירת העומר, אי אמרינן בזה שומע כעונה, או שמא בספירת העומר יש מצוה על כל אחד ואחד לספור בעצמו. ומסתבר שחולה שאינו יכול לדבר, לפחות ישמע מאחר, לצאת את ידי הפוסקים שיוצאים, אך יש להסתפק על הא דכתב השו"ע (שם ס"א) שצריך לספור מעומד. האם גם היוצאים ידי חובתם בשמיעה צריכים לעמוד, או שמא יכולים לישוב אפילו לכתחילה?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון עוז והדר

תשובה: בספר בית הלוי על התורה (סוף הקונטרס לחנוכה) כתב מה שאמר

חכם אחד דכהן אחד יכול לומר ברכת כהנים, ושאר הכהנים ישמעו, אם היה מקום לומר כן היינו מרויחים בזה לפרש לשון המשנה במגילה דף כד ע"א המפסיר בנביא הוא פורס על שמע, והוא עובר לפני התיבה, והוא נושא את כפיו, דלא ידענו פירושה של המשנה בפשיטות, דהא כל כהן נושא את כפיו, ולפי זה ניחא דהוא יאמר את כל הפסוקים להוציא את כל הכהנים, ולא נהירא, דברכת כהנים צריך קול רם כמבואר בסוטה (דף לח ע"א) ובזה לא שייך שומע כעונה.

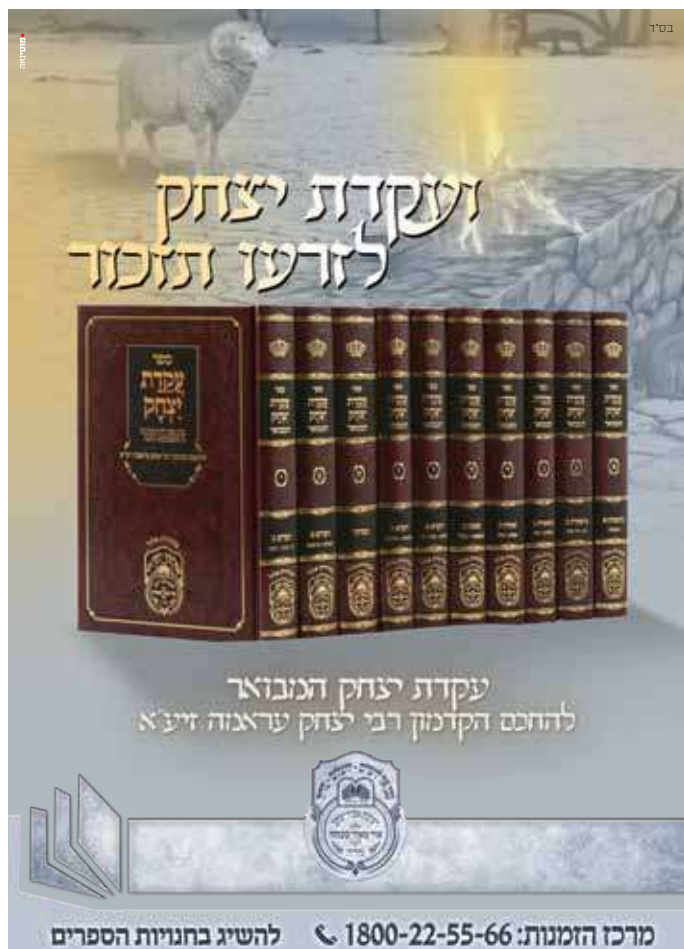
וכתב הקהלות יעקב (ברכות סימן יא) ונראה דדעת הבית הלוי בענין שומע כעונה הוא, שעצם השמיעה נחשבת כעונה, ויוצא ידי חובתו בשמיעה, ולפי זה אכתי ליכא בשמיעה זו קול רם. אבל אם נפרש ענין שומע כעונה, דקריאת ואמירת חברו פוטרנו, הרי שפיר איכא קול רם של חברו, ומעשה חברו מועלת לפטור אותו.

אכן החזו"א (קמא סימן ז) כתב כסברא השניה, שהקריאה של חברו פוטרנו, והביא לזה ראיה, מהא דשומע קריאת המגילה יצא, והרי בעינן דוקא קריאה מתוך הספר, ואם השמיעה הוא כאחד מעניני הדיבור, והשמיעה עצמה היא קריאתה, הרי אין זו קריאה מתוך הספר אלא בעל פה, אלא על כרחך דמעשה חברו מהני בשבילו, וחבירו הא קורא מתוך הכתב.

ובחקירה הזאת נסתפק הצפנת פענח (פ"ב מהלכות גירושין ה"ט) אם שומע כעונה הוא רק לענין הדין, או שהוי כעונה ממש, ולפי זה כתב (בהשמטות) שלפי הסברא הראשונה אתי שפי המנהג שלנו שאנו אומרים עשרת בני המן כל אחד בפני עצמו, ואין יוצאין בהקורא, משום דהא מבואר במגילה דף טז ע"ב דצריך לאמרן בנשימה אחת, ובזה לא שייך לצאת על ידי אחת, ואתי גם שפיר למה אנו כותבים אותו באותיות גדולות, אף על פי שאינם במסורת, דהא מבואר בתוס' בברכות (דף מו ע"ב ד"ה והטוב) דהיכא דכל הקהל אומרים בקול רם צריך לכתוב גדול.

ולכאורה שאלתנו קשורה לחקירה זו, דאם נאמר כהבית הלוי ששומע כעונה הרי זה נחשב כאילו הוא לבדו מברך, צריך השומע לעמוד, אך אם נאמר כדברי החזו"א, דאמירת חברו פוטרנו, לא צריך לעמוד, דכשם שקריאת חברו מתוך המגילה נחשבת כאילו הוא קרא מתוך המגילה, כך גם עמידת חברו נחשבת כאילו הוא עומד.

והנה הביאור הלכה (סימן תפט ד"ה ומצוה) כתב שנחלקו הראשונים אי אמרינן שומע כעונה בספירת העומר, והביא דברי הר"ץ גיאות שמשמע מדבריו שיוצאים, מדקאמר הר"ץ גיאות וז"ל: אנו קבלנו מרבתינו אסמכתא לספירת העומר בעמידה, מדכתיב 'מהחל חרמש בקמה', שאין ת"ל 'בקמה' ללמוד

עזרת יצחק
לזרעו וזמורו

עקדת יצחק המבואר
להחכם הקדמון רבי יצחק עראבזה זצ"ל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

חלוקה בתשלום מראש

שאלה: גבאי של קהילה יש לו חנות מכירת מצרכים בזול ועורך חלוקה לבני הקהילה בלבד, שניתן לקנות מוצרים ומקבלים 200 ₪.

הרה"ג רבי מרדכי הלוי שוורצבורד שליט"א מורה הוראה נאות שמחה - מודיעין עילית

כדי להירשם לחלוקת החגים יש לשלם מראש 1000 ₪ ואז הגבאי מטעין בכרטיס שמיועד רק לחלוקה סך 1200 ₪, וקונים בזה צרכי החג כגון בשר וירקות וביצים ויין. התשלום במזומן בלבד והגבאי משתמש במעות המזומנים שעל ידי זה שבקי ליה מיכסא [מע"מ] יעוין ב"מ סה. בטרשא דרב חמא. והעירו לתשומת לבו שיש בזה המתנת מעות משלמים מראש ואז זכאים להנחה ותוספת 200 ₪ מה הדרך שניתן לעשות ללא ריבית?

תשובה: כל חלוקה הנתונים משתנים ובשינוי קל תשתנה ההלכה לפעמים מהיתר לכתחלה לאסור מן התורה, ונבאר כמה דרכים כדי להתלמד, ובכל מקרה יש לעשות שאלת חכם שיברר את כל הפרטים ולעשות באופן המותר.

- א. לא מן הלוה למלוה - שהתרומה מאחד מבני הקהילה ולא מבעלי החלוקה ואז זה לא מן הלוה למלוה, והתרומה תינתן מהתרומה ישר לטובת הלקוחות ולא לקופת המוסד.
- ב. פסיקה ב"יש לו" - אם יש חלק מהמוצרים קיימים נחשב פסיקה בהיתר יש לו, אכן יש איסור כיון דמבואר בסי' קע"ג ס"ז שאסור פסיקה ב"יש לו" במפרש שזה עבור הקדמת המעות, וגם כאשר מוסיף כסף תרומה אין היתר פסיקה רק כשמוזיל במחיר.
- ג. היתר עיסקא - בדרך כלל לא מועיל בזה היתר עיסקא כיון שהכסף לא מניב כל כך ריוח, בפרט שהגבאים מוסיפים כסף מתרומות.
- ד. היתר חמרים - לפרש שהכסף יהיה בידו כפיקדון על מנת לקנות בו את המוצרים בשליחות הלקוחות כדין חמרים סי' קע"ג סט"ו, ואז צריך שכן טירחא כדין חמרים ואחריות לקוחות,

עוד דין ברמ"א בסי' קע"ז ס"א שכאשר זה לטובת הנותן בלבד מותר גם בלי לקבל אחריות וא"צ שכן טירחא, אך כאשר הגבאים משתמשים בכסף המזומן להוריד מכס [מע"מ] או סעיף 46 לא שייך היתר זה, ועיין ב"מ סה. בהיתר טרשא דרב חמא הואיל ושבקי להו מכסא [מע"מ], אבל לא יועיל היתר זה כשמוסיף לתת כסף ללקוחות. והדרך המובחרת שגובים בדיחוי או באשראי ליום החלוקה בפועל כמו שמקובל במכירות הגדולות שמדקדקים בהלכות ריבית.

הוצאת ס"ת בכדי לכרוך האבנט כהלכה

שאלה: אחר

שכבר הכניסו הס"ת לארון הקודש עורר אחד המתפללים את הגבאי, ש'בעל הגלילה' לא חגר האבנט ב'שליש העליון', האם יש להוציא שוב הס"ת ולכרוכו.

הגאון רבי מתתיהו דייטש שליט"א גאב"ד רמת שלמה ובעל נתיבות אדם

תשובה: לא. דהנה בשו"ת מהרש"ג (חלק ב, סי' ד) נשאל מה הטעם שמדקדקין לקשור הס"ת בשליש העליון, וכתב דבדודאי אין קפידא בזה, ואינו מעכב, דאילו היה קפידא בזה לא הוי שתקו מיני' הגמ' הרמב"ם הטור והשו"ע, ומסיים שקרוב הדבר שנתגלגל דבר זה משום שידיו של הגולל מגיע עד ערך שלישי העליון, ומכאן סוברים העולם שיש בזה קפידא, אבל להלכה אין נפק"מ בזה, ע"כ.

ואמנם בס' ילקוט אברהם (עמ' כא) מביא, שהרה"ק הדרכי תשובה ממונקאטש זי"ע אמר לו, שכן אמר קצ"ז הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע, שצריכין לכרוך החגורה בשליש העליון, כמו במזוזה דצריכין לקובעה בשליש העליון של הדלת עכ"ד, ובשו"ת מהרשד"ה (א"ח, סי' יד) מביא ד"ז בשם דו"ז הרה"ק משינאווע זי"ע, והרבה יש להאריך בהשוואה בין מזוזה לס"ת לענין זה ואכ"מ, וע"ע בס' קול יהודה (עמ' קצ) ושו"ת דברי יציב (חלק א, סי' עז) שזהו משום אין מעבירין על המצוות עי"ש.

אך עכ"פ היינו לכתחילה, אבל אחר שכבר הכניסו הס"ת לארון הקודש ברור שאין להוציא שוב עבור ענין זה.

מחיקת דברי תורה

שאלה: האם מותר למחוק ד"ת בכדי לכותבן שוב בכתב נאה או לצורך תיקון וכדו'.

תשובה: כן. ושמעתי ממו"ח מרן הגר"מ הלבשרטאם זצ"ל, כי מרן הגרי"י פישר זצ"ל אמר לו, שראה כתב יד קודשו של מרנא הרמב"ם ז"ל, והיה נראה שכתב ומחק ושוב כתב וכו', ומזה יש להביא ראיה ברורה לנידוד"ד דשרי.

וכן מצאתי בדברי הרשב"ץ (חלק א, סי' ב) והו"ד בפתח"ת (סי' רפג, סי' ק ב) שכתב וז"ל, מה שנהגו המלמדים שכותבים על הלוחות כמה פסוקים או פרשה שלימה מה שדעת התינוק יכולה לקבל באותו שבוע, ובסוף השבוע מוחק וחוזר וכותב פרשה אחרת כפי התחלפות הפרשיות, יש להתיר, אף דכתבי קודש אסור לאבדן ביד או למחקן, מ"מ כיון שעבר זמן פרשה זו הוי כהיכל שצריך תיקון שמותר לסתרו ולבנותו, ומ"מ יזהרו שלא לכתוב אזכרות על הלוחות, ואם אירע שכתבו אסור למחוק וכו' עכ"ל.

וכן משמע מדברי הפנים מאירות (חלק א, סי' מה), שו"ת מעיל צדקה (סי' סג), והו"ד בשו"ת רעק"א (תנינא, סי' טו). אך זה ברור כי אם כתב אחת משמות הקודש, דאסור למחוקו אף לצורך תיקון, ופשוט.

הרה"ק רבי משה טייטלבוים זי"ע האדמו"ר מסאטמאר בעל ה'ברך משה' - כ"ו ניסן תשס"ו

די משפחה ווערט גרעסער - קומט צו נאך

אמרתי לבא ולכתוב מה ששמעתי מפי רבינו בעל הברך משה מסאטמאר זצוק"ל, לפי איזה שבועות העל"ט בעת שנכנסתי אל הקודש פנימה ושאלתי אותו אודות הפרשה, ובאותו מעמד פירש את הנוסף שאומרים בברכת המזון: "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים", ולכאורה הוא כפל הלשון, אבל הפירוש כך הוא, שהשי"ת הוא זן ומפרנס ראויים וגם את כל העולם כולו, אבל היאך הוא מסדר את הפרנסה לזה כך ולזה כך וכו'. ועל זה אומרים ומכין מזון לכל בריותיו, שמחלק את הפרנסה לפי חשבון בני המשפחה, ולכל תינוק ויונק משפיע פרנסה במיוחד, ובהירות לשונו: "כי די משפחה ווערט גרעסער קומט צו נאך".

ועל פי זה מדויק היטב, שאומרים הן את העולם כולו היינו בדרך כלל, אבל ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא, היינו לכל ברי' שנברא, ותינוק בא לעולם וכבר בידו, עכל".

(פרי תמרים, וירא תש"ס עמ' יח)

קרוב לשנה הועסק שם בעבודת פרך בתנאים קשים. כאשר כוחות ארצות הברית הפציצו את המחנה, כדי לשבש את אספקת הדלק לגרמנים, ביקשו הגרמנים לחסל את שרידי האסירים והעולם על רכבת לטרזינשטט, שהופצצה בידי מטוסים אמריקנים. רבים מהאסירים נהרגו והאחרים המשיכו רגלית מהלך מספר ימים עד לטרזינשטט. המחנה שוחרר באייר תש"ה.

לאחר המלחמה שב לסיגט וניסה לארגן מחדש חיי דת בקרב שארית הפליטה. במהלך התקופה בה שהה בסיגט נישא בשנית לבתו של הגאון רבי אהרן טייטלבוים מוואלווא. הוא חשש מהשלטון הקומוניסטי החדש והיגר לארצות הברית. שם נפגש עם דודו הרה"ק רבי יואל, שניצל אף הוא מהמלחמה. התיישב בבורו פארק, בה הקים בית כנסת "עצי חיים סיגוט" על שם אביו.

לאחר פטירת דודו מילא רבינו את מקומו עד ליום שבו נתבקש לישיבה של מעלה, ביום כ"ו ניסן שנת תשס"ו.

הרה"ק רבי משה טייטלבוים זי"ע בעל ה'ברך משה' נולד ב"ב חשון שנת תרע"ה לאביו הרה"ק רבי חיים צבי טייטלבוים זצ"ל בעל העצי חיים.

בן י"א שנים היה כשנפטר אביו וכעבור שלושה חודשים נפטרה גם אמו. מאז התייתם גדל בבית סבו, האדמו"ר מרצפרט. בהגיעו לגיל בר מצוה נסע ללמוד בעיר קראלי אצל דודו הרה"ק רבי יואל טייטלבוים זצ"ל. בבחרותו הוסמך לרבנות על ידי הגאון רבי שאול בראך רבה של קאשוי. לאחר תקופה הוכתר לרבה של הקהילה החרדית בעיר סנטה שביוגוסלביה, ובשנת ת"ש השתקע בה. בהגיעו לפרקו נשא את בת דודו הגאון רבי חנוך העניך מאיר אב"ד קערעצקי, חתן בעל הקדושת יום טוב, ונולדו להם שלושה ילדים.

בימי השואה הנוראה בחודש אייר תש"ד נלכדו כל יהודי העיר והרב ומשפחתו עמם, ושוגרו למחנה ההשמדה אושוויץ. הם הגיעו לשם ביום השני של חג השבועות ובו ביום נרצחו אשתו ושלושת ילדיה. הוא עצמו נשלח למחנה עבודה במחנה טרגליץ, לעבודה במפעל לזיקוק בנזין.

הגה"צ רבי אריה צבי פרומר זצ"ל הי"ד אבד"ק קוז'יגלוב בעל "ארץ צבי" - כ"ז ניסן תש"ג

כאילו מובילים אותם אל בית מרחץ, היה הגאון מקוז'יגלוב מוחא כף אל כף וקורא בעוז: 'הבה יהודים נקדש שם שמים בשמחה, כל ימי הייית מצטער על פסוק זה, מהולל השי"ת שהיינו וקיימנו והגיענו לזכיה הגדולה הזאת'...

גם בלימוד הל' פסח מקיימים מצות יציאת מצרים

כתב הגה"ק רבי צבי אריה פרומר הי"ד אב"ד קאז'יגלוב בשו"ת "ארץ צבי" (ח"א סי' עז): "כתב הר"ש משאנץ (בפירושו לתורת כהנים ריש פרשת בחקתי) דמי שלומד מסכת מגילה מקיים מצות זכירת מעשה עמלק הנה דאף על גב דאין נזכר שם במקום שלומד מעשה עמלק, רק כיון שהמסכת נוסדה על מעשה המן מזרע עמלק ימח שמו, חשוב כזכירת מעשה עמלק..."

ונראה לענ"ד ראה לזה מסדר ההגדה ב"ארבעה בנים דיברה תורה", ולחכם משיבין "כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן", הנה דבלימוד הלכות פסח מקיים מצות סיפור יציאת מצרים. והוא דומה לדברי הר"ש משאנץ דבלימוד מסכת מגילה מקיים זכירת עמלק ימח שמו. וכעין זה כתב הטור סי' תפא שחייב אדם לעסוק ב"הלכות הפסח" וביציאת מצרים כל הלילה, הנה השוה שניהם וכללם כאחת, הלכות הפסח ויציאת מצרים, משמע דבשניהם מקיימין המצוה.

שו"ת ארץ צבי (ח"א סי' עז)

רב בעיירה הדלה קוז'יגלוב, פרנסי העיר הכתירו את ר' אריה צבי לרבה.

בקוז'יגלוב הקים ישיבה ובה כחמישים תלמידים, קול התורה החל בוקע בעיירה קטנה זו, הגאון מקוז'יגלוב נודע בין גדולי התורה כאיש אשכולות שיד לו בכל שטחי התורה, גאון, צדיק וחסיד באורח חיו, בקי בש"ס ובפוסקים, והוגה בזוהר ובקבלה.

ימי שבתו בקוז'יגלוב לא ארכו, הוא נאלץ לעזוב את העיירה. אך מאז דבק בו הכינוי 'הרב מקוז'יגלוב'.

אותם ימים החלו מגיעות אליו בקשות מאת רבה של לובלין וראש ישיבת חכמי לובלין הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל כי יבוא ללמד בהישיבה הגדולה.

הגאון מקוז'יגלוב דחה את הבקשה, אך בשנת תרצ"ד נסתלק לפתע רבי מאיר שפירא זצ"ל מן העולם, ונתנו הכל עיניהם בהגאון מקוז'יגלוב.

רוח חדשה הביא עמו הגאון מקוז'יגלוב לישיבת חכמה לובלין: למדנות, עמקות, צדקות, תורה וחסידות.

בערב פסח שנת תש"ג פרץ המרד בגיטו ווארשא, כעבור שנים עשר יום, לאחר דיכוי המרד היגלו הנאצים ימ"ש את שרידי היהודים שנשארו בחיים אל מחנה האבדון 'מייידאנק' ובתוכם נמצא גם הגאון מקוז'יגלוב, והתכונן לעקידה.

כאשר הובילו את הגאון זצ"ל הי"ד ביחד עם יהודים נוספים אל תאי הגאזים, בתואנה

רבי אריה צבי נולד בשנת תרמ"ד בעיירה הקטנה טשעלד'ז הסמוכה לבנדין שבפולין.

בהיותו בר מצוה עשה את אחד הצעדים המכריעים בחייו - עבר ללמוד בישיבתו של האדמו"ר רבי אברהם בורנשטיין זצוק"ל, בעל האבני נזר ואגלי טל, בה הנהיג ישיבה בנוסח חדש, עמקות וחרירות, כנוסח חותנו הרה"ק מקאצק זי"ע. חריפים, בקיאים, ועוקרי הרים היו בין תלמידיו של האבני נזר זי"ע.

חמש שנים למד רבי אריה צבי בישיבתו של האבני נזר, היו אלה שנים מכריעות בחייו, כאן קנה הרבה חכמה ודעת, בחריפות ובעמקות. כאן למד לדעת את דרכי הלימוד, שיטת הלימוד המיוחדת לישיבת סוכטשוב. כאשר נסתלק האבני נזר ועלה בנו בעל השם משמואל זצוק"ל להיות נושא נזר השני לבית סוכטשוב, פנה להגאון רבי אריה צבי זצ"ל וביקשו לבוא לסאכטשוב כדי לעמוד בראש הישיבה שייסד אביו. רא"צ נענה לקריאת רבו והוא אז כבן עשרים ושבע שנים.

כאן נתכבד בכתר תורה ראש ישיבת סוכטשוב. רא"צ הלך בשיטת רבו בלימוד, ובין תלמידיו היו גדולים בתורה, בקיאים וחרפים, מעמיקים ובעלי שכל ישר.

רבי אריה צבי זצ"ל עמד בראש ישיבת סוכטשוב עד לחורבן העיר בימי מלחמת העולם הראשונה. בתום מלחמת העולם לא יכלו עוד להקים את הישיבה בסוכטשוב ההרוסה, עמד רא"צ לפני פרשת דרכים. אותם ימים נפטר הרב יצחק גוטנשטיין זצ"ל, דודו של ר' אריה צבי שהיה

הגה"ק רבי יעקב עמדין זי"ע היעב"ץ - א' דר"ח אייר תקל"ו

קידוש במקום סעודה לחולה במחלת הציליאק בפסח ובשבתות

שאלה. אדם הסובל מאי עיכול עמילנים ואסור לו לאכול לחם שיש בו גלוטן, כיצד ינהג בפסח כדי לקיים מצות אכילת מצה? וכיצד ינהג בכל שבתות השנה כאשר הלחם אסור לו, וצריך לקדש במקום סעודה?

תשובה. לכתחילה ודאי צריך לקנות או לאפות מצות או לחמים העשויים משיפון או משיבולת שועל, שאין בהם גלוטן, אך אם אינו יכול להשיג לחמים אלו, נראה דבכל שבתות השנה יקדש וישתה כוס של קידוש, וישתה עוד כוס יין כדי שיהיה קידוש במקום סעודה כמבואר במשנ"ב (סימן רע"ט ס"ק כו), ויאכל גם עוגה עשויה מתפוחי אדמה, או פריכות אורז, ושאר תבשילים, ואעפ"י שאין כאן סעודה מפת, כדי לצאת את דעת היעב"ץ בפסחים דף קיד ע"א שאם אין לו פת ויש לו שאר מאכלים מקדש עליהם, שכל דבר שסועד לחמו הוא בכל זאת נחשב לקידוש במקום סעודה, דהתבשילים אלו הם סעודתו.

ובפסח ישתדל לאכול כזית אחד של מצה של חטים אם אין לו של שאר מיני דגן, מאחר ואין בזה ח"ו סכנה כי אם חשש של שלשולים ופריחה, וע"ז יאמר הא לחמא דאסוותא היא ושומר מצוה לא ידע דבר רע, ויאכל תבשילו בלא המוציא, ורק לאחר סעודתו יברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל אותו כזית, כמבואר במשנ"ב (סימן תפ"ב סק"ו) לענין מי שיכול לאכול רק כזית אחד של מצה.

(חשוקי חמד - פסחים דף קא עמוד א)

הגה"ק היעב"ץ זצ"ל נולד בט"ו סיון תנ"ח לאביו הגה"ק רבי צבי אשכנזי - ה"חכם צבי זי"ע.

כבן י"ז נסע לבראדי לבקש תורה מפי הג"ר מרדכי הכהן כ"ץ בן ה"סמיכת חכמים" זי"ע. בשבתו שם בחר בו רבי מרדכי לחתן, ושם שקד על דלתי תורה עד כי גדל מאוד.

כיהן ברבנות העיר עמדין, משם עבר לאלטונא, שם בנה לו בית וגם בית-דפוס. כן ניהל שם משא ומתן באבנים טובות, וגדולי הסוחרים השתדלו להמציא לו ברכה. רבי יעקב ישב שם בשלום ובשלוה בעושר וכבוד, והוציא מעיינותיו חוצה, הלא המה ספריו "שאלת יעב"ץ", "סידור "בית יעקב" ועוד עשרות ספרים וקונטרסים בכל חלקי התורה.

סיפר הרה"ק מצאנז זי"ע, שרבנו הבעש"ט זי"ע אמר להגה"ק רבי אפרים אחי היעב"ץ: "אחיך היעב"ץ, כל היום הוא דבוק בעולמות העליונים..."

היעב"ץ כתב בעצמו בספרו מגילת ספר את קורות חייו וחיי אביו זצ"ל.

אולם פוק חזי מאי עמא דבר - הגה"ק ה"חתם סופר" שבשעה שאחד המדפיסים ביקש להדפיס סידור תפילה וביקש את הסכמתו, התנה זאת רק אם יכניס לסידור דברים נחוצים מסידור בית יעקב. ובשו"ת חת"ס (ח"ו סי' נט) כתב על היעב"ץ בזה"ל: "דבר גדול דיבר הנביא ז"ל בענין הזה הלא ישתוממו רואיו..."

הגאון יעב"ץ נלב"ע א' דר"ח אייר תקל"ו.

הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע כ"ט ניסן תרי"ח

הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע נולד בט"ז בכסלו שנת תקמ"ד, לאביו ר' ישראל ז"ל.

מילדותו בלט בכשרונותיו הנפלאים והוא הלך וגדל בתורה ועבודה, תחלת התקרבותו לחסידות היתה על ידי הרה"ק רבי משה משערשוב - תלמיד הרה"ק רבי חיים חייקא מאמדורא. אח"כ התדבק בהרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש. אח"כ נסע לקבל את פני הרה"ק רבי ישראל מרוזין והרה"ק רבי משה צבי מסאווראן, אשר כיבדוהו מאוד.

הוא הנהיג את עדתו הק' בקאברין ואלפים הסתופפו בצילו. גדולי הדור הפליאו את קדושתו. ביום כ"ט בניסן תרי"ח עלה משה למרום. בעיר קאברין מילא את מקומו נכדו ברב"ק רבי נח נפתלי זצ"ל. אך רוב החסידים קבלו עליהם למנהיג את תלמידו הרה"ק רבי אברהם מסלונים זצ"ל בעל "יסוד העבודה".

אל תזרוק את הקל"א

פעם אחת שבת הרה"ק רבי משה מקוברין בעיר אחת ונכנס אליו איש אחד והתחיל לפלפל עמו בתורה, והתחיל לומר לפניו פשעטליך, וכאשר סיים תורה שלו אמר להאיש אשר היה מתפלל עמו: הלא תדעו מהגמרא (ב"ק צב. ב) "בירא דשתית מיניה מיא לא תשדי ביה קלא", פי' 'באר' - זה התורה כדכתיב (ישעי' נה. א): "הוי כל צמא לכו למים", לא תשדי ביה קלא, לא תזרוק את האמור בתהלים קפיטל קל"א: "ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני", היינו לא תכניס בתוכה גדלות.

(אור לישרים עמ' קנד)

הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעבסק זי"ע בעל פרי הארץ - א' אייר תקמ"ח

להטבע חלילה. נענה רבי מענדל ואמר בזה"ל: 'רבש"ע געדענק מיר די יסורים וואס איך האב געהאט פון דעם כבוד וואס מען האט מיר געגעבן אין חוץ לארץ, און וואס רבי פנחס קאריצער זי"ע האט פאר מיר אפגעקערט די טרעפ וואס פאר א יסורים איך האב יעמאלס געהאט' (=ריבונו של עולם, זכור לי את הייסורים שהיו לי מהכבוד שנתנו לי בחו"ל, ואת מה שרבי פנחס מקוריץ זי"ע טאטא עבדתי את המדרגות, איזה יסורים היו לי אז).

והוסיף הרי"ש ז"ל בדרך צחות: היינט דארף מען בעטן אז מען זאל נישט האבען קיין יסורים אז מען גיט צו ווייניג כבוד, נאר אז מען רעדט פון יענע מענטשען איז גאר עפעס אנדערשט... (=היום צריך לבקש שלא יהיו יסורים כשנותנים מעט מדי כבוד, אבל כשמדברים על אותם אנשים זה כבר משהו אחר לגמרי...). (מקנים אתבונן ח"ב, עמ' שמז-שמח)

זצ"ל: כשנסע להפרד מהרה"ק רבי פנחס מקאריץ קודם שעלה לארץ הקודש, שלח אליו מכתב שבכונתו לבוא אליו, והיה אמור לשהות במחיצתו כשבועיים ימים. כששמע על כך הרה"ק מקאריץ אמר לבני ביתו שיתחילו לנקות את הבית לכבודו, והרה"ק רבי פנחס בעצמו טאטא את המדרגות לפניו.

כשהגיע הרה"ק מוויטעבסק לקאריץ אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ 'הנה נוסע אלינו מלך ישראל'... לאחר ששהה אצלו כשמונה ימים אמר הרה"ק מקאריץ לאנשי ביתו - הייתי חפץ שרבי מענדל יסע כבר לדרכו, כי אין ביכולתי לסבול עוד את רוב קדושתו.

כשהיה בדרכו לארץ הקודש, באמצע הדרך בלב ים היתה שעת סכנה, והספינה חשבה

הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויטעבסק זי"ע נולד לאביו מוה"ר משה בשנת תצ"ט לערך. בשנות ילדותו זכה לראות את אור שבעת הימים הבעש"ט הק' זי"ע, והיה מתלמידיו המובהקים של רבינו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

לאחר פטירתו של המגיד קיבל את הנהגת עדת החסידים בחבל רייסיין. בשנת תקל"ז עלה לא"י יחד עם כשלוש מאות נפשות שנלוו עמו. בב' דר"ח אייר תקמ"ח השלים את נפשו ליוצרה ועלה בסערה השמימה ונטמן בבית העלמין שבטבריא. דברי תורתו ומכתביו הרבים נדפסו בספה"ק "פרי הארץ".

רמז נפלא איך להשלים מאה ברכות

סיפר הגה"ח ר' ישראל שמעון קאסטילניץ

הגה"צ רבי יוסף נחמיה קורניצר זצ"ל

אבד"ק קרקא - ב' אייר תרצ"ג

על התלמוד בויכוח עם הכומר האנטישמי ד"ר ראהלינג.

סיים אותו אדם ואמר, אף בנו הוא מקווה, שידע בעתיד לקדש את השם ולהגן על כבוד ישראל מפני משנאיו.

אכן, התורה באה ומזהירה אותנו מפני היתר כזה - השיב לו רבי עקיבא - שיהא אדם מחלל את השם ומטמא את השבת, משום שלעתיד לבוא אולי יהיה מקדש את השם - שמכלל מקום הוא דבר המוטל בספק, וכך היא אומרת במפורש: "ושמרתם את מצותי ועשיתם אותם אני ה' מקדשכם", אל תהיו מחללים את השם באמתלא של "ונקדשתם בתוך בני ישראל", שלאחר מכן תהיו, כביכול, מקדשים את השם.

(גדולי הדורות ח"ג 1034)

לקרקא ושימש בה ברבנות עד לפטירתו ביום ב' אייר תרצ"ג. ונטמן בקרקא בסמוך לקברי סבו הגה"צ רבי שמעון סופר וקבר אביו.

לא לחלל שבת בתירוץ שלעתיד

יקדש שם שמים

מסופר שפעם עמד והוכיח אדם אחד שהוא שולח את בנו ללמוד בבית ספר של גויים, והוא לומד שם אף בימות השבת. על כך השיב לו זה, שהוא עושה כן לטובת כלל ישראל, שדרושים לנו יהודים בעלי השכלה, שידעו לעמוד ולהגן על כבוד ישראל. כדוגמה לכך הצביע על ד"ר יוסף שמואל בלוח מוינה שקנה שם לעצמו בהגנה

הגה"צ רבי יוסף נחמיה קורניצר נולד בקרקא ביום עשרה בטבת בשנת תרמ"א לאביו הגה"ק רבי עקיבא קורניצר ולאמו בת הגה"ק רבי שמעון סופר אב"ד קרקא בן מרנא החתם סופר ז"ע.

ביום הברית שלו נפטרה אמו, ובהיותו בן י"א שנה התייתם מאביו. מאז נתגדל בבית רבו הגה"צ רבי יהודה גרינוולד מחבר ספר 'זכרון יהודה' שהיה אז אב"ד בוניהאד.

בחנוכה שנת תרס"א נשא את בתו של הגאון רבי פנחס חיים קליין אבד"ק סעליש בנו של הגה"צ רבי שמואל שמעלקא מסעליש בעל 'צורר החיים'. רבה של העיר סעליש, אך סירב לכהן ברבנות, רק לאחר פטירת חותנו, התמנה תחתיו כרב של סעליש.

בחודש שבט תרפ"ה עבר רבי יוסף נחמיה

דגל מחנה אפרים

המבואר

להרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדילקאב זיע"א

מיתקנת סדילקאב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

ערבי נחל

המבואר

להרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ זיע"א

מיתקנת סדילקאב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

אור בהירות הנ"ך

בהשיג ידד!

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

ואחריתך ישגה מאוד

ילדיה בעבודה קשה בשדה ובשוק למרות שלא הסכינה באלה. אמר לה הצדיק: עוד יגיעו ימים שימטירו עליו כסף וזהב! כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר! והיה בכך משום רמז שישועתם קרובה, הישועה שבאה כעבור תקופה מסויימת עם הכרתו לרבנות ראדזימין. אמרו: מנהגו היה לקבל ממשחרי פניו סכומי כסף, על אף שכמעט אינו יודע מצורת מטבע, הוא משום מעשה זה וברכתו של הרבי ר' בונם (הסבא קדישא מראדזימין פרק יג).

על הפסוק (ויקרא י טו): 'וְאֵת שְׁעֵיר הַחֲטָאֵת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מִשֶּׁה', אמרו חז"ל (קידושין ל): "דרש דרש - חציין של תיבות", שזהו חציים של התיבות בספר התורה, ונהגו לכתוב את התיבה 'דרש' הראשונה בסוף השיטה למטה ואת התיבה 'דרש' השנייה בתחילת השיטה הבאה למעלה, וכך כתב הרה"ק מדינוב זיע"א בספר 'אגרא דפרקא' (אות שנו): מקובל בידינו דרש מכא ודרש מכא, היינו לכתוב דרש אחד בסוף שטה ודרש הב' בתחילת שטה.

רמזים שונים הובאו על כך בדברי הגאון החיד"א זיע"א, והרה"ק האביר יעקב זיע"א הוסיף וכתב על כך רמז נוסף בספרו 'פתוחי חותם': כתוב כתב החיד"א זכרונו לברכה בספר 'נחל קדומים': 'דרש' חצי התורה בתיבות, 'דרש' בסוף שיטה ו'דרש' בראש שיטה, וכתב רמז על זה משם אחרים ומשמו. ואני בעניי אומר: אם אפשר להוסיף רמזים אחרים, דהנה אמר התנא עליו השלום (אבות פ"ד מ"ט) 'המקיים את התורה מעוני - סופו לקיימה מעושר', וזהו הרמז: 'דרש בסוף שיטה', כעני שהוא יושב אחרון שבאחרונים, כך אם היה האדם עני ואפילו הכי היה דורש בתורה ומקיימה ולא בטלה, כך אם יהיה עשיר וראש לאנשים כ'דרש' השנייה שהיא בראש שיטה, אפילו הכי אינו מבטל תורה ודרוש ידרוש בה מאחר שלא בטלה מעוני.

(מתוך שייעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

באחד הימים עבר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א דרך העיר ריטשוואל, וסר אל מעונו של הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין זיע"א, ומצאו יושב בחצר ביתו, שלא היה אלא בקתה קטנה ועלובה מחולקת לשניים, חציה האחד למגורים והחלק השני עבור העז. עניות מדהימה נשקפה מכל פינה. הרה"ק מראדזימין ישב בסוכת נצרים קטנה, ראשו מכוסה בעלה של כרוב ובידו האחת הוא מנענע את תינוקו בעריסה להרגיעו מן הבכי. בידו השנית הוא חופן קומץ חציר עבור העז החולבת שקיפצה לצידו, ובאותו רגע עצמו פניו להבים ועיניו משוקעות בספר הקדוש 'עץ חיים' לרבי חיים ויטאל הפתוח לפניו. מה נפלאה היתה דרכו זו כאשר סולמו מוצב ארצה בעסקו בעניינים ארציים אך ראשו מגיע הרחק השמימה.

הרה"ק לא הרגיש כלל בכניסת רבו. ורק כאשר ניגש אחד ממלווי הרבי ונגע בשרוולו הבחין באורח העומד עליו וקפץ ממקומו ביראת הרוממות. מיד קרא הרבי ר' בונם בקול נרגש: 'מה טובו אהליך יעקב'. והוסיף ואמר: מסתובב אתה פה בדירתך בת החדר האחד, בשעה שמזומנים לך שמונה חדרים! הגיד הרה"ק מראדזימין כי מאותו רגע שרבו התארח בצל קורתו והשמיע דיבורי קודש אלה נתעלה האוויר שבחדר ונזדכך ומעתה הוא מרגיש באוויר החדר קדושה של בית הכנסת. מאז ואילך קבע את מקום תפילת מנחה שלו באותו חדר.

כאשר הציעו לו את הרבנות בעיר ראדזימין, סרב, כי לא רצה לעזוב את החדר שנתברך מפי רבו. רק לאחר התערבותם של רעיו הדגולים החידושי הרי"מ ורבי ישעיה מושקאט מפראגה ניאות לעלות לכהן פאר כרבה של ראדזימין. שם גם קיבל מטעם הקהילה דירה מכובדת עם שמונה חדרים כאשר צפה לו מקדם הרבי ר' בונם.

בעת ביקורו של הרבי ר' בונם, בכתה לפניו הרבנית כי המצוקה והעוני בביתם המה ללא נשוא. תלמידי הרבי מפרשיסחא הוסיפו וסיפרו לרבי על סבלה הרב של הצדקנית ועל מאמציה לפרנס את

בס"ד

94

הזשלמה הסדרה המזנומנטלית הרמב"ם המבואר

הפרוייקט ההיסטורי

- כספית וסנוח כ"ג נפח
- ביאור רחוק משולב על דפי
- כותרות וחקירות נרחבות
- ילקוט ביאורים סקין
- מאות אלפי הערות והוספות
- חבבה לכל כן ישיבה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

בש"ה, גיליון י"ט

הלכות מוצאי שבת

אינו אוכל מלוה מלכה, נחשב סעודה שלישית כסעודת הלילה שנוהג בה גם בימות החול, ולא ניכר שאכלה לכבוד שבת.

ה. כתב בערוך השולחן [שם ס"ג]: רבים אין נוהרים בסעודה זו, והמקיימה שכרו מרובה, וכל יראי אלוקים מתאמצים לקיימה.

ו. כתב בכף החיים [שם א"ד] בשם ארחות יושר, דאף שהוא שבע ונפשו קצה באכילה ושתייה, ידחוק את עצמו, ובזה ינצל שלא יצטרך לאכול מאכלים ומשקים מי המרים לרפואה.

ז. טוב להקדים סעודת מלוה מלכה סמוך ליציאת השבת, ואם אינו תאב לאכול מיד בצאת השבת, מהנכון שלא יעסוק במלאכה בקבע עד שיקיים סעודה זו, ומכל מקום אינו כדאי לאחריה יותר מחצות. [מ"ב שם ס"ב, כה"ח שם סק"ד, ובספר מבוא ועד צאתו עתה"ג הביא מצדיקים שנהגו לערוך סעודת מלוה דווקא לאחר חצות, ובאשל אברהם סק"ד חידש דגם ביום א' יוצאים אם מכין לאכול לכבוד מלוה מלכה, והביא שם שכמה מגדולי הדור נהגו כן].

ח. כתב בפרי מגדים [שם בא"א סק"א] דראוי שגם נשים יאכלו סעודה זו. [ובספר דברי יצחק אות ל"ב כתב בשם הרבי ר' אלימלך זיע"א שסגולה לנשים שלא יתקשו בלידתן, שיאכלו בכל מוצאי שבת איזה דבר לשם מצות סעודת מלוה מלכה, ויאמרו בפה מלא לשם סעודת מלוה מלכה, ועל ידי זה ילדו בניקל בעזה"י, הובא בכף החיים שם].

ט. נוהגים שלא להחליף בגדי שבת עד לאחר סעודת מלוה מלכה, כדי ללוות את המלך בבגדי פאר. [כה"ח שם סק"ו].

י. נוהגים שלא להסיר את המפות הלבנות שעל השולחן עד לאחר סעודת מלוה מלכה.

טלטול במקום שאין עירוב, עירוב חצירות ושיתוף מבואות

ללובשם כמו צעיף, יראה לכרכה סביב ידו או רגלו, או יתחוב המטפחת בפוזמקאותיו או בין בגדו ובשרו, ובאופן כזה רשאי גם להוציא נייר קניוח בעת הדחק, דמשום כבוד הבריות התירו שבות דרבנן. [אורחות רבינו ח"א ע' קלו בשם החזון איש, ופ"ת שם ס"ק לב].

ה. שעון יד.

א. ראוי לאנשים שלא לצאת בשעון יד אפילו בשעון זהב, כי בדרך כלל מסירים את השעון מהיד כאשר מפסיק לפעול ואינו בכלל תכשיט. [ע"פ שו"ת מנחת יצחק ח"א סי' סז, ושש"כ שם ס"ז].

ב. אמנם המיקל לצאת עם שעון יד אפילו כשרצועתו פשוטה, יש לו על מי לסמוך, דכיון שהכל רגילים ללבשו על הגוף הוה דרך מלבוש. [שש"כ שם מהגרש"ז אויערבאך].

ו. מגבת.

מותר לצאת עם מגבת כשמתעטף בו כמו צעיף סביב הצוואר. [פ"ת שם ס"ק מב].

ז. בגד עם כפתור רופף, או שנקרע המתלה שתולים בו הבגד.

היוצא למקום שאין עירוב, לא ילבש בגד עם כפתור רופף, או בגד שנקרע המתלה שתולים בו, כשבדעתו לתקנם לאחר שבת, ואם אין לו בגדיים אחרים והוא מקום הדחק, המיקל לצאת בהם יש לו על מי לסמוך. [פ"ת שם ס"ק נא].

ח. תחבושת או פלסטר.

מותר לצאת בתחבושת או פלסטר, דכיון שהם לצורך רפואה הוי כמו תכשיט. [שו"ע שם ס"ב].

ט. תוויות על הבגד.

א. תוויות הקבועות בבגד כגון הוראות כביסה, או תווית שכתוב עליו נבדק משעטנו, אם אין דעתו להסירן, מותר לצאת בהם, משום שהן בטלות לבגד. [ארחות שבת ח"ג ע' רח].

ב. תווית של מכבסה, אם אינו מקפיד להסירה, מותר לצאת בה דבטילה לבגד, ואם הוא מקפיד להסירה אלא ששכח לעשותו מערב שבת, יש לחוש שאינו בטל לבגד, ונחשב למשאוי. [שם].

לב. סעודת מלוה מלכה.

א. לעולם יסדר שלחנו במוצאי שבת, ויפרוס מפה על שלחנו דרך כבוד, כדי ללוות את השבת, אפילו אינו צריך אלא לכזית, דכשם שצריך לכבד את השבת בכניסתה כך צריך לכבדה ביציאתה, וכדרך שאדם מלוה את המלך בצאתו מן העיר, ומטעם זה יש נוהגים להרבות נרות במוצאי שבת, ואומרים זמירות אחר הבדלה.

ב. בגמרא משמע דיקבע סעודה זו על הפת, וגם יהדר לאכול איזה תבשיל, ואם קשה לו, יקיימו במיני מזונות או על כל פנים בפירות. [ואיתא בגמרא שבת ק"ט: דחמין במוצאי שבת מלוגמא, דהיינו שיש בו משום רפואה. ובשם הרה"ק בעל ארי' דבי עילאי זיע"א הובא שהוא רפואה לעצבות, ומצא רמז לזה בפסוק "ומחבש לעצבותם", ומחבש ר"ת וחמין במוצאי שבת מלוגמא, וסמך ליה לעצבותם לומר שהוא רפואה לזה. טעמי המנהגים אתכ"ה].

ג. אמרו הקדמונים דאבר אחד יש באדם, ונסכוי שמו, וזה האיבר נשאר קיים בקבר עד עת התחיה, ואפילו אחר שנרקבו בו כל העצמות, וזה האיבר אינו נהנה משום אכילה כי אם מסעודת מלוה מלכה. [ובשעה"צ שם סק"ז כתב הטעם, דאדם הראשון אכל מעץ הדעת בע"ש, ולזה נגזר עליו מיתה, ואותו עצם שלא נהנה אלא מאכילת מלוה מלכה, לא נהנה אז מאכילתו, ולכן אינו כלה ע"י המיתה כשאר האברים].

ד. אמנם סעודה זו אינה חובה כג' סעודות דשבת, אלא מצוה בעלמא. [שו"ע ומ"ב סימן ש' ס"א, ובשו"ע"ה שם ס"ג כתב דאינו חובה אלא מצוה מן המובחר, ובכה"ח שם אט"ו הביא מהזוה"ק, דמי שאינו אוכל סעודת מלוה מלכה, נחשב לו כאילו לא קיים סעודה שלישית, ובבן איש חי שנה שניה פ"ר יוצא כתב להסביר דברי הזוה"ק דאם

א. המותר והאסור לטלטל ברשות הרבים.

מדין תורה אסור להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, ומרשות הרבים לרשות היחיד, וכן אסור להעביר חפץ ארבע אמות ברשות הרבים, אך דבר שהוא מלבוש או תכשיט, מותר. ולטלטל חפץ שלא כדרך טלטול בימות החול, אסור מדרבנן. [סי' שא ס"ו, ובה"ל ד"ה כל].

ב. ניילון על הכובע או על שטריימל.

ניילון העשוי מיוחד לצורך ציפוי הכובע או השטריימל, יש אוסרים לצאת בו, כי עיקר מטרתו להגן על הכובע או על השטריימל ואין דינו כמלבוש, ויש מתירים לצאת בו, דסוברים שניילון כזה דינו כמלבוש, ובפרט שהוא גם מגין על הגוף שאם יתרטב הכובע או השטריימל הרבה יבואו המים גם על גופו ועלול להצטנן, להלכה, ראוי להחמיר שלא לצאת בכובע או שטריימל עם ניילון רגיל שאינו מיוחד להם. [שמירת שבת כהלכתה פרק יח סעי' ט-י, ופסקי תשובות שם ס"ק כ].

ג. משקפיים ועדשות מגע.

בזמנינו מותר לצאת במשקפיים, כי הלוכשים משקפיים הולכים עמם תמיד מחמת קוצר ראייתם, ודינם כמלבוש, וגם אין לחשוש שיפלו כי הם מהודקים היטב לאוזניים על ידי ידידות, אך יזהר מאד שאם מסירים כדי לנקותם ממי הגשמים, שיעמוד ולא ילך עמהם כשהם בידו יותר מארבע אמות. וכן מותר לצאת בעדשות מגע. [דעת גדולי הפוסקים הו"ד בפ"ת שם ס"ק טו].

ד. כפפות ומגיני אוזניים.

א. מותר לצאת עם כפפות, דנחשבים למלבוש גמור לפי שמיועדים להגן על הידים מהקור, ויש מי שמחמיר להצריך לתפרם לבגד או לקשרם באופן שלא יוכל להוציאם, וראוי לחוש לדבריו. [שו"ע שם סעי' לז].

ב. בזמן שהקור גדול, רשאי לסמוך על המתירים לצאת עם כפפות גם כשאינם תפורים או קשורים, ובצירוף הסברה שכיון שהקור גדול אין מצוי שיסירים מידו. [פ"ת שם ע"פ ערוך השלחן].

ג. מותר לצאת במגיני אוזניים בזמן שהקור גדול. [שש"כ שם ס"ד].

ד. מטפחת אף ונייד קניוח.

מי שמוכרח לצאת עם מטפחת אף, ובזמנינו שמחמת קטנם אי אפשר

שבת קודש

ספר ויהלום

פניא דמעלי שבתא ההכנה הרוחנית לשבת

מי הדעת

על הפסוק 'ויהי בנסע האור ויאמר משה קומה ה' ויפצו איביך וינסו משנאיך מפניך' (במדבר י' לה), אמר הרב הקדוש רבי פנחס מנחם מנחם זי"ע בעל 'פני מנחם' (וואתחנן תשנ"ד): 'מקוה' אותיות 'קומה', כי סגלת המקוה לתקן את קומת האדם, להפיץ את האוֹרִיבִים ולהניח את השונאים הקמים עליו.

הטהרה במקוה היתה אצל חסידים תנאי קודם לכניסה בשערי התורה והיִדְרָא, כדברי הרב הקדוש רבי אברהם מסלאנים זי"ע בספרו 'יסוד העבודה' (ה"ב פ"ו ד"ה ובברכות), שכתב: 'תקן עזרא את טבילתו לבעלי טמאה שלא יוציאו דברי קדש מפייהם קדם שיטבלו, לא חשש לבטול תורה, כי יותר חשוב שיהיו למוד האדם ותפלות בקדשה, ומוטב שיטבטלו מלמוד התורה עד שיטהרו.'

והקפידו החסידים מאד לטבול עוד קדם שיחללו, כי בני אדם מגשמים הדבוקים בעולם הזה ובתאוותיו נדרשים לטהר מחשבותיהם טרם התפלה לפני בוחן לבות, ועל ידי הטבילה נתן לזכות להתפלל תפלה זכה וטהורה (שר"ת ערוגות הבושם).

וכך הובא בספר 'עצות ישירות' (ערך מקוה אות א) שחבר החסיד רבי מרדכי מנחם זצ"ל, מגדולי חסידי ברסלב בפולין, שעל ידי הטבילה במקוה נטלים כל השונאים ומתבטלות הצרות והמניעות שיש לאדם בעבודת השם יתברך, והאדם ממשיך בטבילתו רוח חדשה של קדשה בבחינת 'ורוח אלקים מרחפת על פני המים' (בראשית א ב).

ומפרסמים הם דברי הרב הקדוש רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע שהיה חזן ואומר, שאמנם טבילה במקוה אינה אחת מתרי"ג מצוות, אבל שום מצוה לא יכולה להמשיך את הקדשה שטבילה במקוה יכולה להביא.

רגש עלאי

הגאון רבי אהרן משה קראוס זצ"ל, רבה של העיר באגיא, לא נמנה על עזת החסידים, אבל העריך מאד את הרבי הקדוש רבי דוד מנאדבורנא באגיא זי"ע שהתגורר בעירו.

לעתים קרובות היה רבי דוד מנסה לשבר את אָזְנו של הרב קראוס על אודות גדל מעלת החשיבות והתועלת שבטבילה במקוה טהרה, אולם הרב לא נטה להסכים עם מנהג חסידים זה ולקבלו.

ביום מן הימים הזדמן הרב קראוס למחצותו של הרבי הקדוש רבי חיים צבי טייטלבוים בעל 'עצי חיים מסייעט זי"ע, ובין הדברים נסבה שיחתם על ענין המקוה. הפציר בעל העצי חיים ברבה של באגיא שיקפיד לטבול לפחות לזמן מה ויראה בחוש שתצמח מזה טובה גדולה לנפשו.

הסכים הרב והבטיח שיעשה כדברי הרבי.

לאחר תקופה, כאשר פגש את רבי דוד מנאדבורנא, פנה אליו ואמר לו בהתרגשות: 'לא דמיתי בנפשי עד כמה היתה גדולה התועלת שארגיש בזכות הטבילה במקוה טהרה מדי יום'.

זה לצמית זה. מספר, כי בבית המדרש בעירה קוידִיטוב היה שליח צבור ותיק שמדי שבת בשבתו עבר לפני התבה והלהיב את המתפללים בתפלות הסוחפת ומלאת הרגש.

שבת אחת טרם התפלה שוחחו החסידים אודות מעלת הטבילה במקוה, ושליח הצבור שנמנה על המתנגדים לחסידות זלזל במנהג הקדוש.

דבריו הבושים הכעיסו את החסידים והם הביאו את הדבר לפני רבם, הרב הקדוש רבי שלמה חיים מקוידִיטוב זי"ע.

אמר להם הרבי: 'אם כך היו דבריי, הוא לא יוכל לרדת היום לפני התבה'.

והנה, כאשר נגש שליח הצבור אל העמוד לפתח בתפלה התעלף בפתע פתאום והגיע עד כדי סכנת חיים ממשית.

מהומה גדולה פרצה במקום, הכל הביט שדברי הרבי פעלו את פעלתם ומהרו להזכיר את המעלף בפני הרבי.

צוה הרבי לחסידיו שיקחו מעט ממי המקוה בהם זלזל, ועל ידם דוקא תעלה ארוכה למכתו.

ואכן, הזדוּרו החסידים לקים את מצות הרבי ושפכו אל גורו של שליח הצבור המעלף מהמים. למרבה הפלא, התעורר שליח הצבור באחת כאלו בא אל קרבו סם רפואה חריף.

לאחר שהתאושש מעלפונו הכיר בגדל מעלת מי המקוה וקבל על עצמו להקפיד ולהזהר בטבילה דבר יום ביומו. (עמק יהושע אחרון שער הטהרה אות טז)

מפתח מן השמים

צדיקים יסודי עולם הקפידו על הטבילה במסירות נפש עצומה וככל מחיר, אפלו בזמן סופה וסער כשהאפשרות היחידה לטבול היתה בנהר קפוא - לא נרתעו או נמנעו מלטבול בסלודין.

וזו לשונו של גדול תלמידי האר"י הקדוש, רבנו חיים ויטאל זי"ע (והקדמה לשער ההקדמות): 'גם בענין השגת האדם אין לך דבר שמועיל כמו הטהרה והטבילה שיהיה האדם טהור בכל עת ומורי האר"י"ל, עם היות לו חלי ושביר שהקד מזיק לו, עם כל זאת לא היה מונע מלטבול בכל עת'.

אומר היה הרב הקדוש רבי דוד מטאלנא זי"ע, שמקבל בידו בשם הבעל שם טוב הקדוש, שאפלו בשעת חלי, כאשר הטבילה במי מקוה מסכנת ומזיקה על פי חכמת הרפואה, אין שום חשש מלטבול פעם אחת גם בשעת חלי קשה! והוסיף רבי דוד: 'ואני אומר, שאפשר גם שתי פעמים, ושלש פעמים זו אפלו רפואה!'

הצדיק הקדוש רבי אשר מסטולין זי"ע נהג לומר: 'מי שמאמין בטהרה העולה מהטבילה במקוה ומקבל מזה חיות, מבטח לו שגם אם יהיה חלש ולא יוכל לרחץ במים - לא תזיק לו הטבילה'.

והדבר פשוט, אם הנאה ממלוי תאוה גשמית יכולה לצמצם את הנזק הנגרם מהתאוה, על אחת כמה וכמה שהנאה רוחנית בטבילה במקוה לא תגרם לנזק אלא רק לתועלת'.

לא רק תלמידי הבעל שם טוב הקדוש וצדיקי החסידות היו מקפידים על כך, אלא גם רבים מגדולי ישראל שבכל הדורות.

ובפי שכתב הגאון רבי שלמה סופר מברגסס בספרו 'חוט המשולש', על דרכו בקדש של אבי זקנו הגאון הקדוש רבנו עקיבא איגר זי"ע להקפיד מאד על הטבילה מדי יום במקוה, ואפלו בימים שהקד גדול לא נמנע מלטבול לתוספת טהרה במסירות נפש, עד שבימי השלג היה שובר את הקרח שעל המים ויורד לטבול.

לעת זקנתו אסרו עליו רופאיו להמשיך להחזיק במנהגו לטבול בימי החורף הקרים, בטענה שהמנהג מזיק לגריאותו ועלול לסכן את חייו. אולם רבי עקיבא לא שעה לדבריהם והמשיך לטבול דבר יום ביומו ללא שני ממנהגו הקבוע מימים ימימה.

באחד הימים אורו בני ביתו עז, והסתירו מפניו את המפתח למקוה הטהרה כדי שלא יוכל להפיר את עצת הרופאים ולטבול במנהגו.

בשעת בקר מקדמת חפץ רבי עקיבא ללכת לטבול, אבל לא מצא את המפתח המסתור. בעודו מחפש, הגיע לפתע השומר האחראי על המקוה ובידו מפתח. לשאלתו של רבי עקיבא מנין ידע שהוא זקוק למפתח, ענה השומר:

'ישנתי את שני מקרבלי במשתי מפני חקר השורר בחוף, ובשנתי חלמתי חלום. בחלום צו עלי להזדוּרו ולהביא לכבוד הרב מפתח מפני שהרב מצטער צער גדול שלא יוכל לקים את מנהגו ולטבול. מיד קמתי ממשתי, התלבשתי, ומהרתי להביא את המפתח'...

על מעשה זה דרש רבי אברהם ניסן יפה מוילנא זצ"ל בספרו 'זרע אברהם' (עמוד עז) את דברי חכמינו (יומא לה), שהבא לטהר מסייעין אותו, כי המקבל על עצמו להטהר בכל יום, עוזרים לו משמים לקים את הנהגתו זו - להטהר.

מולין יקדין ויהודשים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אבניחצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חז תא דאורייתא יסוד חדש ונפלא על הפרשה

שתיית יין המועילה לעבודת ה'

וכל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה' (ברכות ד.ד).

כמו כן טובה שתיית היין בסעודת הודיה על ניסי ה' עם האדם, ונרמז בכתוב **ולא תמותו** היינו כשניצל ממוות. **חוקת עולם** רמז לברית מילה שהוא 'חק בשארו שם' (ברכת המילה). **לדורותיכם** סעודת נישואין שהוא בכדי להעמיד דורות. ולהבדיל בין הטמא ובין הטהור זו סעודת פורים שמצותה עד דלא ידע להבדיל בין 'ארור המן' ל'ברוך מרדכי' (מגילה ז.). **ולהבדיל בין הקודש ובין החול** רמז לקידוש והבדלה. **ולהורות את בני ישראל את כל החוקים** רמז לסעודות מצוה שעושים בסיום התורה, ובכל סעודות אלו מצוה לשתות יין.

כשעושים רצון ה' מתמלאים שמחה ללא צורך בשתיית יין

נראה להוסיף בזה על פי ביאורו של **הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה** שהוקשה לו מדברי המדרש על הפסוק 'יין ושכר אל תשת' אומר המדרש (ויק"ר יב ג) זהו שכתוב (תהלים יט ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', ויש להבין מהו הקשר בין שני מקראות הללו. ותירץ, דהנה יש להבין מדוע נאסר על הכהנים לשתות יין הרי על היין נאמר (שם קד טו) 'ויין ישמח לבב אנוש', ועבודת ה' ראויה היא שתהיה בשמחה.

אולם הכהן אינו נדרש ליין המשמח כי כאשר נצטווה לא לשתות יין אם כן בכל עת מניעתם מן היין הם מקיים מצות ה', והלא על מצות ה' נאמר 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', אם כן אינם צריכים להגיע לעצת היין כדי להגיע לשמחה, אלא כבר ברגע שמקיימים רצון משמחים הם את לבבם ושוב יכולים לעבוד עבודת הקודש בשמחה.

מכאן נלמד לכלל עבודת ה', שאיננו נדרשים לעצות חיצוניות כדי להגיע לשמחה של מצוה, כי 'פקודי ה' ישרים משמחי לב' והעושה אותם יחוש שמחה אמיתית שנמשכת לתמיד ונהרה תאיר פניו בעת עסקו בעבודתו של מקום כפי שהצטווה מהקב"ה יתעלה שמו לעד, אמן.

והחג. [וכדברי האורחות צדיקים (שם): גם צריך לשמוח בשבתות וימים טובים ופורים, כי כולם זכר ליציאת מצרים ולזכר הניסים שהפליא עם בחיריו, לכן ישמח בליבו בזכרו חסדי המקום וגודל טובותיו עם עושי רצונו. ועבור כן מתקנים מטעמים ומלבושים יקרים ושותים יין כדי לשמח הלב, ויזהר שלא ישמח השמחה ההיא על ההבלים, אלא ישים השמחה על אהבת השם יתברך, וישתעשע בשעשוע אהבת הצור, וישמח ויגל בשמחת אדון כל, אשר ציוה להתענג ביום ההוא ולשמוח. גם יזכור בימים ההם נועם עולם הבא, אשר הוא תכלית הנעימות. ונאה לאדם בעת ההיא שמתענג בתענוגים, שיזכור התענוגים הגדולים ויתאוה להם, כדכתיב (ישעיה נח יד) 'אז תתענג על ה''].

בבואכם אל אוהל מועד רמז לעת שזוכים להסב בסעודתם של צדיקים שעליהם נאמר (יחזקאל מא כב) 'זה השולחן אשר לפני ה'',

יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אוהל מועד ולא תמתו חקת עולם לדורותיכם. ולהבדיל בין הקדש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור. ולהורות את בני ישראל את כל החוקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה (י ט-יא). בשם הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב ע"ה מובא כי בפסוקים אלו יש למצוא רמז לענין הימים שבהם מצוה לשתות יין, שבזמנים אחרים כבר הגדילו בספרי מוסר להזהירנו משתיית יין עד שכתב **באורחות צדיקים** (שער השמחה) ויש עוד שמחה מעורבת, המפלה עשן לכל המצוות והמשכחת יראת השם, יתברך, מלכות בני אדם, כגון: אלו המשתכרים ושמחים בבית המשתה, ואחרי השמחה הזאת תוגה, כי הרבה קלקולים באים מתוך המשתה.

וכך נדרש בפסוק: **יין ושכר אל תשת** רק כאשר **אתה ובניך** רמז לליל הסדר בו מצוים 'והגדת לבנך', וכן שבתות וימים טובים שבהם מסובין הבנים עם האבות לסעודת השבת

מילתא דפריאה

בבנין המשכן נשלמה תכלית הבריא

ויהי ביום השמיני וגו' (ט א). אמרו חז"ל (מגילה י' תו"כ): אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ, כתיב הכא 'ויהי ביום השמיני', וכתוב התם 'ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד'.

בביאור עניין השמחה בגמר מלאכת המשכן ביארו בספרן של צדיקים שהרי תכלית בריאת העולם להשרות את השכינה בעולם התחתון כמו שאמרו חז"ל במדרש תנחומא (נשא טז) 'בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים'. וכך אכן היה בראשית הבריא שיעיקר שכינה בתחתונים היתה, אבל בחטאי האדם נגרם סילוק השכינה מן העולם, וכך הייתה מסתלקת והולכת מרקיע לרקיע עד לרקיע השביעי, עד שבאו האבות הקדושים ובעבודתם היו ממשיכים את השכינה מרקיע לרקיע.

ובבנין המשכן הושלמה ירידת השכינה לשכון בעולם וזכינו להשיב את השכינה לשכון בארץ כמו בראשית הבריא, ולכן היתה השמחה במרום ביום חנוכת המשכן כיום שנבראו בו שמים וארץ, שיצאה אל הפועל הכוונה העליונה בבריאת שמים וארץ להשרות שכינתו בתחתונים.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

זה הדבר אשר ציוה ה'

ויהיה בה נחת רוח לבוראו, יסלק מנפשו כל צד הנאה עצמית שעלול לצמוח לו מאותו מעשה, ואז יזכה לבוא אל האמת, ומן השמים יסייעו בידו להודיעו האם כשר ונכון הוא אם לאו.

ובאמת ראוי לו לאדם להיזהר שלא לעשות שום מעשה שאין בו משום רבוי כבוד שמים בעולם, ואם אינו מוצא שום תועלת רוחנית במעשיו יפרוש מאותו מעשה כי לא לרצון יהיה לו, ובזה יבוא הכתוב **זה הדבר אשר ציוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'**, אם במעשיכם יתרבה כבוד ה' וירא עליכם, בזה תדעו כי זהו הדבר אשר ציוה ה' לעשותו.

הדבר אשר ציוה ה' ולכן כך תעשו. לאחר מכן שיבוא שערי המצוה ויעשנה בשלימות כרצונו יתברך, שוב יקום בו **וירא עליכם כבוד ה'**, שיבין מהות ופנימיות כל מצוה בבחינת 'כבוד ה' הנמצא בעשייתה.

אם נעשה ממעשיו ראיית כבוד ה' אות הוא כי זה הדבר שציוה ה'

עוד קיבלנו מרבנו הקדוש **הבעל שם טוב ע"ה** בשם **הרמב"ן ז"ל**, לימוד ודרך להכשיר מעשיו לרצונו יתברך. מה יעשה אדם וידע כי אכן אלו המעשים הם רצון ה'. על זה קיבלנו עצה מובהקת זו, כשהאדם מסופק במעשיו אם רצויים הם במרום אם לאו, ואינו יודע להכריע בדעתו באיזו דרך יבחר

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (טו). הקשו המפרשים מהו 'זה הדבר אשר ציוה ה' שאינו אומר מהו הדבר, וכל אחד תירץ לפי דרכו. שבעים פנים לתורה ואענה אף אני חלקי: ידוע כי אם יעשה אדם בתחילת דרכו את המצוות בכוונות הנכונות עלול להגיע למצב שימנע חלילה מעשיית המצוה, כי יראה עד כמה גדולה היא המצוה ועד כמה יש לו להכין ליבו ונפשו אליה, ואמור יאמר לנפשו קשה מאוד הדבר לעשותו כראוי וכיאות.

לכך באה תורה במתק דבריה ואמרה **זה הדבר אשר ציוה ה'** תעשו תחילה יש לו לאדם לעשות המצוה בלי הבנה, ורק מחמת שזה ציווי ה' הוא הגורם לעשייתו כאמרו זה

שלמות המצוה בשעת המעשה

שהרי הקדוש ברוך הוא מסכים עם הכהן בברכותיו, וישראל מתברכים משני צדדים מלמעלה ולמטה, מלמעלה שורה השכינה על אצבעות אלו, והכהן המברך מברכם מלמטה, בוא וראה דברים הנעשים למטה מעוררים דברים למעלה, כעין זה בפרישת אצבעות הכהן למטה מתעוררת שכינה לבוא ולשרות עליו].

והנה, שלמות המצוה היא שעל ידי ההכנה במחשבה ובדיבור מביאים אותה לידי גמר מעשה, כעין דברי חז"ל (תנחומא עקב ו) אין המצוה נקראת אלא על שם גומרה, כיון שכך נקראת מצוה זו על שם גמר המעשה בשם 'נשיאת כפים'.

בגמרא (סוטה לח.) שהמדובר הוא בנשיאת הכפיים דווקא, ועל ידי שמקדש מחשבתו ודיבורו נעשו ידיו צינורי ההשפעות כל טוב מהשם יתברך לבני ישראל.

וכדאיתא בזהר (נשא קמה): וכד פריש ידיו כהנא שכינתא שריא על אינון אצבעון, דהא קודשא בריך הוא אסתכם עמיה דכהנא באינון ברכאן, וישראל מתברכין מתרין סטרין מעילא ותתא, מעילא שכינתא דשריא על אינון אצבעון וכהנא דקא מברך, תא חזי מלין דקא עבדי מתערין מלין לעילא, כגוונא דא בפרישו דאצבעון דכהנא לתתא אתערת שכינתא למיתי ולשריא עלן [-וכשפורש הכהן ידיו השכינה שורה על אצבעותיו,

וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם (ט כב). ברכת כהנים קרויה בכל מקום 'נשיאת כפים', ויש להבין מדוע נקראת בשם זה ולא 'ברכת כהנים' על שם הברכה שהיא העיקר, וכמו שכתוב (במדבר ו כג) 'כה תברכו את בני ישראל'.

פירש בספר **זכרון אלעזר להרה"ק מסאסוב ע"ה** על פי הידוע שכל מצוה כוללת מחשבה דיבור ומעשה, וברכת כהנים חלוקה כך, חלק המחשבה שבה הוא לאהוב את כלל ישראל, כמו שמברכים 'לברך את עמו ישראל באהבה', וחלק הדיבור הוא באמירת הברכה בפיו, וחלק המעשה הוא בנשיאת כפיו כמו שכתוב **וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם** וכמבואר

מסירות נפש במצוות

חיות המצוות מכוח צווי ה'

אכן כל זה הוא במצוות אשר צוה ה' לעשותם, אבל המקיים מצוות שלא הצטווה עליהם, אף אם כוונתו לשמים אינו זוכה לסגולת המצוה המצילה את מקיימיה, כמו נדב ואביהוא שנאמר בהם **ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציוה אותם**, כי מחמת שהיו מעשיהם ללא ציווי ה', לא הייתה סגולת המצוה מגינה בעדם, ואף שהגיעו למדרגות נעלות עד מאד ולדבקות בה' יתברך, מכל מקום לא זכו להבטחת התורה 'וחי בהם', ופרחה נשמתם בדביקות ומתו.

מעלת המצווה ועושה

וזהו שאמרו חז"ל (ב"ק לח.) גדול המצווה

ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם. ויתצא אש מלפני ה' ויתאכל אותם וימתו לפני ה' (א-ב). כל מצוה שאדם עושה צריך הוא לעשותה בדבקות לה' יתברך, כמו שנאמר (דברים י כ) 'ובו תדבק', ואתם הדבקים בה" (שם ד ד), ובאמת ראוי היה שתפרח ממנו חיותו מחמת דביקותו בקיום המצוה, אכן כאשר מקיים מצוות כרצון וציווי ה' יתברך, אזי סגולת המצוה מגינה עליו שלא יארע לו מאומה, ואדרבה נאמר בו 'וחי בהם', כי המצוה היא הנותנת בו חיות חדשה בעולם.

יסוד הקדושה שבישראל בא באמצעות המצוות

כביכול ועוד ע"י מעשים גשמיים, נראה אור בדברי הרה"ק בעל אבני נזר ע"ה והובאו באמרי בנו בעל שם משמאל ע"ה (בא תרע"ו ד"ה ויאמר ובכ"מ), שהאדם הוא שליחו של הקב"ה לקיים תורה ומצוות בעולם הזה, וכמו ששלוחו של אדם כמותו (ברכות לד:), וכח המשלח בשליח וידו כידו, כן כביכול שלוחו של הקדוש ברוך הוא כמותו, ונחשב מעשה המצוות כמו כביכול הוא הפועל והעושה, עכ"ד.

וכתיב 'בצלם אלקים עשה את האדם' שבא לרמוז לאדם על תפקידו ושליחותו בעולם, שלכן נברא האדם בצלם אלקים שיהיה בו הכח בעצמותו להיות כמו המשלח הוא הקב"ה ששלח אדם לעולם הזה לקיים מצוותיו, ואז אכן נהיה האדם כמו הקב"ה כביכול כי שלוחו של אדם כמותו, וכן שליח הקב"ה נעשה כמותו עד שניכר בו צלם אלקים הדומה לבוראו.

כשיועד האדם מזה יש לו להתמלאות בשמחה ואהבה בהתלהבות אש קודש שזוכה לקיים מצוות ה', הרי זה דבר נשגב שלא זכה לו שום ילוד אשה, ורק איש מישראל זוכה במעשי המצוות להתחבר לבורא יתברך ולהיות כביכול כמותו בצלמו כדמותו. מנגד, מתמלא הוא ביראת הרוממות בהעלותו על ליבו להיכן יכול להגיע אדם במעשיו ותאחזנו חרדה ופחד מהדר גאווה יתברך, שהוא עצמו האיש הקרוץ מחומר זוכה להיות כמותו יתברך. אשירנו שזכינו לכך.

ואף שאין לנו שמץ של השגה בקדושה עצומה זו, על כל פנים מן המעט שבמעט די לנו לגשת למצוות ה' בהכנה הראויה בדחילו ורחימו, כפי שאמרו צדיקים בכוונת הברכה 'אשר קדשנו במצוותיו', והקשו, הרי ברכה זו מברכים גם על מצוה אחת והיה לנו לומר 'אשר קדשנו במצוותיו', אלא שלכל מצוה יש להקדים יראה ואהבה דחילו ורחימו כדי שתעלה לרצון, לפיכך אומרים 'במצוותיו' לשון רבים גם על מצוות יראה ואהבה הקודמים למצוה. כך מובא בתפארת שלמה (לברכת התורה) שעל זה מברכים 'אשר קדשנו במצוותיו' שהן אהבה ויראה, 'ציונו' בפרטות על אותה מצוה שעומד בה. ומוסיף לבאר שכן משמעות הכתוב (דברים יב) 'ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך וגו' ולאהבה אותו ולעבוד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך', נמצא שכל מצוה גוררת עמה גם שתי מצוות אהבה ויראה.

מזה, שכאשר איש מישראל מקיים המצוות מתקדש הוא בקדושה עליונה שכן עושה את המצוה יחד עם הקב"ה כביכול, וזה מה שאומרים קודם כל מצוה 'אשר קדשנו במצוותיו' שמקדשנו במצוות שהוא עצמו מקיים.

ואפשר לומר שבכך משבח הכתוב את אברהם אבינו ע"ה באמרו (בראשית כו ה) 'עקב אשר שמע אברהם בקולי' וישמור משמרת מצוות חוקות ותורות', שאברהם אבינו קיים כל מצוות ה' עד שלא ניתנו, ועשאו בבחינת 'מצוותיו' וגו', בידיעה והתקשרות בקב"ה שבעצמו מקיים המצוות.

וזהו שאמר הכתוב 'והתקדשתם והייתם קדושים', הכיכד 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', וכן אמרו 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם', ומה טעם יש בזה 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', כלום יכולים אנו להיות כמותו כביכול. אלא שכאשר מקיימים ישראל את המצוה גם הקב"ה מקיים המצוה כנאמר 'כי קדוש אני' שכביכול הקב"ה מתקדש אף הוא במצוה זו, ואת המצוה הזאת קידש אותנו הקב"ה ונתנה לנו כדי להתקדש.

'והתקדשתם' - בעשיית המצוות מוסיפין כביכול כח בפמליא של מעלה כאמרו 'כי קדוש אני'

קדושת המצוות מוסיפה קדושה בשמים, כמו שביאר הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ע"ה על דברי רבותינו ז"ל (ב"ר צ ב): 'קדושים תהיו', יכול כמוני, תלמוד לומר 'כי קדוש אני ה' אלקיכם', קדושת למעלה מקדושתכם. וביאר בזה, 'קדושת למעלה', הרי היא 'מקדושתכם', כיצד מתרבה הקדושה בשמים כביכול, ע"י קדושתכם. שכן בני ישראל בקיום המצוות מוסיפין כח בפמליא של מעלה כמו שדרשו בזהר הקדוש (בא לב:). מהנאמר (תהלים סה לה) 'תנו עוז לאלקים'. משכך מה שאומרים 'אשר קדשנו במצוותיו' בא לומר שקידש אותנו הקב"ה במצוות שבאמצעותם מוסיפים קדושה כלפי מעלה.

קדושת המשלח בשליח

ובביאור הדבר כיצד יתכן שאדם קרוץ מחומר יכול להוסיף קדושה כלפי מעלה

כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, ולא תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ (יא מד). הנה יסוד הקדושה בישראל הוא באמצעות קדושת המצוות, שלכן מברכים לפני כל מצוה 'אשר קדשנו במצוותיו' שעל ידי המצוות זוכים אנו לקדושה של מעלה. כלשון האלשיך הקדוש ע"ה בתורת משה (בראשית יח א): כמה מעלות טובות מקנה המצוה בעושיה, כי תקדשנו ותזככנו עד שיהיה כבירה חדשה, כנוסח ברכותינו 'אשר קדשנו במצוותיו', כי על ידי מצוותיו מתחדשים האיברים העושים אותם, ועל כן הם רמ"ח מצוות עשה לעומת רמ"ח איברים ושס"ה מצוות לא תעשה כנגד שס"ה גידים.

וראה עוד שם (להלן טז ג): על כן לאדם אמר לטהר ולתקן את עצמו יקיים תרי"ג מצוות הכוללים את כללות האדם, שהם רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה לעומת רמ"ח איברים ושס"ה גידים, כי בהן יקנו כל חלקיו איכות טהרה וקדושה, כמאמרנו בכל נוסחאות ברכות המצוות 'אשר קדשנו במצוותיו', שהוא כי על ידי מצוותיו יתברך מתקן חלאת זוהמת חומרנו ומקדשו חלף עכירות איכותו.

וכן כתב בדרך זו בשל"ה (מס' תמיד נר מצוה): 'אשר קדשנו במצוותיו וציונו', שכוונת הברכות הללו הוא שאנחנו מברכין לשמו יתברך על כל טוב אשר גמלנו, שטיהר וקידש אותנו במצוותיו הקדושות שהם קיום העולמות כנודע, ועל ידיהם אנו נקראים קדושים ונתקדש גופנו ונשמותינו, והם תכליתנו, לא זולת זה בשום ענין בעולם.

'והתקדשתם' במצוות 'כי קדוש אני' ואף אני מקיים המצוות

ואומרים 'קדשנו במצוותיו', כי מלבד שציונו וקידשנו באמצעות המצוות, עוד נוסף על כך שהוא עצמו מקיים איתנו את המצוות, ולכן נקראים 'מצוותיו' דווקא, שהקב"ה מקיים המצוות כמו שאמרו בגמרא (ברכות ו). שהקב"ה מניח תפילין, ואמרו (שם ז). שהקב"ה מתפלל, ובירושלמי אמרו (ר"ה פ"א ה"ג): בנוהג שבעולם מלך בשר ודם גוזר גזירה, רצה מקיימה רצו אחרים מקיימים אותה, אבל הקב"ה אינו כן אלא גוזר גזירה ומקיימה תחילה, מאי טעמא 'ושמרו את משמרתני אני ה' (להלן כב ט), אני הוא ששימרתני מצותיה של תורה תחילה, ע"כ. העולה לנו

אֶלְדָּנוֹת

פֶּרֶשֶׁת עֲאֵי

לְעֵלְמֵנוּ עֵבֶת

כס"ד, ע"ס"ו ר"ג

ביום מן הימים שמע האב את שמעו של הרבי הקדוש אדמו"ר רבי שלמה מבאבוב זצ"ל - אף הוא משרידי המלחמה שעבר את שבעת מדורי גיהנם. פנה אליו והשיח בפניו את מר לבו. האזין הרבי לצרת נפשו, ואחר נענה ואמר: "יש לי עצה בעבורך, ובעזרת ה' מבטחני שישיעך קרובה:

הן נוהג אני כמנהג אבותי לערף את השלחן אשר לפני ה' בכל ליל שבת. אבקשך שבליל השבת הקרובה תבוא לשלחני עם בן הילד. דאג שינוח הילד בערב השבת, על מנת שיוכל להשתתף בכל ה'שיט'."

ואכן, עשה האב את המטל עליו, ובליל השבת הופיע עם בנו לעריכת השלחן, כשעל צוארו של הילד תלויה, כמובן, השרשרת הטמאה. בבשתו נעמד האב בקרן זוית, מנסה להסתיר את השרשרת שעל צואר בנו, ויחד המתני השנים לכניסתו של הרבי.

לא נתן לתאר את המעמד נורא ההוד של עריכת השלחן בליל שבת בחצר הקדוש באבוב.

הרבי נכנס ופתח כהרגלו באמירת 'שלוש עליכם' בנסח המקביל מאבותיו בהשתפכות הנפש, ולאחר מכן פתח בהתלהבות ובדבקות עצומה באמירת הקדוש, כשעיניו עצומות וכל כלי נתון אי-שם בעולם של אהבת ה' עד פלות הנפש.

האב שעמד בפנה עם בנו היה מרתק למחזה הנאדר, ולא שם לב לפני הילד המחוריר והולכות.

רק כאשר סים הרבי את הקדוש - נעור האב ממחשבותיו לקולו הצלול של הילד הטהור: "אבא, אני רוצה עוד את השרשרת הזו!"

ותוך כדי דבור תפס הילד את השרשרת והשליכה הרחק מעליו, לנגד עיני האב המוצפות בדמעות. "לא אות ולא מופת הוא זה", אמר הרבי לאחר מכן לאב הנרעש שלא ידע את נפשו ולא מצא מלים להודות לרבי על ה'שועה'.

"שמע בן עדות על בריאת שמים וארץ, ותכף ומיד נתבטלו מקרב כל האמונות הכוזבות והטמאות. נשמתו היהודית לא יכולה היתה לסבל את השרשרת הזאת שהעידה על ההפך הגמור של אותה אמת צרופה..."

(הגדה של פסח - ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

שנים קשות ומרות חלפו, ובנסים גלויים זכה יהודי זה לשרד את אימיה ולהנצל. בנגוד למיליוני יהודים אחרים.

הדבר הראשון שעשה לאחר השחרור כשאסף את שרידי עצמותיו, היה כמובן, מסע לעירה, לבקש את הפקדון היקר לו מכל. כשנפתחה הדלת, פער הגוי את פיו בתדהמה: בטוח היה שכל היהודים השמדו. באי-רצון בולט הראה לו את בנו.

התינוק הרך גדל והיה לילדון, ומראהו ככל ה'שקצים' שברחובות העירה. לא בקלות הצליח להשיב את פקדונו אליו.

הגוי טען שמגיע לו תשלום נוסף על הסתכנותו במשך זמן כה רב, והאב נאלץ להבטיחו שישלח לו סכום הגון בקרוב.

אך עקר הקשי היה לשכנע את הילד המקדל שהיהודי הור הוא אביו...

גם לאחר שהתפתה בעזרת ממתקים וצעצועים ללכת עם אביו, המשיך הילד להתנהג ככל חבירו הגויים.

כך גדל וכך חי את מרבית שנותיו. הן השכן המאמץ טמטם את מחו במאכלות אסורות, וגדלו ככל הגויים.

מה לו וליהדות?

רצונו רק לחיות חיים נעימים ונוחים ככל החברים מהכפר...

צערו של האב הנצול היה קשה מנשוא.

במשך חמש שנים נותר בחיים ושרד רק בזכות התקנה לשוב אל ילדו האהוב ולהיות לו לאב.

ועתה, מסתובב הוא עם ילד שאין לו כל קשר ליהדות...

עמל ויגיעה עצומים השקיע האיש בבנו במשך זמן רב עד שהצליח ללמדו את יסודות היהדות והאמונה, ולמשכו תחת כנפי השכינה.

אלא שעל דבר אחד לא הסכים הילד לוותר בשום אופן:

שרשרת זהב היתה לו, ועליה צורת שתי וערב טמאה, אותה קבל מהגוי בהיותו בביתו, וממנה לא הסכים להפריד בשום אופן.

הוא חש קשר רגשי כלפיה, היא הזכירה לו את השנים בהן בלה כילד קטן נטול דאגות בבית הכפרי.

הילד לא הסכים לעזבה תמורת כל הון שבעולם.

הקדוש שהוציא את הילד מהטמאה

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים ויהייתם קדשים כי קדוש אני (יא, מה).

לא היתה עיר ועירה יהודית שלא חלפה עליה שעה אכזרית זו:

שנות הזעם באירופה הכבושה תחת המגף הרצחני של גרמניה הנאצית, שגמרה אמר להכחיד את ישראל ולהשמידו.

כל היהודים הצטוו להתאסף בכפר העירה, משם ישלחו ליעד בלתי ידוע.

אמנם הרשעים ומשרתיים טענו בתקף כי זהו מעבר למקום שהות מוגן ונבטוח, אולם כל מי שענינים היו לו בקדקדו הבין שלא לבית הבראה הם משלחים...

ויהודי פלוני זה שבאחת העירות שעבר עליה גורל זה, אף הוא הבין את משמעותו הנוראה של הגורש.

בידו אחז את בנו הפעוט הרך, ומחשבה אחת ויחידה העסיקה את מחו: כיצד יציל את בנו היניק?

ידע ידע שאם יקחנו עמו אל המסע העולם, יהיה זה סופו הבטוח של התינוק.

וכך, בלב קרוע ומרתח עשה את הדבר היחיד שהיה ביכולתו.

נטל את העולל בידו ויצא לכוון ביתו של אחד השכנים הגויים, עמו קים קשרי ידידות ומסחר.

גוי הגון היה זה, מהבודדים שבין אותם שונאי ישראל שלא קים את ההלכה "בידוע שעשו שונא לעקב", והוא היה תקותו האחרונה של האב האמלל.

בתחלה סרב הגוי.

הנאצים הכריזו על ענש מות ללא משפט למי שיתפס מסתיר יהודי בביתו, ומה לו ולצרה הזו? אך צרור תכשיטי זהב - כל רכושו של היהודי, שנה את דעתו. בפני ניצוץ ההיב לא יכול היה הכפרי לעמד והוא הכניס את התינוק לביתו.

"אם אֶזְכֶּה להנצל מהמלחמה", אמר האב השבור בדמעות: "אשוב ואקח את ילדי האהוב. אולם אם חלילה לא, אנא ממך, מסור אותו ליהודים."

קול נביחות כלבי הנאצים נשמע, והיהודי נאלץ להעלים מהמקום לאחר פרדה חטופה וקורעת לב מהתינוק הרך.

חידון אֶלְדָּנוֹת - נושא פרסים אילו זוגות של אחים מופיעים בפרשה הזאת? (4 זוגות)

פתרון החידה - פרשת וארא:

ש. איזה סבא ונכד חיו מספר זה של שנים?

ת. לוי ונכדו עמרם חיו שניהם 137 שנים (שמות ו טז, כ).

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת וארא:

ה' מתתיהו שלמה זלמן אליאס מחיפה.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה א"ה

על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר".

את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.

בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מקדושים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה
מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"ז

פרשת שמעי | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

בפרשת השבוע מסופר אודות נדב ואביהוא בני אהרן, אשר בגודל כמיהתם והכיסופים שאחזו בהם לזכות לקרבת אלקים שאין למעלה הימנה, שגו בכך שהקריבו "אֵש זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם" (י, א).

אם כי אין לנו שמץ הבנה והשגה במעשיהם, על אחת כמה וכמה שאין למעוטי ערך כמותנו תפיסה כלשהי ברום מעלת בני אהרן, אולם ככל שמדובר בהקרבת אש זרה אשר אין בה משום נחת רוח להשי"ת, על כך ילמדנו המעשה הבא.

'צדיק בא לעיר' שחו הבריות בהתרגשות במשעולי סדיגורה, מקום מושבו של איש הלקים מלך ישראל מרז"ן זי"ע. 'מקובל אלקי' העז מאן דהוא להתבטא, 'מלומד בניסים' החרו-החזיקו אחריו הבריות.

הלך בא מרחוק, כל כולו אומר קדוש. הליכותיו וגינוניו כשל אחד הגדולים אשר בארץ, הילה מיוחדת אופפת אותו וכמו עמוד ששל אש מהלך לפניו, מלהט ומשלהב את לבבות בני המקום.

רק הרבי, אשר עיניו הזכות צפו למרחוק וחושיו הרוחניים המהודדים עמדו לו לא אחת בבואו לעמוד על טיבו של אדם כזה או אחר, לא התרגש כהוא זה.

תחושה פנימית קיננה בו כי הלה אינו אלא מאחז עיניים מהסוג הנחות ביותר, וכל שנדרש היה - להוכיח זאת אחת ולתמיד כדי לעצור את הטירוף ולמנוע מאנשי העיר לדבוק בו ובאיולתו. בתפילת המנחה מצא הרבי את ההזדמנות הנאותה לכך.

"גש נא כבודו אל העמוד' החווה הרבי בנימה של דרך ארץ, 'ויכבד אותנו בתפילתו'.

האורח נענה לכך על אתר, ובארשת חסודה וגוו שפוף ניגש בסילודין לעבור לפני התיבה.

סדר הקרבנות וכך גם אשרי עברו בהתרוממות הרוח, קדיש נאמר בקול רם ובזעקה נרגשת מפי האורח, ורק בחזרת הש"ץ החל משהו להתערער, לחרוק.

כבר בברכה הראשונה החל החזן הדגול להתבלבל, להבלע מילים ולגמגם. מתביה לתיבה ומברכה לרעותה הלך המצב והתדרדר, עד שכעבור דקות ארוכות סיים את התפילה כשפניו סמוקות בבושה עמוקה והוא בורח לקרן זוית ומנסה למלט את עצמו מהשפלה שאין מוותר.

'אם שגורה תפילתו בפיו - יודע אני שהוא 'מקובל' ציטט הרבי בשמץ חיוך את דברי התנא רבי חנינא בן דוסא, 'ואם לאו - יודע אני שהוא 'מטורף'...

שנבחרת.

זו היא ההכנה לתפלה, כדאיאת (ברכות לה, א): 'העובר לפני התיבה וכו' פעם ראשונה יסרב שניה וכו' שלישית פושט את רגליו ויורד'. וזהו שאיאת (שם ה, א): 'לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת וכו' ואחר כך יתפלל'. [אמנם] נדב ואביהוא היו אנשים גבוהים והתקברו בעצמם, וזהו (ויקרא י, א): 'אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם' (אמרי אמת).

◆◆◆

'וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי ה' (ט, ה).

כי זה ידוע, שבים השמיני למילואים היה התגלות השכינה בתחתונים, ונתכפר להם מעשה העגל על ידי הקרבנות. וזה היה דוקא על ידי אהרן, כאשר צוה משה להם.

לכך נאמר: 'וַיִּקְרְבוּ כָּל הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי ה' רצה לומר, שהתפללו לפני ה' שיקובלו הקרבנות שלהם לרצון, ויתגלה השכינה על ידי קרבנותיהם. וזהו 'וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי ה'', כי אין עמידה אלא תפילה (ברכות ו, ב), שנאמר (תהלים קו, ל): 'וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל'...

וזהו (ט, ו): 'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' פִּעֲשֹׂ, רצה לומר, זה הדבר עצמו שתתפללו על אחיכם הכהנים שיקובלו לרצון מעשי קרבנותם - תעשו לדורות במעמדות, 'וַיִּרְא אֱלֹכִים כְּבוֹד ה'', רצה לומר, תזכו להתגלות אלקות (מאור ושמש).

שבעים לשון (סוטה לג, א), ובאותה העת אמרו המלאכים: 'חונן הדעת'.

תשובה

לאחר שנתקבלה תשובת ראובן בן יעקב אבינו על מעשה בלהה אמר לו אבי (דברים לג, ו): 'יְחִי רְאוּבֵן וְאֶל יָמֹת', ובשעה זו אמרו מלאכי השרת: 'הַרְצֵה פְתִישִׁיכָה'.

סליחה

לאחר שהכיר יהודה בן יעקב בחטאו במעשה תמר והתוודה על כך באומרו (בראשית לח, כו): 'צִדְקָה מִמֶּנִּי', נענו מלאכי השרת ואמרו: 'תְּנוּן הַמֶּרְקָה לְסִלְחָה'.

גאולה

כך הבטיח הקב"ה לישראל עוד בהיותם במצרים (שמות ו, ו): 'וְגָאַלְתִּי אֶתְכֶם בְּזֶרְעִי טוֹיָהּ', וכנגד הבטחה זו אמרו מלאכי השרת: 'גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל'.

רפואה

בבוא שלושת המלאכים לאברהם אבינו, נשלח ביניהם רפאל המלאך על מנת לרפא את אברהם לאחר המילה (בבא מציעא פו, ב). כנגד אותה שעה נאמר: 'רופא חולים'.

ברכת השנים

בשעה שמצא יצחק ברכה מרובה ומיוחדת ביבולו, כאמור (בראשית כו, יב): 'וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיִּמְצָא בִשְׂנָה הָהוּא מֵאָה שְׁעִרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה'', נאמר בהתאמה: 'מִקְרָה הַשָּׁנִים'.

קירובין גלויים

לאחר עשרים ושתיים שנות הניתוק בין יוסף הצדיק ליעקב אבינו ואחיו שבטי י-ה, ירדו יעקב ובניו מצרימה והתקבצו יחדיו. באותה שעה נאמר: 'מִקְרָבֵי נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל'.

משפט

בעת שנצטוו משה רבנו מפי הגבורה (שמות כא, א): 'וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לִפְנֵיהֶם', אמרו מלאכי השרת: 'מִלֶּךְ אֹהֶב צִדְקָה וּמִשְׁפָּט'.

ברכת המינים

אם כי ברכה זו עוסקת במהותה במינים ומלשינים ודומיהם, אולם בכללם גם הוסיף והרשעים, וכך גם חתימתה. בשעה שטבעו מצרים בים סוף, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: 'שׁוּבֵר אוֹיְבִים וּמִקְנֵי יָדַיִם'.

המשך בעמוד הבא

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

'וַיֵּשֶׁא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מַעֲשֵׂת הַחֲטָאֹת וְהַעֲלָה וְהַשְׁלֵמִים' (ט, כב).

הנראה לי על פי מאמר הגמרא (פסחים סד, ב): 'אין מעבירין על המצות'. כי כן דרך היצר לקרר את האדם בגשתו אל העבודה זו תפלה, לומר לו הלא אתה מלא עון ואיך ימלא לבבך לגשת אל הקדוש, אולם האמת אינו כן, כי הקדוש ברוך הוא שומע תפלת כל פה ומרחם על הבריות לקבל ברחמים תפלתו. וזה שאמרו 'אין מעבירין על המצות', בל יעלה על זכרוננו העבירות בעת עשיית המצות. 'סור מִרַע וְעֵשֶׂה טוֹב' (תהלים לה, טו), בשעה שאתה עושה טוב תסיר הרע מקרב לבבך אל תזכור עוד. וזה 'וַיֵּרֶד מַעֲשֵׂת הַחֲטָאֹת' וגו', בשעה שאהרן היה מברך את ישראל לא היה זוכר החטאת שלהם (תפארת שלמה).

◆◆◆

'וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהָרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וגו' (ויקרא ט, ז). איתא (ליקוטי תורה לארז"ל) שלהתקרב אל המזבח היו צריכים בושה והכנעה, וזהו 'קָרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ' וכו', למה אתה בוש לכך נבחרת (תורת כהנים ויקרא ט, ז), היינו שהבושה גרמה לכך

צהר לתיבה

הארט מושגים ומתנחים בתפילה

בעבר עסקנו במסגרת מדור זה בנושא השתלשלות נוסח התפילה, החל מימי בית ראשון ועד לתקנת אנשי כנסת הגדולה. סקירה זו הקיפה ככל האפשר את הנושא ככל שהוא מובא בתלמוד בבלי, אולם בשורות הבאות נתייחס לדעה אחרת שהובא באגדה (הובא בבית יוסף או"ח קיב בשם שבלי הלקט), ולפיה - ברכות שמונה עשרה נתקנו על סדר ימות העולם, ותוכנן נאמר על ידי מלאכי השרת.

דעה זו מתבססת על ההנחה שהברכות, לכל הפחות בבסיסן, קיימות היו כבר משחר הימים. בשלב מאוחר יותר באו אנשי כנסת הגדולה ותקנו אותן כסדרן באופן מחייב וקבוע, אולם כאמור הן התבססו על הברכות הקיימות.

ראוי להפנות את תשומת הלב לעובדה שחלק ניכר מהברכות - כיום, עוסקות בגאולה השלימה והעתידית, ויתירה מכך 'ברכת המינים' אשר נתקנה בכלל בשנים מאוחרות יותר, אולם על כל פנים אמרו מלאכי השרת, לפי אגדה זו, ברכות מעין אלו. זאת בהתבסס על מאורעות השייכים לתוכן הברכות.

אבות

על פי המובא באגדה, אם כי בברכה זו נזכרים שלושת האבות, אולם במקורה נוסדה הברכה כנגד אברהם אבינו. בשעה שניצל אברהם מאור כשדים (בראשית רבה לה, יג), הודו ושיבחו על כך מלאכי השרת לפני הקב"ה ואמרו: 'מִגֵּן אֲבֹרָהֶם'.

גבורות

בעת שנעקד יצחק אבינו על גבי המזבח (בראשית כב) ופשוט צווארו למסור נפשו להשי"ת, פתחו מלאכי השרת ואמרו: 'מִחֵה הַמָּתִים'.

קדושה

בבוא יעקב להר המוריה בדרכו לחרן והתפלל שם (בראשית כח), פגע בשערי הרחמים וקידש את שמו יתברך, או אז אמרו המלאכים: 'הָאֵל-הַקְדוֹשׁ'.

דעת

זכה מרדכי הצדיק וירד גבריאל המלאך כדי ללמדו

ידועה אמרתו של מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב על הפסוק (בראשית ו. טו): "צָהָר תַּעֲשֶׂה לַתֵּבָה וְאֶל אִמָּהּ תִּכְלָהּ מִלְּמַעְלָה", על האדם להכניס עצמו בעת התפילה לתוך התיבה ממש, היינו לתוך תיבות התפילה הקדושות. עליו להיכנס בכל רמ"ח אבריו ושם יגידו לתוך המילים הנשגבות של התפילה, להתחבר ולהתרומם עד שיעפיל לדרגה עצומה של קרבת אלקים בעת התפילה.

אודות כך מסופר על הרה"ק ר' משה מקאברין, אשר ציטט בלהט את דברי הבעל שם טוב הללו וחזר על כך בהתלהבות - כי על האדם להיכנס כל כולו לתוך התיבה!

שאל אחד משומעי לקחו שאלת תם: 'כיצד שייך להיכנס כל כולו לתוך תיבה קטנה?'

לאדם אשר מחזיק עצמו ליותר גדול מהתיבה נתן בו הרבי מבט חריף, 'מאדם כזה אין אנו מדברים בכלל!...'

נמצאנו אפוא למדים, כי בבוא האדם להתחבר לפנימיות היוקדת של התפילה ולהיכנס לתיבה על כל המשתמע מכך, עליו להתאזר בשפלות הברך המתבקשת, זאת משום שרק כך יוכל להתעלות לדרגה מרוממת זו.

ישאל אדם: כיצד אני, חדל אישים ומעוט ההשגה, יכול להעפיל עד למדרגה כה גבוהה? איך אני יכול מחד - להתרומם טפח וטפחים מעל עולם החומר והוויות העולם הזה עד כדי התבטלות מוחלטת לתיבות התפילה, ובו-זמנית להיות שפל בעיני כנדרש?

על כך התבטא הרה"ק מלך ישראל מרוז'ין כנסת ישראל עמוד פד): **"יידע כל איש ישראל שאפשי ואפשי לכל חד וחד להגיע למדרגה קדושה זו!"**

באומרו זאת התייחס הרה"ק מרוז'ין לענווה פסולה, שפלות ברך שאין מקורה בצד הקדושה אלא אדרבה - הרי היא מלכות מתוחכמת של היצר וחילולו, המערערים את חוסנו של האדם ומנסים לרפות את ידיו ולהביאו לתחושה כי אין בכח פיו הקדוש להשפיע על כל העולמות בתפילתו ותורתו. אם רק ישכיל האדם ויבין עד כמה רמה ונשגבת מעלת פיו של כל יהודי, עד כמה גדול כח הדיבור של כל איש ישראל, הרי בכך יתעורר ביותר ויאמר כל תיבה ותיבה בתפילה בדחילו ורחימו, בסילודיו וחיל, ברגש והתלהבות ובבחינת **"וְאֵנִי קִרְבַּת אֱלֹקִים לִי טוֹב"** (תהלים עג, כח).

'צא ולמד מקידושי אשה' המשיך הרה"ק מרוז'ין והיטיב ללמדנו עד היכן מגיע כח קדושת פיו של כל יהודי, 'הרי אדם האומר לאשה 'הרי את מקודשת לי', בכך היא מתקדשת לכל דבר וענין והרי היא אשת-איש על כל המשתמע מכך. על אחת כמה וכמה שכל דיבור של תפילה, של תורה, משפיע השפעה עצומה בכל העולמות'.

אלא שעדיין אומר הדבר דרשני.

הלא **"לִבִּי יִדְעַ מֶרֶת נִפְשִׁי"** (משלי יד, י), ו'כל האומר הקב"ה ותרן - ייוותר חי' (בבא קמא ג, א), אם כן פשוט שלא יוכל האדם להניח לכל אותם חטאים, עוונות ופשעים אותם ביצע האדם ביועדיו או שלא, באונס או ברצון, ופשוט להתעלם מהם.

כיצד ניתן אפוא לשלב בין השניים? ענווה ושפלות ברך יחד עם עזות וקדושה, רפיסות קומה והכרה בשפל דרגתנו לצד התרוממות עד לפסגות נשגבות שכאלה?

על כך כבר אמרו צדיקי הדורות, כי כמאמר שלמה המלך החכם מכל אדם (קהלת ג, א): **"לִכְלֹל זִמּוֹן וְעַתָּה לִכְלֹל חֶפֶץ תַּחַת הַשָּׁמַיִם"**. אם בכל הליכותיו של האדם עליו להיאחז בנמיכות רוח ושפלות ברך בבחינת **"וְחִטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד"** (תהלים נא, ה), הרי שבתפילה העת להתחזק דווקא בידיעה והכרה כי **"שְׁגִיטִי ה' לִנְגִדִי תָמִיד"** (תהלים טו, ח), וכי **"הַשִּׁיטָה שׁוֹמֵעַ וּמֵאֲזִין לְכָל תְּפִלּוֹתָיו"**, חפץ ומשתוקק לשמוע קולנו.

בפרשת השבוע לימדו אותנו רבותינו הקדושים את ההנהגה הנכונה בענין זה.

ביאור נפלא מובא בספר הקדוש 'תפארת שלמה' על הפסוק (ט, כב): **"וַיֵּשֶׂא אֹהֲרָן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיִּרְכָּם וַיִּרְדּוּ מַעֲשֵׂת הַחֲטָאת וְהָעֵלָה וְהַשְׁלָמִים"**.

בעת שהיה אהרן הכהן מברך את ישראל, הגם שהיו ישראל ראויים לאי-אלו תוכחות, הניח לכן אהרן באותה העת ולא היה עולה בזכרונו כלל חטאתם ופשעם. אדרבה, רק לאחר שהגיע לבחינת **"וַיִּרְדּוּ מַעֲשֵׂת הַחֲטָאת"**, שלא זכר זאת כלל - או אז היה מקיים בהם: **"וַיֵּשֶׂא אֹהֲרָן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיִּרְכָּם"**.

מהנהגה זו יש לכל יהודי ללמוד, להתבונן ולהפיק לקח.

זה לא שהחטאים, העוונות והפשעים אינם. הקב"ה אינו ותרן, וחלילה לנו אם נחשוב כך. אולם למרות ועל אף הכל, הוא יתברך חפץ שנתקרב אליו ונתייחד עמו בשעה מרוממת זו של התפילה, נתחבר לתיבות הקדושות וניכנס אליהן בכל מאודנו ומהותנו.

זהו רצון ה' בשעה זו, וכאמרתו של קדוש ישראל מרוז'ין: **"יידע כל איש ישראל שאפשי ואפשי לכל חד וחד להגיע למדרגה קדושה זו!"**

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

על הצדיקים

כשנתגלה הקב"ה ליעקב אבינו והבטיחו (בראשית מו, ד): **"וְאֶנְכִּי אֶעֱלֶךָ גַּם עִלָּה וַיֹּסֶף יִשְׂתַּדְּלֵנוּ עַל עֵינָיִךְ"**, בטח יעקב על דבריו יתברך ולא הרחרח אחריהם. בשעה זו אמרו המלאכים: **"מִשְׁעָן וּמִבְטָח לְצַדִּיקִים"**.

בונה ירושלים

אם כי כיום עוסקת ברכה זו בעיקרה בתחינה לבנין ירושלים במהרה, אולם כבר בעת שבנה שלמה המלך את בית המקדש הראשון שיבחו והיללו על כך מלאכי מרום לפני הקב"ה ואמרו: **"בִּוְנֵה יְרוּשָׁלַם"**.

ישועה

כשעברו ישראל בים סף וניצלו מיד המצרים, אמרו שירת הים על גאולתם ופדיון נפשם. לנוכח שירה נשגבה זו קמו מלאכי השרת ואמרו: **"מִצְמִיחַ קֶרֶן יְשׁוּעָה"**.

שומע תפילה

בעומק שעבוד מצרים זעקו ישראל לאביהם שבשמים, ועל כך נאמר (שמות כ, ד):

קרבת אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

התניע את רכבו ויצא לבני ברק, יהיה מה שיהיה ויעלה כמה שיעלה.

למעלה ממאה קילומטרים וכמות נכבדה של דלק גבתה הנסיעה בהלון, וכמוה צפויה גם הנסיעה בחזרה לגבות, אולם התמורה להשקעה פעוטה זו היתה שווה ויקרה לאין ערוך: מנין לתפילת ערבית באישון ליל, בבית הכנסת 'איצקוביץ' שבבני ברק.

אך סיים ר' משה את תפילתו, ואין לו זמן לבזבז. הוא הניע את הרכב ויצא תיכף בחזרה לעיר מגוריו, מתאר לעצמו כי נכונה לו נסיעה ארוכה ומנומנמת כצפוי בשעות אלה.

- 'משה?' הוא היה מופתע לנוכח הצלצול שקרע את הדממה ברכבו בשעה שלש לפנות בוקר, השיב לשיחה ואישר כי אכן, הוא משה.

קול הדובר היה נסער כששאל: **'אתה חי? אתה בסדר?'**

בליל תהיות התערבל במוחו של ר' משה לנוכח השאלה הכל-כך לא צפויה, אך המשפטים הרבים אותם שמע מהאדם מעבר לקו הקפיאו את עורקיו בתדהמה והביאו אותו לפצוח בשיר והלל לבואר העולם על אשר פדה את נפשו משחת.

הלה, אשר הזהדה כקצין המשרת בפיקוד העורף, דיווח באוזניו כי בעיר מגוריו נפלה בדקות האחרונות ממש רקטה אשר גורתה על ידי בני דודינו הרצחניים מעזה.

'נזו?' משה לא יכול היה שלא לתמוה, וכי פיקוד העורף מתקשר לוודא את שלומו של כל אחד מתושבי העיר לאחר נפילת כל רקטה?

'הטיל נפל ברחוב...' וכאן כבר החסיר לבו של ר' משה פעימה כשהחל להבין במה דברים אמורים, **'בדיוק במשרד שלך, והמקום הפך לעיר חרבות'**.

'אתה בסדר?' חזר הקצין ושאל בדאגה, ור' משה מצדו משיב כמעט בניגון: 'הכי בסדר שיש, השבח לא-ל גורא עליה!'

מסתבר כי מסירות הנפש שלו, ההתגברות על היצר הרע והנסיעה לבני ברק כדי לעשות רצון קונו ולהתפלל במנין דווקא, היא שהצילה אותו מלקפד את חייו באבחת-רגע.

פנינה לשבת

מניח מדרשם של רבונות

בדרך נפלאה מבאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' מרדומסק את פשר חטא בני אהרן נדב ואביהוא, בהם נאמר (ויקרא טו, א): "בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמָתוּ". הנה מובא בכתבי האריז"ל על הפסוק (תהלים קיח, כה): "אֲנָה ה' הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָה ה' הַצִּלֵּיחָהּ נָא", כי המילה "אֲנָה" מרמזת לראשי התיבות 'אלהיו; נדב; אביהוא', והיינו שהתעברה באליהו הנביא נשמתם של בני אהרן, והנה באליהו הנביא מצאנו שהיתה מידתו לקנא לכבוד השכינה, כידוע ש'פנחס זה אליהו' (ילקוט שמעוני פנחס תשעא) וכפי שנאמר באליהו עצמו (מלכים א יט, י): "וַיֹּאמֶר קָנָא קָנָאתִי לַה' אֱלֹהֵי צֶבֶד-אוֹת". מאידך מצאנו בגמרא (ברכות ז, א) שנכנס רבי ישמעאל בן אלישע לפני ולפנים, ואמר לו הקב"ה "ישמעאל בני, ברכני", ומובאת ברכתו: "יהי רצון

מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפניך משורת הדין".

והנה תמוה, לכאורה היה לרבי ישמעאל לברך שייתן ה' פחד ואימתו על כל הארץ, ועוד כהנה תפילות אשר כל מהותן בקשה להגדלת והאדרת כבוד שמים. אלא נמצאנו למדים שאין הקב"ה חפץ בהנהגה שכזו מצד צדיקי הדור, אלא רצונו שיפעלו הם בתפילותם דווקא לטובת ישראל, מאשר שיקנאו לכבוד השכינה. אין הכוונה חלילה שלא יתפללו על כבוד השכינה, אלא זהו כבודו יתברך - שיהיה אך טוב וחסד לבניו חביביו.

וזהו פירוש 'בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה'', היינו שבזה חטאו - שביקשו אך ורק כבוד שמים במסירות נפש, אולם ראוי היה יותר שיעשו למען עמך ישראל ויעתירו למען אחיהם בני ישראל שיהיה להם אך טוב וחסד, שזו ההנהגה הראויה למנהיגי הדור.

לשכני תדרשו

פולמוס, דרישה וחקירה בנושא התפילה

בשבוע הקודם עסקנו במסגרת מדור זה בענין הקדמת שלום לחברו לפני התפילה, ולהלן א"ה נמשיך ונרחיב בכך תוך התייחסות למגוון פעולות אותן אין לבצע לפני התפילה.

שליחת דורון

אם כי לכאורה משמע מתוך לשון הגמרא (ברכות יד, א, הובא בגיליון הקודם) כי האיסור מתייחס דווקא לאמירת שלום באופן כזה או אחר, אולם למעשה מעירים הפוסקים (כפ' הרי"ם בשם המג"א, תנוד, כא) כי הוא הדבר לענין שליחת דורון לחברו - הדבר אסור לפני תפילת שחרית, והרי זה בכלל הקדמת שלום לחברו.

השבת שלום

יש שפסקו (ערוך השלחן פט, יט) כי האיסור תקף אך ורק להקדמת שלום לחברו, אולם אם חברו הקדים לו שלום, מותר לו להשיב שלום.

דעה קרובה לזה מצאנו באחרונים (כן דעת הגה"ק בעל אשל אברהם מבוססאטש ז"ע), כי במידה וחברו אילם, כך שלא יוכל חברו להקדים לו מעצמו שלום, מותר להקדים לו שלום. כך גם כתבו כי אין איסור להקדים שלום במידה וישנו חשש לאיבה מצד האדם לו מקדימים שלום, אם לא יעשו כן. אמנם סיגו זאת האחרונים (אשל אברהם) וכתבו כי במידה האפשר יש להעדיף מחוות שלום באמצעות לחיצת יד, על פני אמירתה בפה.

שאלת שלום לפני שאר התפילות

לדעת חלק מהפוסקים (אליהו רבא פט, ז בשם פסקי היתוס') מתייחס איסור הקדמת שלום לא רק לתפילת שחרית, אלא יש מקום לאסור אף קודם קריאת שמע ותפילה של ערבית. אולם אף לדעות אלה, קודם תפילות מנחה ומוסף אין כלל מניעה להקדים שלום אף משהגיע זמנו. לעומת סבורים פוסקים אחרים (פרי מגדים סי' פט) ככל שהתפלל כבר האדם תפילה אחת במהלך היום, היינו תפילת שחרית, אין מניעה להקדים שלום קודם שאר התפילות.

עד מתי נחשב 'קודם התפילה'

יש מהראשונים שכתבו (מאירי ברכות שם ועוד) כי במידה וכבר קרא האדם קריאת שמע, או אף החל לברך את ברכות השחר ואף שאמר רק ברכה אחת מהן, הרי נחשב שכבר קיבל על עצמו עול מלכות שמים ואין בכך משום פגם גם גלול אם הקדים שלום לחברו בשעה זו, אף שעודנו קודם תפילת שמונה עשרה. אכן, אף לדעה זו לכתחילה אסור לעשות כן.

ראשונים אחרים סבורים (בית יוסף פט בשם א"ח) כי אף לכתחילה מותר להקדים שלום לחברו, ככל שכבר החל באמירת ברכות השחר או קרא קריאת שמע.

לעומתם, דעת ראשונים אחרים (תרומת הדשן סי' יח) שעיקר ההקפדה היא על תפילת שמונה עשרה, וכל שאחזו האדם קודם תפילת שמו"ע אין לו כל היתר להקדים שלום לחברו או לעסוק בחפציו.

יש מהאחרונים שחידשו (דמשק אליעזר פט, י) כי יש הבדל מהותי בין אזהרות שאמרו חכמינו בלשון 'אסור',

לבין כאלה עליהם נאמר לשון 'כאילו', כדוגמת: 'כאילו בנה במה' (ברכות סט), אשר היא לשון חמורה יותר.

בעוד שלגבי התעסקות האדם בחפציו וצרכיו קודם התפילה נאמרה בגמרא לשון 'אסור', וממילא אם אמר ברכות השחר יש להקל בכך, אולם לגבי הקדמת שלום נאמרה לשון חמורה והתבטאו חז"ל כי הרי הוא 'כאילו בנה במה', ובזאת אין להקל אלא יש להמתין עד אחר תפילת שמונה עשרה.

עיסוק בצרכים פרטיים קודם התפילה

כך הובא בחז"ל (ברכות סט): "אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל, שנאמר (תהלים פה, ד): 'צֶדֶק לִפְנֵי ה' יִהְיֶה וְיִשָּׁם לְדָרֶךְ פְּעֻמָּיו'". רש"י מבאר כי בפסוק זה אנו למדים כי ישנה חבינה כלפי האדם - שיעסוק קודם כל בהצדקת בוראו בתפילה, ורק לאחר מכן יפנה לשאר עסקיו הפרטיים.

יתירה על כך הבטיחו חכמינו (שם): כל המתפלל ואחר כך יוצא לדרך - הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו, שנאמר: 'צֶדֶק לִפְנֵי ה' יִהְיֶה וְיִשָּׁם לְדָרֶךְ פְּעֻמָּיו'.

יש מהראשונים (ראב"ד, הובא בריטב"א ברכות סט) שתלו את איסור הקדמת שלום ואיסור העיסוק בצרכים פרטיים קודם התפילה זה בזה, ועל פי זה תמכו בהיתר (הובא בשבוע שעבר בהרחבה) להקדים שלום לחברו בלשון שונה כדוגמת 'צפרא טבא', שהרי בכך יש לאדם היכר ויזכור כי קודם התפילה הוא אוזח, ולא יבוא לעסוק בצרכיו בשעה זו.

היתרים שונים

ישנם פוסקים (פרי חדש סי' פט) שנקטו בפשיטות כי האיסור לעסוק בחפציו וצרכיו קודם התפילה אינו מתייחס אלא לחפציו הפרטיים, אך לא לחפצי שמים. מסיבה זו, למשל עיסוק בקניות לכבוד שבת אינו נכלל באיסור ומותר לבצעו לפני התפילה.

כך גם התירו (ערוך השלחן פט, כב) לצאת לדרך למדבר מצוה אף קודם התפילה. ויש שהתירו (מגן אברהם פט ס"ק י) אף יציאה לדבר הרשות קודם התפילה, במידה ואם יתעכב לא תמתין עבורו השרירה אליה ברצונו להצטרף בדרכו.

עוד מצאנו באחרונים (אש"ל אברהם שם, והניח בצ"ע ללא שפסק למעשה) שציידו להיתר עשית מלאכה המוגדרת כ'מלאכת הדיוט', ונטו לומר כי האיסור תקף אך ורק לענין 'מלאכת אומן' אותה אין לעשות לפני התפילה.

תספורת ורחיצה

פסק הרמב"ם (הלכות תפילה ו, ז) כי קודם תפילת שחרית מותר להסתפר ולהתרחץ, שהרי כל האיסור לעשות זאת (עיי' שבת ט, ב) נאמר אך ורק קודם תפילת המנחה, שאז מצוי הדבר ורבים העושים כן ועל כן גזרו בו, מה שאין כן בתפילת שחרית שאין הדבר מצוי כל כך שיסתפר אדם או ילך למרחץ בבוקרו של יום.

בפוסקים הובאו שתי דעות בנוגע לכך. יש שנקטו (אליה רבא פט, יט בשם פסקי היתוס') כי אין הדבר מותר אלא קודם עלות השחר, ויש (שם בשם הכלבו) המחלקים בין מלאכות מסוג זה לשאר המלאכות, וסוברים כי רחיצה ותספורת מותר אף לאחר עלות השחר.

מילתא חדת"א

פני תפילה מלוטט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

זמני התפילות

עבודת אבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב היתה לתקון את הפגמים שנוצרו בחטא אדם הראשון כל אחד לפי בחינתו - אברהם אבינו היה הראשון שהפיר את בוראו ושביר את הצלמים ופרסם שמו יתברך בכל העולם ובריוותיו וזוהו תקן את פגם עבודה זרה; יצחק אבינו נעקד על גבי המזבח ומסר את דמו למען קדש שמו וברך תקן את פגם שפיכות דמים; יעקב אבינו נשא את רחל ולאח והוציא הניצוצות הקדושים שנתפזרו ונתערבו בקלפת לבן הארמי וברך תקן פגם גלוי עריות.

וביתר טעם נראה שאף תקנת האבות להתפלל בכל יום כדברי חז"ל (ברכות כז, א): 'תפילות אבות תקנו' הוא גם בדרך זו שכל אחד תקן להתפלל בזמן מסוים שבו תלי התקון לפי בחינתו. אברהם תקן תפילת שחרית שהוא זמן עלות השמש והוא כנגד עבודה זרה פינו שדרך עובדי עבודה זרה לעבד ולהשתחוות לשמש; יצחק תקן תפילת מנחה שהיא בזמן 'דומדומי חמה' בעת שהרקיע מתאדם ואף העקדה יש אומרים נשקחה בשעה זו והוא כנגד שפיכות דמים; יעקב תקן תפילת ערבית שהיא בפליה בזמן שאנשים יגלים לחטא בגלוי עריות בחשף ובהקבא.

תקן הדעת מכת האבות

כינו שאלה הראשון פגם בחטא עץ הדעת, והאבות הקדושים שכל מחשבתם היתה בעבודת ה' החזירו את הדעת שפגמה בחטאו, לכן אומרים בתפילה 'אמה חונן לאדם דעת' וכפי שבאר בתפארת שלמה (ליקוטים למגילת אסתר ד"ה ובכל), 'לאדם' היינו לאדם הראשון, כי ג' ברכות ראשונות בשמונה עשרה רומזות לג' אבות, ואחר שהזכרנו את שלשת האבות שהם תקנו את חטא אדם הראשון, שוב יכולים אנו להפיר את אדם הראשון שהקדוש ברוך הוא חנן אותו בדעת, כי מאחר שנתקן חטאו חזרה הדעת למקומה כפי שהיה קודם החטא.

תקן החטא

וגם אנשים כפרנו מתפללים בכל יום שיתקן חטא אדם הראשון, וזהו שמבקשים בתפילת העמידה 'כי לישועתך קיינו כל היום ומצפים לישועה', כי עקר הפגם והשבירה בחטא אדם הראשון היה שארע פגם אלוהות שם הוי"ה ונפסקו אותיות ו"ה מן י"ה, וכן היה הפגם בשם אלהים ונפסקו אותיות י"ם מן אל"ה, וד' אותיות אלו הם 'היום' ועל זה אנו מתפללים ומבקשים שנוקה לישועה השלמה ויתקנו אותיות 'היום'.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

מנין העולים בקריאת התורה

בפרשת השבוע נאמר (ט, כב): "וַיֵּשֶׁא אֶהָרֹן אֶת יָדָיו וַיִּדּוּ אֶל הָעָם וַיִּבְרְכֵם", והיינו, כמובא ברש"י - שביצורם בברכת כהנים. מלבד עצם קיום מצות ברכת כהנים בתפילה, חלק נוסף הנוגע לתפילה למדו חז"ל ממצוה זו והוא - מנין הקוראים העולים לקריאת התורה, ועל כך בשורות הבאות.

כך מובא בחז"ל (בבא קמא פב, א): "כיון שהלכו שלשת ימים בלא תורה נלאו, עמדו נביאים שביניהם ותיקנו להם שיהיו קורין בשבת ומפסיקין באחד בשבת, וקורין בשני ומפסיקין שלישי ורביעי, וקורין בחמישי ומפסיקין ערב שבת, כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה". כך גם תיקן משה רבנו שיקראו בתורה מדי מועד במועדו.

בשלב מאוחר יותר בא עזרא הסופר וקבע את הכללים ההלכתיים בנוגע לקריאת התורה, ביניהם מנין העולים בכל קריאה. בימות החול קוראים שלשה, בימים טובים חמשה, ביום הכיפורים ששה ובשבת קודש שבעה.

אודות מנין הקוראים בימות החול, בימים טובים ובשבת קודש, נאמרה דעה בגמרא כי הם כנגד ברכת כהנים. היינו - כנגד שלושת הפסוקים המרכיבים את ברכת כהנים, אשר בראשון שבהם יש שלש תיבות, בשני חמש תיבות ובשלישי שבע.

מקישורים

עלון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

סדרא דעלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

המעשה ידוע והוא מובא במשנה (תענית ג, ח), ולקחו בצדו.

"מעשה שאמרו לו לחוני המעגל: התפלל שירדו גשמים. אמר להם: צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימוקו". כאן עמד חני והעתיר בתחינה, אולם שערי שמים כמו ננעלו בפניו. **"התפלל, ולא ירדו גשמים".**

"מה עשה? עג עוגה ועמד בתוכה, ואמר לפניו: רבונו של עולם, בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך, נשבע אני בשמך הגדול שאני זז ממאן עד שתרם על בניך".

תפילתו אכן נשאה פרי, אולם לא היה די לו בכך.

וכך ממשיכה המשנה ומספרת: **"התחילו גשמים מנטפין. אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו לירד בועף, בועף, אמר: לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה. ירדו כתיקן, עד שיצאו ישראל מירושלם להר הבית מפני הגשמים".**

כאמור, המעשה אכן ידוע, ולא כל אחד בר הכי. יתירה מכך, אודות כך התבטא התנא שמעון בן שטח לפני חוני המעגל: **"אלמלא חוני אתה, גוזרני עליך נידוי. אבל מה אעשה לך שאתה מתחטא לפני המקום ועושה לך רצונך כבן שהוא מתחטא על אביו ועושה לו רצוני".**

אולם לקח אחד עלינו בהחלט ללמוד מסיפור זה, והוא נוגע לכל אחד ואחד.

עוד טרם עמד להתפלל, הורה חוני המעגל לבני דורו כי יכניסו את התנורים הביתה, כדי שלא יינזקו בגשמים המרובים העתידיים לבוא. תפילה כזו, אשר כבר כשניגשים אליה בטוחים ומאמינים ללא ספק כי היא תיענה - אין ספק כי אכן תיענה!

בברכות קריאת שמע או מתארים את עבודת המלאכים: "משריצין ומקדישין". מהי לשון 'הערצה' ומה שייכותה לכאן?

- הטלת אימה ופחד. כאן הכוונה שהמלאכים משבחים לקב"ה מתוך אימה ופחד.
- הערכה והבעת כבוד. המלאכים מביעים בדרך מרוממת את הכבוד הראוי להשי"ת.
- שתי התשובות נכונות.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שו"ת הדור

לאחר פרקי 'הללוי-ה' שבפסוקי דזמרא וקודם אמירת 'ויברך דוד', נהגו לומר את הפסוקים: **'ברוך ה' לעולם וגו' (תהלים פט, ג); 'ברוך ה' מציון וגו' (שם קלה, כא) וכו'.**

בטעם אמירת פסוקים אלה הובא בפוסקים, כי הדבר נועד כדי לתת מענה למתפלל הנאלץ להפסיק באמצע פסוקי דזמרא. כי הנה פסקו הראשונים (טור או"ח נא ועוד) כי אין להפסיק בדיבור בין 'ברוך שאמר' לסיום ברכת 'ישתבח', כי אם באופנים מסוימים כגון מפני היראה או הכבוד (ראה שו"ע או"ח נא ד - ה).

וכן הובא בראשונים (תשב"ץ קטן סי' רד ועוד) כי בעת שהיה נצרך המהר"ם מרוטנבורג להפסיק בדיבור באמצע פסוקי דזמרא - היה אומר פסוקים אלה קודם שהפסיק בדיבור וכן לאחריו. זאת משום שהם נחשבים ברכה, ואם כן בכיכול חתם את אמירת פסוקי דזמרא בברכה לאחריהם, ואם כן מותר בדיבור, וכך גם לאחר מכן פתח בברכה - אותה חתם בברכת 'ישתבח שבסוף פסוקי דזמרא, והרי אין כאן הפסק בין ברכה לברכה.

על פי זה יש שכתבו (לבוש סי' נא ס"ה) כי קבעו את מקום פסוקים אלה דווקא כאן, משום שבדרך כלל אם נצרך האדם להפסיק בדיבור בפסוקי דזמרא - זהו המקום בו הוא מפסיק, וכפי שיבואר להלן.

אמנם אחרים (דברי תמודות פ"ה אות יט) חולקים על כך וסבורים כי אין כלל אפשרות שיבחר האדם מתי להפסיק בדיבור, שהרי אין מפסיקים אלא מפני היראה או הכבוד והיכן שיזדמן לו כורח כזה יפסיק. אלא כתבו שקבעו פסוקים אלה בתפילה כדי שיהיו שגורים על לשון המתפלל, על מנת שיאמרם במידה ויאלץ להפסיק בכל מקום שהוא בפסוקי דזמרא. וקבעו דווקא כאן, משום שלא רצו להפסיק באמצע מזמורי ההילול.

יד ושם

פסוקי שמות והטעמן בהם

נצח

"נר ה' נשמת אדם חפש כל חֲדָרֵי בֵּטָן" (משלי כ, כז).

גוף האדם הינו מקום מאוס ומלא טיגופת, ואף על פי כן שורה בו נשמתו של אדם, אשר היא אך מעט מזער מאורו הנשגב של הקב"ה. אם כן, מפרש האלשיך הקדוש, על אחת כמה וכמה שהאור האלקי הגדול והמרומם לאין ערוך, הרי הוא 'חפש כל חֲדָרֵי בֵּטָן' - שורה וקיים בכל מקום ובכל רובד בבריאה כולה, ולית אתר דפנוי מיניה.

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

פרשת השבוע עוסקת בענין בעלי החיים הטהורים והטמאים, הן לענין המותרים והאסורים לאכילה והן לענין טומאת נבילה ושרץ. אולם אף שפרשה זו בעיקרה מתייחסת לדינים והלכות אלה, למעשה קיים נידון מרתק בענין בעלי החיים הטמאים - אשר עלה על שולחן הפוסקים ונוגע במישרין להלכות בית הכנסת.

פנה אדם לפוסק הדור מרן ר' משה פיינשטיין זצ"ל במכתב, ובו שאלה מעניינת. לצערנו, אותו אדם סגי-נהור והוא נזקק לעזרתו ולווייתו הצמודה של כלב-נחיה המסייע לו להתנהל ולהתנייד על אף מוגבלותו הקשה. שאל אותו אדם - האם ישנה בעיה הלכתית להכניס את כלבו זה לתוך בית הכנסת בבואו להתפלל.

תשובה לכך מצאנו בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' מה), ובו פוסק ר' משה פיינשטיין כי אכן מותר הדבר כשהדבר נחוץ.

בין שלל ראיותיו מביא ר' משה את דברי התלמוד ירושלמי (מגילה פ"ג ה"ג), שם מובאת הוראתו של האמורא רבי אמי למלמדי התינוקות - כי אם יבוא אליהם אדם שיש בו אף לחלוחית קלה ומעטה של תורה, עליהם לקבלו ולקרבו יחד עם חמורו בבית המדרש. ומבאר בפני משה כי הכוונה ליושבים בבית הכנסת, אליהם מופנית הוראה זו.

הרי שניתן להכניס חיה, ואפילו טמאה, לבית המדרש בעת הצורך, ואין בכך משם בזיון בית הכנסת. כן הדבר לענין כלב נחיה, הלא אין לך שעת הדחק והצורך גדולה מזו כלפי הסומא הנזקק לכך, שהרי לולא כן יאלץ להתבטל מתפילה במניין וקריאת התורה.

ראיה נוספת ומעניינת הביא לכך כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע (אגרות קודש חלק יח עמ' תנה), מתוך דברי הגמרא (יומא כא, ב) על כך שבימי בית המקדש השני היתה האש שעל גבי המזבח נראית ככלב רבוע. מכאן מוכח שאין חסרון בצורת כלב אף בבית המקדש ואין הדבר מאוס לפניו יתברך, כל שכן בבית הכנסת ובעת צורך גדול.

הפלא ופלא

שאלות וחידות בבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדורי מבית מתיבתא.

תשובות מגילון פר' צו:

- תשובה ג, השי"ת נעים וחפץ חסד, ולפיכך נאה התהילה לשמו יתברך.
- תשובה ב, ה' ידוע מה שבלבות בני האדם, שהרי לעומת חכמתו כל מחשבותיהם אינם כלום.
- תשובה א, ידו של הקב"ה - הנאדרת והחזקה, היא שנלחמה במצרים בים סוף.

בפסוקי דזמרא או אומרים את מזמור צו בתהלים: "שירו לה' שיר חדש". מה פשר הביטוי 'שיר חדש'?

- כל התשבחות הנאמרות לפני הקב"ה הינן כחדשות וכביכול מעולם לא שבחוהו.
- אחרי מזמורי ההילולים ראוי להוסיף ולחדש לשמו יתברך עוד שירות ותשבחות.
- שתי התשובות נכונות.

תשובות מגילון חג הפסח:

- תשובה ג, משום שחובה על האב ללמד את בנו תורה, ומתוקף טענה זו אנו מפצירים בקב"ה שישב אותנו - בניו, לתורתו.
- תשובה א, השלום הוא כלי מחזיק ברכה.
- תשובה ב, בבתי המשכנות שלהם, היינו בתי כנסיות ובתי מדרשות.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

שולחן שבת עם האור החיים

הפריץ אינו מניד עפעף, לא מתרשם.

'השינוע עצמו' מזכיר אברמ'ל, 'כרוך בעלות כספית לא מבטלת. נדרשים אישורים מיוחדים להעמסת שור גדל ממדים על קרון הרכבת, ביגוד תואם ומזון למסע הארוך, אכסניה נאותה כראוי להוד מעלת השור ועוד'.

'קח אותו, עשה ממנו בן אדם' פסק סרגיי והוסיף את משפט הקסם, **'אוי לך ואבוי לנפשך אם תיכשל במשימתך זו!'**

אברמ'ל לקח את הדברים לתשומת לבו, ותיכף ומיד ניגש ליישם.

הוא טמן בכיסו את צרור המזומנים התפוח שהעניק לו הפריץ לצורך ההוצאות, לקח את השור וגרר אותו אחר כבוד אל בית המטבחים, השוחט שחט ובדק, הרב הכשיר למהדרין, ועד מהרה ערך אברמ'ל סעודת מצוה בטוב לבב וברב עם בשיטבל המקומי.

הכסף הרב, כך מתברר, שימש אותו על הצד הטוב ביותר. באחת נפרעו כל חובותיו, המזווה שבביתו התמלא עד גדותיו ועוד נותר לו סכום לא מבוטל להעמיד כנדוניה לגדוד בנותיו הממתנות עד בוש לשידוכיהן.

'נו, מה קורה?' בירר הפריץ במתח כעבור חודש, ומשה מצדו משיב במבט מהורהר: **'האמת, לא משהו, חשבתי שהתקציב יכסה את העלויות הרבות, אך ככל הנראה יידרש עוד סכום משמעותי כדי לקדם את התהליך כמצופה'.**

על אתר שלף סרגיי את הארנק הגדוש, שלף ממנו אי אלו מרשרשים ותחב בידו של אברמ'ל, מכסה בכך שלא ביודעין גם את הבר-מצה הקרובה של בן זקוניו ואת החגים בשנה הבאה לטובה.

כך חלב אותו אברמ'ל טיפין טיפין, חודש אחר חודש, עד שהגיע הרגע בו לא יכול היה לחמוק ממבטו החוקר של הפריץ. ביום מן הימים הוא הבין כי בא הגבול לתעלול, וכי מוטב שיעשה סוף לאירוע.

'שמע נא' פנה אל הפריץ, אך המליץ לו בחום: **'קח כיסא, שב בניחותא ואף תלגום כוס מים צוננים, כי הבשורה שבפי - בשורה היא!'**

בשלב זה תיאר אברמ'ל לסרגיי את ההתקדמות המשמעותית שהיתה במהלך הטיפול, את התמורה אשר חלה בנפש השור ואת ההישגים המדהימים אליהם הגיע, הפסגות הרגשיות אליהן נסק שור המחמד במהלך מחצית השנה האחרונה.

'עד כדי כך הוא נהיה בן-אדם' התפייט אברמ'ל, **'שהוא קודם והפך ברבות הימים למושל של פטרבורג!'** כך, לא פחות.

הפריץ השמין מנחת.

'נו, מתי אוכל לפגוש אותך?' הגעוגע הציף אותו.

'בקשר לזה אני לא ממש יכול לעזור' יידע אותו אברמ'ל בעובדה הפשוטה, **'כיהודי, לא יתנו לי לפגוש אותך. אולם אתה, כפריץ, תוכל לבקש פגישה עם השר'.**

'כשתיפגש אתו' הוסיף ותיאר באוזניו בצבעים חיים תוך שהוא מבלע שמץ חיוך לעגני, **'הרי תזהו האחד את רעהו, ולמותר לציין שהפגישה הרשמית תהפוך עד מהרה**

בין החסידים ואנשי המעשה שהסתופפו בצל הקודש אצל הרה"ק ה'בית אברהם' מסלונים בברנוביץ', היה גם בחור אשר זה עתה מקרוב בא והחליט להסתפח לקהילה קדושה זו ולהימנות על המסתופפים בצילה.

אותו בחור, אשר לא חונן בבינה יתירה ואף דרגתו הרוחנית ככל הנראה לא העפילה לפסגות גבוהות במיוחד, התעטר בכתר היותו 'חסיד סלאנים' ותחת אצטלא זו עשה ככל העולה על רוחו, מה שתפס את עיניו והביא עליו את ביקורתו של הגה"ק ר' משה מידנר, מהאנשים על העדה ומענקי הרוח של חסידי סלאנים.

'מה לך נגדו?' תהו החסידים באוזני ר' משה, **'הלא הוא כבר משלנו, הוא חסיד סלאנים מן המניין ומשייך עצמו לקהל עדתנו'.**

על כך השיב ר' משה במשל שנון, אשר יש בו כדי ללמדנו מוסר נוקב.

כשעבר סרגיי פריץ העיירה בשוק הבקר וראה אותו, הוא הרגיש משהו. תחושה של חיבור וחיבה, משהו שקשה לתאר במילים. הוא הביט בעיניים העגולות, התמימות, שמע את ההמיייה הבהמית המתוקה שלו וידע כי מצא חבר לחיים.

ברגע זה חלה תפנית בחייו של השור, אשר נרכש בכסף מלא ויועד לשמש כשור-המחמד של סרגיי. פינוקים לרוב, שמות-חיבה ושעות ארוכות של בילוי משותף עם הפריץ היו מנת חלקו של השור, כרים וכסתות רכים ויקרים הוצעו עבורו ברפת רחבת הידיים ומפעם לפעם אף זכה להסב לצד הפריץ באירועים רשמיים ונוצצים.

כל זאת, עד לאותו יום מר ונמחר.

זה התחיל בפזילה קלה, המשיך עם געיה קולנית ומזוהר והתקדם עד מהרה להתפרצויות זעם תוך שימוש תכוף בקרניים, וסרגיי - עם כל הקושי להאמין בכך, הפנים סוף סוף כי השור השתגע. ירד מדעתו.

ליהודים, מסתבר, יש פתרון לכל דבר. או כך לפחות חשב הפריץ.

'מושקה' פנה בטון שאינו משתמע לשתי פנים ליהודי, ששמו המקורי היה דווקא אברמ'ל, **'השור השתגע, ואתה - תרפא אותו. לא שאל, לא הציע. קבע, וזהו'.**

אברמ'ל לא איבד עשתונות. מוח יהודי חריף עיבד במהירות האור את הנתונים, ערך חישוב זריז של רווח והפסד, או ליתר דיוק - רווח ועוד רווח, ושלף בנימה של אחד שידוע מה הוא אומר את התשובה הבאה.

'ודאי יודע אתה, כבוד הפריץ' פתח בהסבר מלומד, **'כי מחלת הנפש בקרב שוורים אינה דבר של מה בכך. כך גם הטיפול דורש משאבי זמן, כסף ומאמץ'.**

הפריץ הנהן בהבנה, מצפה להמשך דבריו.

משה מצדו ניאות להרחיב, והוא החל לפרט את המשמעות הלוגיסטית והכספית הכרוכה בטיפול, עד שיבוא היום והוא ישוב לאיתנו.

'ראשית, יש לרכוש תרופות יקרות במיוחד אשר אינן כלולות בסל התרופות. כך גם נדרש לקחת את השור לשוויץ, אל האוויר הצח שבהרי האלפים, שם ייטב לו והדבר ישפיע על המכלול הבריאותי כולו'.

לאחר מיתת נדב ואביהוא בני אהרן נאמר בתורה (י:ו): **"וְאַחֲכֵם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְּבוּ אֶת הַשְּׂרֵפָה אֲשֶׁר שָׂרַף ה'",** ועל כך כותב האור החיים: **"וְדַקְדַּק לומר 'אֲשֶׁר שָׂרַף ה'", יתבאר על דרך אומנם ז"ל (שבת קה, ב) שְׂכַל הַבּוֹקֶה וּמֵתָאֵבֵל עַל אָדָם כָּשֶׁר מוֹחֲלִין לוֹ כָּל עוֹנוֹתָיו'.**

אם כי על פניו נראה הדבר מעלה בעלמא, הנהגה נאותה לאדם המתחשד עם קונו ופועל לפנים משורת הדין, אולם עיון בדברי הגמרא מעלה כי מדובר בחיוב גמור לכל דבר וענין, ואדם שאינו נוהג כך אף נענש בעונש קשה ומר. הגמרא (שם) מפרטת לפי הסדר הבא את רמת החיוב לקרוע ולהתאבל על אדם מישראל שנסתלק מן העולם, ואלו דבריה: **"חכם שמת... הכל כקרוביו, הכל קורעין עליו".** לגבי אדם שאינו תלמיד חכם אך הינו מוגדר כאדם כשר נאמר בהמשך הגמרא: **"מפני מה מתים בניו ובנותיו של אדם כשהן קטנים... מפני שלא בכה והתאבל על אדם כשר".** ואילו אף על אדם שאינו כשר מובא בהמשך הדברים: **"העומד על המת בשעת יציאת נשמה - חייב לקרוע, הא למה זה דומה - לספר תורה שנשרפה".**

כך נפסק למעשה בשלחן ערוך (י"ד שמ, ה - ו), אם כי קיים נידון נרחב בפוסקים [ואכמ"ל] לענין גדר החיוב להתאבל על אדם שאינו כשר, במידה ועומד בשעת יציאת נשמתו, ועד היכן החיוב תקף.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

נטו הדעות לכאן ולכאן, היו שצידדו בזה ואחרים בזה, אולם דבר אחד ידעו הכל - במידה ולא יוכתר מורה דרך, רועה לצאן וקברניט לספינה הקדושה, אי יפוצו החסידים לכל עבר ויירדפו על צווארם עד שתתפרק התבילה חלילה. ברור היה כי נדרשת כאן הכרעה, ויפה שעה אחת קודם.

דא עקא, שני הצדיקים המדוברים לא היו במקום והדיון כולו התנהל מרחוק. השרף מטמושב, אשר שהה בפשיסחא באותה העת וחשש שמא אם ישתתה במקום יצית הדבר מחלוקת מיותרת, פנה ושב לביתו אשר בטמושב. החידוש הרי"ם מצדו סב על עקביו תיכף בתום ההלוויה, ובצירוף כמה מאנשי שלומו עשה את דרכו לוורשה.

ראו החסידים כי המצב דחוק, הזמן קצר וההכרעה עודנה נתונה בספק, והריצו מברק בהול לוורשה - אל החידושי הרי"ם, למען ישוב לפשיסחא ויכריע בנידון הגורלי. נענה החידושי הרי"ם לבקשתם, יצא לדרכו והועיד את פניו לפשיסחא.

על אם הדרך בואכה פשיסחא, בכפר קטן בשם סאמוט, שכנה אכסניה יהודית קטנה בה נהגו החסידים לפוש מטורח הדרך בדרכם לרובם וממנו. אף החידושי הרי"ם עצר במקום, נכנס לאכסניה ואת מי הוא פוגש אם לא את ידידו ורעו - ר' מענדל מטמושב.

ידעו שני ענקי רוח אלה כי על כתפיהם מוטלת ההכרעה הגורלית, הבינו היטב כי הכל נותנים בהם את עיניהם, והם אכן נועדו יחדיו בסוד שיח שרפי קודש - כפשוטו, והם יצאו מן האכסניה ופסעו יחדיו אל היער הסמוך, שם שהו בו במשך שעות ארוכות הרחק מכל עין סקרנית ואוזן כרויה.

רק בעלות השחר הגיחה דמותם הקדושה מן היער, הם פנו אל האכסניה והתפללו שחרית, אולם תיכף לאחר מכן נעלו עצמם בחדר והמשיכו בשיחתם הטמירה.

חלף זמן ממושך, והנה בהגיע עת דמדומי חמה וכמעט ששקעה השמש, נשמע קולו של השרף: 'סוף סוף נפלה ההנהגה בין שנינו. אני אליכם או אתם אליי?'

'אני אליכם!' נשמעה תשובתו הברורה, הנחרצת, של החידושי הרי"ם.

חלפו דקות ספורות, והנה לקראת מנחה יצא החידושי הרי"ם מן החדר ובוזריות אופיינית הכין עצמו לתפילת המנחה, תוך שהוא פונה בנימה עניינית לאחד החסידים: 'הכן עצמך לגשת לפני התיבה, תיכף יוצא הרבי!'

'יהודי אמיתי הוא!' השיב נחרצות למי מבין החסידים אשר ניסו להניע אותו מהחלטתו זו, בעיקר בשל העובדה שדמותו התקיפה והחריפה של השרף יכולה היתה למשוך אש נוספת מצד מתנגדי פשיסחא, 'אני אכנע לפניו, ואף אתם עשו כן.'

כשם, באכסניה הקטנה שבסאמוט, החלה ללהט השלהבת היוקדת לבית קאצק, שם נפל דבר, ומשם הועידו הכל פניהם לוורשה בראשות 'הרבי' הלא הוא השרף מקאצק, כשהוא מלווה בידידו הקרוב שזה עתה כפף עצמו למרותו כאחרון התלמידים.

ללמדני וורשה וחסידיה המופלגים אשר קיבלו את פניהם, אלה אשר נבוכו למראה החידושי הרי"ם - המנהיג הטבעי והמתבקש בעיניהם, נכנע בכל מהותו לשרף, השיב באותו משפט שחזר על עצמו שוב ושוב: 'אני אכנע לפניו, ואף אתם עשו כן.'

ישנם יהודים גדולים, אותם עמד הקב"ה ונטע בכל דור ודור. יש והם גדולים בתורה או ביראה, ישנם שגדלותם ניכרת דווקא בעבודת התפילה או במוסר, ואחרים - בשפלותם.

בפרשתנו נדרש משה רבנו לקיים את רצון בוראו דווקא בהימנעות מתפקיד אשר על פניו הגע לו באופן טבעי. הוא התבקש מפי הגבורה לוותר על הכהונה הגדולה ולהעניקה אחר כבוד לאהרן אחיו, וכיצד עשה זאת - על כך מרחיב האור החיים הקדוש.

"דע כי העושה דבר כזה שיתן גדלה הנודעת לו - לזולתו, לו יהיה אחיו, כאשר יתחייב לעשותה, לא ישלט בנפשו עשותה בג' שלמויות. האחת, שיעשנה במהירות. והשניה, בצרוף בחינת ההדרגות שישנה בדבר. השלישית, עשיית הדבר בפרסום לפני רבים."

כשאדם נדרש לתת את הגדולה המגיעה לו - כפי ראות עיניו, לאחרים, הרי שאף אם הוא אכן עומד בניסיון זה, לא יימלט מלהיכשל באחד הפרטים הבאים.

ראשית, בדרך כלל מתעכב האדם בכיצוע המשימה הרצויה ועושה הכל כדי למשוך עוד מעט זמן, לדחות את הקץ. בנוסף, במידה וישנן כמה דרגות במשימה וכל אחת משפילה יותר מחברתה - יעדיף האדם לעשות זאת בהדרגה ולא יצרף את כלל השלבים יחדיו. זאת ועוד, הוא יעשה מאמץ להצניע ככל יכולתו את הפעולה ולמנוע מעצמו את הבושה.

אולם כאן, מלמדנו רבנו, גבר משה בעוז רוחו על כל הניסיונות הללו גם יחד. "והודיע הכתוב כי שלשם יחד שלט משה בנפשו ועשאו."

"כנגד המהירות אמר: 'ביום השמיני', פרוש, בהיות הבקר טהור לב לא עקב, אלא תכף קרא לאהרן לתת לו הכהונה ולא נתעצל. ב', עשה הדבר בצרוף בחינת ההדרגות, שנתן הכהונה לאהרן ולבניו יחד, הגם כי בזה יגדל העצבון בלבו שיראה גדולה מושכת לאהרן ובניו, ואשר יעצב אל לבו יעשה הדבר בהדרגות, בתחלה יקרא לאהרן ואחר כך לבניו, כי לא היה הכרח בקריאת הבנים אז עם אהרן. הג', במצב כל הזקנים דכתיב: 'ולזקני ישראל', לעשות הדבר בפומבי בפני רבים ונכבדים, וזה יורה על שלמות הרצון לעשות רצונו יתברך, וכפה הרגשותיו."

אודות ניסיון מעין זה, כמו גם התגברות איתנה על ניסיון הכבוד והענקת הגדולה בלב שלם לאחר, מצאנו בקורות ימי החסידות את המעשה המפעים הבא.

היה זה לאחר הסתלקות הרבי ר' בונים מפשיסחא. בעוד החסידים המומים ומוזעזעים על השבר בו הושברו זה עתה, נתנו הללו את עיניהם בעתיד להתרחש, ומתוך ראייה מפוכחת בחנו את האפשרויות העומדות לרשותם.

לא היה זה סוד שחסידי פשיסחא, ובראשם היהודי הקדוש, נרדפו עד חרמה. דרכם הגבוהה מכל גבוה אך הרחוקה מהשגת מרבית בני דורם, היתה לצנינים בעיני רבים, ואילו כעת - הוכפלה הבעיה שבעתיים.

תלמידיו הבולטים ביותר של הרבי, אלה אשר בהם נתנו החסידים את עיניהם להנהיג את העדה, היו הרה"ק השרף מקאצק - ר' מענדל מטמושב כפי שכונה באום ימים, והעילוי הקדוש מוורשה אשר נודע לימים בתור הרה"ק החידושי הרי"ם מגור.

לאיחוד לבבות מרגש.

שמע הפריץ, סבר וקיבל.

הוא הגיש בקשה לפגישה בארבע עיניים עם השר הנכבד, ובבוא היום אכן התייצב לפניו חנוט במיטב מחלצותיו ואף עצר בחנות בוטיק מקומית ורכש עבורו את הצעצוע האהוב עליו, להפשרת הקרח לאחר הנתק הארוך.

רגליו רעדו ולבו פעם בעוצמה מרוב התרגשות, והוא אך בקושי עצר את עצמו מלרוץ פנימה אל לשכתו של השר. אולם לא חלפו כי אם רגעים ספורים, הוא הביט בפניו המגושמות, הבהמיות משהו של השר, והוא ממש זיהה אותו. את שור המחמד שלו.

הרגש פרץ ממנו כמו לבה רותחת, מבעבעת.

'שור שלי! פרץ בצווחות התרגשות, שור מתוק ויקר שלי, כמה התגעגעתי!'

את המשך הזמן שהוקצב לפגישה, מובן מאליו, בילה סרגיי על המדרכה הקפואה כשהוא חבול, מוכה ושבור-עצמות. לאחר שהשר הנכבד צלצל בפעמון שעל שלחנו וכמה שומרים גברתנים פרצו פנימה ועשו סוף לסיטואציה המביכה.

לאברמל היה אומץ, למרות הכל.

'נו, איך היה? בירר בפני תם כששב הפריץ הכאוב הביתה?'

'הוא אכן נהיה בן אדם' הפריץ נאנק מכאב, 'אך אם עד עתה הוא היה שור משוגע - כעת הוא הפך להיות בן אדם משוגע...'

מבהמה - לאדם

רבנו האור החיים מתקשה בהבנת עבודת הקרבן החטאת, הכיצד ייתכן שאדם יצא ידי חובתו לאחר שחטא כנגד אלקי ישראל ופגם עד כדי כך, ואלו דבריו (ט, ח): "וראיתי לתת לב בענין, לפי מה שקדם לנו (תנחומא משפטים ב) כי נשבע ה' להעמיד העולם ובראיו במשפט, וכל האומר הקדוש ברוך הוא ויתן יתרו בני מעיו (ירושלמי שקלים פ"ה ה"א). אם כן אם הנפש החוטאת משפטה היא תמות כמאמר הנביא (יחזקאל יח, ד), איך יביא קרבן ויפטר."

"ונראה כי טעם נכון יש בדבר על פי המשפט, כי כשהאדם חוטא אין בחינתו בחינת אדם, על דרך אומרים ז"ל (סוטה ג, א) 'אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', ונעשה בהמה. וביום שחזר בתשובה רוח היא באנוש ועלה ממדרגת בהמה למדרגת אדם, האם ראוי הוא להמית אדם זה תחת בהמה. לזה יביא דגמת החוטא שהוא בהמה, וישתתף עמה בצער החושב כי ראוי הוא לעשות בו משפט זה, וכפי זה חלק רוח המרגיש הוא מציל את האדם בהערה זו."

נמצאנו למדים אפוא כי מדרגת האדם בעת שחוטא - הינה כמדרגת הבהמה, ואילו כששב בתשובה הרי הוא מתעלה למדרגת אדם.

אם כן עד כמה עלינו להיזהר, כשאנו כבר שבים בתשובה, שלא נשנה ככסילים באיולתנו, לבל נהפוך חלילה מבהמה נחותה, לאדם נחות, ואם כן יצא שכרנו בהפסדנו.

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

נשים לב לדבריו חוצבי הלהבות של האור החיים הקדוש בדבריו על לשון הפסוק (יא, ב): "זאת הקיפה אשך תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ", ונחזק אותם על לוח לבנו. ואלו דבריו: "טעם שמכנה שם 'חיה' לבהמה, כבר כתבתי בכמה מקומות כי בחינת הרע לא יתיחס אליו בחינת החיים, והוא אמרו 'זאת החיה', פרוש, שיש בה בחינה הנקראת 'חיה'. לשלל שאר בהמות שאין להם קדשה, שהיא בחינת החיים". כשאנו ניצבים תדיר מול הבחירה בין הטוב לרע ובין הקדושה לצד שמנגד, נזכור ולא נשכח כי זו למעשה בחירה בין חיים - למוות חלילה. על כך נאמר (דברים ד, ד): "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום"

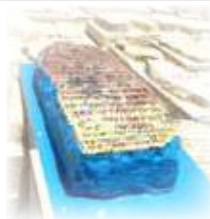
בנתיבי החיים

פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

אתכם לכל יפנס לגופכם דבר שקוצץ... תעשו גדרים וסיגים לכל תטמאו, ובזה אני מבטיחכם שתהיו קדושים". על האדם לעשות את שלו, את המוטל עליו. להישמר מכל משמר ולפעול ככל שביכולתו כדי למנוע מהיצר וחילותיו להיכנס אליו הביתה, למח וללב. מה יקרה בפועל? על זה כבר אמרו חכמינו ז"ל (יומא לח, ב): "בא ליטרה - מסייעין אותו", ועל כך הבטיח לנו הקב"ה: "והתקדשתם - והייתם קדשים!"

יהודי מסתובב בעולם השקר רווי הניסיונות ומדוחי השווא, ותוהה לעצמו - הכיצד ייתכן להישמר מכל זאת? איך אפשר בכלל להתגונן מפני רוחות הסערה שבחוץ, להגן על הנפש מפני הכיעור והדומה לו, בעוד שמבחוץ תשכל חרב היצר ומחדרים אימתו? על כך ציוותה התורה הקדושה בפרשתנו (יא, מד): "כי אני ה' אלקיכם והתקדשתם והייתם קדשים". בדבריו על הפסוק מפרש רבנו כי אין זה רק ציווי, הוראה ותו לא, כי אם הבטחה אלקית שיש בה כדי לחזק כל איש ישראל. ואלו דברי רבנו: "אם אתם מתקדשים, אני אקדש

גם אתם זכותם לישועה
זכות רבנו האור החיים הקדוש?
כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

"כוחה של תורת האור החיים" - הישועה שלי

אני רוצה לשתף אתכם בסיפור אישי שקרה לי, שמחזק אותי עד היום ומוכיח לי את כח הצדיקים ותורתם.

במשך שנים רבות, בני היקר חיפש את זיווגו. ניסינו הכול - הצעות, תפילות, סגולות - אך הזמן עבר, והוא עדיין היה רווק. זה לא היה פשוט עבורו, ולא פחות מכך עבורי. ראיתי את הצער בעיניו והתפללתי יום ולילה שיזכה למצוא את בת זוגו בקרוב.

באחד הימים, כשהגעתי כהרגלי לשיעור בשיבת אור החיים, סיפרתי על כך לראש הישיבה, הגאון הרב ראובן אלבו שליט"א. הרב הקשיב לי ברוב קשב, ואמר לי: "תבוא להלילות האור החיים הקדוש שנערכת על ידי הישיבה, ובכח הצדיק תראה ישועה!"

החלטתי לעשות זאת. גם קיבלתי על עצמי לתרום בעין יפה לזכות הצדיק וביקשתי מכל הלב שזכות זו תעמוד לבני. ואז אירע הנס, בני התארס בשעה טובה ומוצלחת כאשר הבאתי להרב אלבו את ההזמנה יום לפני ההילולא, כשאני אומר לו "מחר ההילולא - והיום החתונה!"

באותה תקופה גם למד בשיבה בחור יקר, בעל תשובה, שבשביל התורה עזב כסף, מעמד וקריירה מבטיחה. חברות ענקיות הציעו לו הצעות מפתות, ניסו לפתות אותו בחוזים נדיבים, הבטיחו לו חדר פרטי ושכר חלומי - העיקר שיחזור. אך הוא עמד איתן ואמר: "איני יכול, זה לא מתאים לי יותר!" התורה הייתה חייו, והוא לא היה מוכן לוותר עליה.

באותה הילולה שבה התחוללה ישועת בני, גם הבחור הזה החליט לתרום סכום נכבד לכבוד האור החיים הקדוש. כולם בירכו אותו שיזכה לזיווג הגון בזכות הצדיק. הבחור שמע את הברכה, אבל התקשה להאמין שאכן יראה ישועה. אך ברוך ה', בסוף אותה שנה - הוא עמד תחת החופה!

ולא זו בלבד - הוא גם זכה לקבל בחזרה פי שניים מהסכום שתרם! ראיתי זאת במו עיניי, ושנה לאחר מכן, כשהגיע שוב להילולה, הוא תרם בדיק את אותו הסכום מתוך הכרת הטוב.

אני כבר יודע בוודאות: כי כל מי שמתחבר לאור הגדול הזה - מרעיפים עליו משמים שפע, ברכה ונסים. לכו בכוחכם זה, מודה ומעריך מאד את כל פעלכם.

מ.י. אלעד

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

בין בעלי החיים המותרים למאכל מנתה התורה הקדושה בפרשתנו (יא, כב): "את אלה מהם תאכלו את הארבה למיננו", ואכן כך היה מקובל בקרב יהודי מרוקו - לנצל את להקות הענק של הארבה שהופיעו לפרקים ועטו על יבול השדות, ולכלל הפחות לצוד אותם במטרה לאוכלם.

רבנו, בשל הקושי בזיהוי מין הארבה אליו התכוונה התורה, התנגד לכך נחרצות ויצא חוצץ נגד המנהג הנפסד. בספרו 'פרי תואר' הוא מתאר כי כבר מילדותו שם לבו לכך שזקנו הגדול - רבי חיים בן עטר הראשון, נמנע אף הוא מלאכול ארבה מסיבה זו, מאחר שלא נמצאה מסורת ברורה לגבי זיהוי המין המותר.

היה זה בשנת תפ"א, בהיות רבנו כבן עשרים וחמש, כאשר בעיצומה של בצורת קשה פשטה להקת ארבה ענקית על שדות ועשתה בהן שמות, ובצל החשש מפני הרעב הממשמש ובא בשל כיליון התבואה נקטו המון העם בפעולה בה נהגו כמקדם - צדו את החגבים ועשו מהם מטעמים.

שוב נכנס רבנו לעובי הקורה, חקר ובדק אצל זקני העיר ודן בדבר לפני חכמי התורה שבמזרח ובמערב, והגיע למסקנה ברורה ונחרצת כי אין ה'היתר' עליו מסתמך המון העם מבוסס על מסורת מוסמכת כלשהי, וכי אין לו על מה לסמוך.

לאחר ליבון הסוגייה מבחינת המסורת, חקר רבנו לעומק אף את סימני הטהרה הנדרשים וצבר די ראיות ברורות כי אכן - אין זה מין הארבה אותו התירה התורה, אין זאת כי אם איסור גמור, והרי העם חוטא חלילה באיסור החמור של אכילת שקצים ורמשים!

לאחר שהתבררה אצל רבנו מסקנה זו, יצא בקריאה נרגשת לאנשי עירו ומחוזו לבל יהיו לאכול מאותם חגבים. אולם היו חכמים בעיניהם שלא שתו ליבם לכך, וכאן אירע הדבר הבא שהוכיח כי מן השמים מסכימים עמו.

אחד מאותם החולקים על רבנו ואשר אף המשיך לאכול בעצמו מן החגבים, ראה בחלומו כי הוא אוכל חלילה שקצים ורמשים. את המסר הוא הבין לנכון, ועל אתר שבו בו מדרכו הרעה וקיבל לחלוטין את מרותו של רבנו בפסיקתו.

אולם לא היה די בכך, אלא מן השמים הוכיחו באופן מבהיל ביותר כי הצדק עם רבנו הקדוש, כשאירע דבר הפלא הבא.

החל מאותו יום בו יצא רבנו ופרסם ברבים את דבר האיסור, באורח נס לא נראה עוד הארבה בגבולם ולא פשט יותר על השדות. כך נכחו הכל לראות בצדקת דבריו של איש האלקים, כמו גם בקדושתו הנוראה.

על כך מעיד רבנו בעצמו בפרשה זו (יא, כא): "והנה מיום שנשמעו דברי במערב ופרשו מהם הרבים, לא נגע ה' עוד במקה זו ולא נראו זה יותר מ"ב שנה".

מתיבתא אור החיים

מן היום, ואם תעשו כן 'וירא אליכם כבוד ה', אזי תזכו להשראת השכינה ולהשיג בכל פעם יותר בהשגת ה'. וזהו הפירוש בהילקוט וזה לשונו: 'זה הדבר' אמר להם משה לישראל, אותו היצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם בעצה אחת וביראה אחת לשרת לפני המקום, היינו כמו שדברנו שאף הצדיקים היודעים לכוין היחודים ומשיגים רזי אורייתא אל יעלו על לבם שיודעים ומשיגים מה, וזהו אותו היצר הרע 'תעבירו מלבבכם', כי אין חכמה אשר תדעך ואין מדע אשר ישיגך ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, ר"ל הקטנים עם הגדולים יעבדו את ה' בעצה אחת מצד אשר צוה ה', וה' יגמור בעדינו לטובה כל הדברים שמרומות בהמצות. היוצא מדברינו, שמהראוי שכל אחד ואחד יכלול עצמו בהכלל ישראל ועם צדיקים גדולי הדור ולידע באמתיות שכל הכוונות והסודות שמשיג הוא כטפה מן הים, ויעשה רק מצד אשר צוה ה', בהתחברות בהכלל ישראל, וכל המחובר לטהור טהור. ע"כ. וראה עוד בענין זה, במאורי החיים.

וראה עוד מה שכתב בתורת משה לחתם סופר לבאר מאמר הילקוט שהביא רבינו, וז"ל: הנה ישראל רגנו שלא שרתה שכינה אחר כל המעשים שעשו עד שהתפלל משה, ובאמת תמוה, למה לא שרתה שכינה מיד כאשר אמר להם משה 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא עליכם כבוד ה'.' ויש לומר כן, הנה ידוע שיש מדרגות מדרגות בבני אדם, והיצה"ר מסיחם לעבור איסורים פשוטים ונגלים, כגון לאכול בשר נבילות וטריפות וכדומה, אבל בצדיקים שדבקים תמיד בעשיית מצוותיו של הקב"ה כדי ליהנות מנועם זיו השכינה, הגם באמת שגם זה טוב הוא, מ"מ בעשיית המצוה על דרך זו כוונתם גם להנאת עצמם, אבל העיקר שיהיה לשם שמים ולא כדי ליהנות מנועם המצוה ועל ידה הדבקות בשכינה, כי הוא בבחינת על מנת לקבל פרס, והנה במתן תורה כתיב (שמות כד יא) 'ויחזו את האלהים', ומתרגם ומתהנין כאלו אכלו ושתו. וזה יש לומר היה חטא נדב ואביהא שכונו להנות להתקרב מאד לה',

וזה 'בקרבם לפני ה' (להלן טו א), תכליתם היה במעשי הקטנות להתקרב לפני ה', ולא לעשות המצוה בכל כוונתם רק כאשר צוה ה' לו לבדו. וזה 'אותו היצר הרע תעבירו מלבבכם', היצר הרע שהיה בשעת מתן תורה, 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו' רק משום שצוה ה', ולא משום שתשרה שכינה ביניכם, ואז ממילא כיון שהמצוה רק לשם שמים 'ירא עליכם כבוד ה', וזהו שאמרו ישראל כל מה שעשינו כדי שתשרה שכינה ולא שרתה, וזהו באמת הטעם שלא שרתה שכינה מפני שעשו מצוות אלו כדי שתשרה שכינה, ולא היה כל כוונתם רק לשם שמים, לכן לא שרתה עד שהתפלל משה.

רצה לומר שלא יחסר מכל כוונותיה. וכמו שאנו אומרים 'ואנחנו לא נדע מה נעשה' (דבה"י ב' כ' יב), רצה לומר מה שאנחנו עושים לא נדע סוד הדבר, רק 'עליך עינינו' שתתקן כל הדברים ותגמור בעדינו לטוב. והרצון מהאדם שיעשה המצוה בפשיטות כאשר צוה ה', וזה הפירוש הכתוב (תהלים קיט סה) 'טוב עשית עם עבדך' רצה לומר הכוונות והסודות שמוטל עלי לעשות, 'עשית עם עבדך', כי לא היה ביכולתי לעשות כתקונה רק אתה עשית עמדי, 'ה' כדברך' עיקר שיעשה האדם לקיים דברי ה', כדרך אמרו 'ממשפטיך לא סרתי כי אתה הוריתני' (שם פסוק קב). וזה הפירוש 'להגיד שבחו של אהרן שלא שינה', אף כי אהרן קדוש ה' מכובד היה יודע לכוין כל הכוונות הגדולות והיחודים מהדלקת המנורה, עם כל זה לא שינה מפשטיות, רק 'ויעש כן אהרן' בפשטיות, 'כאשר צוה ה' את משה', ר"ל מצד אשר צוה השם ית', וזהו מעלתו שבחו של אהרן כהנא רבא. וכמו שכתב בקדשו כ"ק אחי אדמו"ר הק', על אמרם ז"ל (ברכות טו:) כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננין לו גיהנם, ולכאורה מה זה השכר שמצננין הגיהנם להמדקדק באותיותיה. ופירש, 'כל הקורא קריאת שמע' בדביקות נפלא ובגודל התלהבות רשפי אש שלהבת י"ה, ומייחד כל היחודים כראוי, איש קדוש כזה אף אם לא יעשה המצוה בכל פרטיה ועל פי הדיון מצד התלהבות, עם כל זה יקובל ויכשר ויערב בעיני ה', וכמו שכתב (שי"ש ב ד) 'ודלוגו עלי אהבה'. ועם כל זה, אם מצנן את עצמו מגודל התלהבות, ומדקדק באותיותיה, ועושה מצות ה' כדיון ובפשטות, בשכר זאת מדה כנגד מדה מצננין לו אש של גיהנם. וזהו הפירוש במקרא קודש הנ"ל, כי זרע ישראל עם סגולתו היו אז במדרגה גדולה בבחינת לפני ה', כמו שנאמר 'ויעמדו לפני ה', ואמר להם משה רעיא מהימנא 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו' אף שאתם במדרגה גדולה, אף על פי כן תעשו המצות רק מצד אשר צוה ה', שתדעו שכל הכוונות והסודות אשר אתם משיגים בהשגת ה' הוא רק כטפה

כתב רבינו (ויקרא טו): זה הדבר וגו'. צריך לדעת מה הוא הדבר, ורש"י פירש על הקרבת אהרן, ואין זה פשוט מאמר הכתוב שאמר תעשו וכו'. אחר שכתבתי זה בא לידי מדרש חז"ל (במד"ר נשא פ"ב ח') וזה לשונו זה הדבר מה הוא זה הדבר על המילה כמה דתימא זה הדבר אשר מל יהושע עד כאן, ודברי המדרש סתומים וחתומים, וכי באותו יום מל אותם משה, או באותו יום צוה על המילה, אכן הכוונה היא על ערלת לבם שהוא דבר המבדיל בין ישראל ובין אביהם שבשמים, גם מרחיק אימתו מלבם, וצוה למול ערלת לבם ובוזה יראה להם כבוד ה', והם דברינו עצמם. שוב באה לידי מדרש אחר (כן הוא בתו"כ הכא) בילקוט וזה לשונו זה הדבר אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום וכו' ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו דכתיב ומלתם את ערלת לבבכם וגו' ואם עשיתם זה וירא אליכם כבוד ה' עד כאן, והם דברינו עצמם.

ובספר משמרת איתמר הביא דברי רבינו, וכתב: ויש לומר עוד, דמוסב להכתוב הקודם שנרמז בו ענין שמירת הברית כנ"ל (עיי"ש), וע"ז אמר להם 'זה הדבר' וגו', ועי"ז 'וירא אליכם כבוד ה', היינו ע"ז מה שאמרו חז"ל שעי" שמירת הברית וזכה למלכות כיוסף, וכנודע שהמלכות הוא סוד העטרה"ה שעל הברית כמ"ש כמה פעמים, וזהו 'כבוד ה', היינו סוד המלכות, על דרך שם כבוד מלכותו וכוונתו. ויש לומר עוד, ע"ד הידוע שברית הלשון וברית המעור מכוונות, ועי" שמירת פיו וזכה לשמירת הברית, וזו"ה 'זה הדבר אשר צוה ה', פירוש, שלא לדבר שום דבר כי אם 'אשר צוה ה', וממילא יושמר בריתו. וזהו שאמרו זה המילה.

ובספר תפארת שמואל הביא גם הוא דברי רבינו וכתב וז"ל: ואולי לבאר המקרא קודש, על פי מה שכתבתי לעיל (פסח אות לא) כי בטרם כל עשיות מצות ומעשים טובים או תורה ותפילה, צריך האדם לעשות הכנה דרבה, שיוכל לכוין כל הכוונות והסודות הראויים למידה זו, שיעשה פרי למעלה ושורש למטה, ופשוטי עם שאינם יודעים כלל, צריכים לחבר ולקשר עצמם עם צדיקי הדור, שיעלו מעשה מצותיהם עם מעשה מצות ידידי ה' המכוונים כל הכוונות ומייחדים היחודים העליונים. ועם כל זאת, בל יעלה על לב היודעים ואנשי מעלה כי יצאו ידי חובה כראוי, כי איך ישיג קוצר המשיג מעשה מצות ה' שהוא אין סוף ואין תכלית, ומה שהאדם זוכה להשיג הוא רק כטיפה מן הים, וכמו שכתב שלמה המלך ע"ה (קהלת ז ב) 'כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב', היינו שיעשה המצוה כתיקונה וכל כוונותיה כאשר צוה ה', 'ולא יחטא',

מצא חיים

חידה שבועית בענין דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה באור החיים המבואר ובמדויקו מבית מתיבתא

האור החיים מתבטא בפרשה בביטוי הלכות מספר קהלת (ד, ט): "טובים השנים". האם תדע למי כוונתו במילים אלו?

(א) נדב ואביהוא.

(ב) אלעזר ואיתמר.

(ג) משה ואהרן.

תשובה מגליון קודם: תשובה ב' - כנגד חטאה של נפש האדם, אשר הושבע טרם שירד לעולם 'היה צדיק' ועבר על כך.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חז"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה

בגיליון פר' יתרו:

ה' מנחם מענדל

ארנברג, בני ברק

מהוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה ודיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

פתיחת והעמדת כסא תינוק בשבת

רק בזמן שבאים אורחים, כך שבכל השנה הכיסא עומד מפורק ומרכיבים אותו מחדש בשעת השימוש ולאחר מכן מפרקים אותו שוב, ומאחר שרגלי הכיסא תפוסות היטב במושב הכיסא, יש לדון שמה יש כאן איסור 'בונה' או איסור 'מכה בפטיש'.

ג. כיצד בזה יש לדון לגבי מגש האוכל של כיסא תינוק, שפעמים רבות הוא ניתן לפירוק, ויש לדון באופן שהוא תפוס בחוזקה האם יש בכך איסור 'בונה' או 'מכה בפטיש'.

ד. עוד יש לדון בסוג הכיסאות בהם המושב עולה ויורד על גבי רגלי הכיסא, והוא נתפס בחוזקה על גבי הרגלים בהתאם לגובה הרצוי למקום מושב התינוק - האם יש בזה חשש איסור 'בונה', ולכאורה הדבר דומה לסטנדר שעולה ויורד על גבי הבסיס שלו, אלא ששם יש הברגה שתופסת בחוזקה את המיקום של שולחן הסטנדר, ובכיסא תינוק מיקום המושב מוחזק בפנטט ולא בהברגה.

וכדי לדון בנידונים השונים נפתח במקור הדין של איסור בנייה בכלים ובדברי הפוסקים בעניין.

מלאכת בונה או סותר בכלים מתפרקים

בגמרא שבת (מז.) דנו האם מותר להרכיב מיטה של 'טרסיים' בשבת, והם היו בעלי מלאכה שעשו את דרכם מעיר לעיר, ולקחו איתם מיטה מתפרקת, וכאשר היו מבקשים לישון היו מרכיבים את המיטה, וכאשר באו ללכת לדרכם היו מפרקים את המיטה. הגמרא מביאה כי רב הונא התיר להרכיב מיטה טרסיים 'רפויה', וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם,

ההשך בעמ' ב'

האם יכול לצרף את הימים שהתחיל לספור בקטנותו ולהמשיך לספור עם בריכה לאחר שהגדיל, או שאין זה בגדר 'תמימות' כיון שספר כשלא היה בר חיובא:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

קטן שהגדיל ונעשה 'בר מצוה' בתוך ימי הספירה, והקפיד לספור ספירת העומר לפני היותו בר מצווה מידי יום ביומו, ימשיך לספור בברכה גם אחרי היותו בר מצווה.¹

מאכל פרווה שטוגן במחבת חלבית נקייה - לאכלו עם בשר

טיגנתי מאכל צי'פס פרווה במחבת חלבית שהייתה נקייה. האם אפשר לאכול את הצי'פס עם בשר:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אם הכלי 'בן יומו', כלומר, שטוגן בו מאכל חלבי באותו יום, לבני ספרד הפוסקים כשולחן ערוך מותר לאכול את הצי'פס עם בשר, אבל לבני אשכנז הפוסקים כרמ"א אסור,² בדיעבד שכבר עירב את המאכל הפרווה עם בשר מותר.³ ואם אינו בן יומו מותר.

וכמו כן קטן שהגדיל, המצוות שקיים בזמן שהיה קטן, שהיה אז פטור מהמצוות, אין נחשב שקיים. וכתב האבני נור, שכיון שדין זה תלוי במחלוקת הפוסקים, יספור בלא ברכה. וכן כתב בשו"ת פרי הארץ (ח"א וז"ח סי' ס"א, הביא הבר"י יוסף סי' תפ"א את כוונתו). שקטן שהגדיל באמצע ימי ספירת העומר, יספור בלא ברכה. אמנם בשערי תשובה (ס"ט סי' ק"ב), שאם ספר ספירת העומר בימים שהיה בהם קטן, גם להפרי הארץ יכול לספור בברכה לאחר שנעשה גדול. ובציננים לתורה (להגדיל ענין, כלל י"ב), כתב, שאף אם נאמר שמה שספר בקטנותו אינו מועיל להצטרף להשלים לספירת גדלות, מכל מקום עדיין שייך להמשיך את חיובו מדין מצות חינוך, בין אם המצוה על הבן ובין אם המצוה על האב, מכל מקום חיוב זה ממשיך אף נוסף מדין חינוך, אבל גדול זה שבשנה זו שנעשה בר מצוה אין לו חיוב מן התורה, ממשיך חיוב החינוך מדרבנן. וראה בציננים לתורה שם שם לפי זה, אם כן שחיובו מדרבנן אינו יכול להוציא אנשים גדולים המחויבים מעיקר הדין, ודעתו נוטה שיכול להוציאם, עיין שם.

7. תלפזר השו"ע והרמ"א בדין נ"ט בר נ"ט: השולחן ערוך (י"ד סי' צ"ה) מתיר לתת בתוך התרנגולת ביצה שנתבשלה במים בקדירה חולבת אפילו לכתחלה. אבל הרמ"א פסק כשיש מחמירין (ר"ח, הר"ב, הרשב"א המור"כ והא"ח) לאסור בצליה ובישול נותן טעם בר נותן טעם. 8. לענין דיאורג הרמ"א מקל, והש"ח מביא את דעת המהרש"ל לאסור גם דיבדב, ויר"ש יחזיר, אמנם הלכה אפשר להקל כרמ"א.

שאינם יכולים לספור עם ברכה מחמת שחיסרו לספור יום אחד ויש בדבר משום פחיתות בכבודם, אם אפשר לתת להם עצה זו - שאחד המתפללים לא יברך והם יברכו ויוציאוהו בברכה: שורש המחלוקת, האם לאחר שחיסר יום אחד, הרי הוא כמי שאינו 'בר חיובא' במצווה זו, שאינו יכול להוציא את החיוב, ויש אומרים³ שאינו בגדר אינו 'בר חיובא', שהרי בעצם הוא חייב במצווה אלא שכעת אינו יכול לקיימה וכמי שכבר יצא ידי חובה שאף על פי כן מוציא אחרים ידי חובתם. ויש שכתב ששליח ציבור קבוע וכן ורב ומורה צדק שדרכו תמיד לספור ברבים יכול לסמוך על המקילים.⁴ ויש שהקילו לרב ומורה צדק - שאם לא יוכל לספור יהיה בדבר משום ולולו בכבוד התורה, שאף ללא העצה לבקש מאחד מהקהל שלא יברך, הרי הוא יכול לספור בברכה ולסמוך על דעות הראשונים שאף אם חיסר יום אחד מקיים המצווה בכל יום בפני עצמו.⁵

נעשה בר מצוה בימי הספירה

ילד שנעשה בר מצוה בתוך ימי ספירת העומר,

שטוה וקטן שהם פטורים בעצם, דבן עיר מעולם לא נתייב ולא יתייב כל זמן שלא עקר דירתו ומחסור מעשה הוא, אבל לגבי ספירת העומר בעצם הוא בר חיובא וכבר נתייב בה וכן גם יתייב בשנה הבאה בלא שום מעשה, ראה גם מועדים ומונים (ח"ב סי' קפ).

4. שו"ת דברי משה (ח"ב סי' קפ), שם עי' פ"א וז"ל: "מכתב לוד" (סי' טו) שם כתב לחלק כן.

5. כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' צו), וראה בספר אוצר החיים להרה"ק מקומראן ז"ע (פרשת אפרו מצוה טו) שתלמידי הבעש"ט ז"ע הנהיגו לספור בברכה אף בדילל יום אחד, כדעת רוב בני בני רוב מנין של הראשונים והפוסקים, ובשו"ת דברי משה שם מביא בשם הגאב"ד הגרמ"א פריינד שמקובל בידי בשם הרה"ק מצאנו ז"ע שהורה הלכה למעשה שיכול להמשיך ולספור שאר הימים בברכה, אמנם למעשה כתבו בשו"ת בית שלמה (סי' ק) ואורחות חיים (תפ"ט סי' ק) שאף שמסבירא היה לנו להורות להמשיך לספור בברכה, מכל מקום כיון שנתפשט המנהג כפסק השולחן ערוך בלא ברכה אין לשנות המנהג.

6. במנחת חינוך (מצוה טו אות ב) כתב שלסוברים שכל יום עומד בפני עצמו ואף אם לא ספר יום אחד יכול לספור בשאר הימים, בוודאי גם קטן שהגדיל באמצע ימי הספירה יכול למנות בכל הימים שאחר שהגדיל. אמנם לשיטת הסוברים שאם לא מנה יום אחד אינו יכול למנות עוד, זה ברור שאם לא מנה בימים שהיו קודם שהגדיל פשוט הוא שעכשיו אינו יכול למנות. אך אם מנה בכל הימים שקודם שהגדיל, מסתפק המנחת חינוך אם מחייב להמשיך ולמנות לאחר

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

האם יוצא ידי ספירת העומר בשאלה

לאחר שביקר 'על ספירת העומר', הסתפק מה סופרים באותו היום ופנה אל חבריו בלשון שאלה: 'היום יום פלוני?' חבריו השיבו בחיוב. האם יצא ידי חובה: תשובת מורינו הרב שליט"א:

בכף החיים (סי' תפ"ט סי' ס"א) כתב שאין דרך למנות בלשון שאלה, ולכן יוכל לחזור ולספור בברכה.¹

רב בית הכנסת ששכח לספור

רב בית הכנסת ששכח יום אחד לספור ספירת העומר ולכן אינו יכול לספור עם ברכה, האם יכול לבקש מאחד מהציבור שלא יברך והוא יברך במקומו ויוציא אותו בברכה:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

נחלקו הפוסקים בשליח ציבור, או רב ומורה צדק,

1. וז"ל בארחת חיים (ספיקא) ובדעת תורה למחרת, וכן הורה הגר"ש וואנר (קצח) מביא לו ניסן ענין פ"ד סי' ז', ובפשוטו לפי הפוסקים ה"ל כלל לא נחשב ספירה, וממילא למחמת - אם לא ספר שוב - לא יוכל לברך. יש לעיין כי לכאורה ממה שהשו"ע נתן עצה לומר כן וכן ספרו אמתני, ולא הציע לומר בדרך שאלה, משמע שיצא בלשון שאלה, או ישי לחדות, כי אי"ז עצה טובה, לפי שהחבר לא יבין כן כיצד לספור.

2. פסק בשערי תשובה (סי' תפ"ט בקיף) בשם ברכי יוסף דנקיטין כהרבה פוסקים שכתבו כן (בנסת הנחלה סטא דחיי וביחוד דהו"א) וכן בפרי מגדים (שו"ת סי' קכ"ב) בשמו, וכף החיים (ספיקא), שו"ת שבת הלוי (ח"ב סי' קפ), ומקורו בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ה) דבן עיר אינו מוציא בן כרך דכל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא.

3. שו"ת דברי משה (ח"א סי' ס"א) בשם שו"ת אהל אברהם (להגדיל א"א סי' א) ושכן מובא במדבר פנחס להרה"ק מקוריי ז"ע דף לא: שמי שדילג ספירת יום אחד, מותר להוציא אחר ויספור בברכה, ובשו"ת נהג הרה"ק מברדיטשוב ז"ע לענין ברכות התורה כשהיה מסופק אם חייב כמ"ש בספר תהלה לדוד

(סי' ספיקא), ובשו"ת הר צבי (ח"ב סי' ט"ז) מביא שהגרי"ד מברסק עשה כן מעשה בהיותו מתפלל כש"ץ והוא לא היה יכול לברך, שביקש מאחד מהמתפללים שלא יברך והוא הוציא בברכה. ובשו"ת הר צבי (שם) וצוה לעשות כן מחלוקת בין הירושלמי לבבלי על פי הגמרא ב"ה (נ"ט) שכל שכבר קיים המצווה יוצא ידי חובתו, אעפ"כ יכול להוציא אחרים ידי חובתם, וגם כאן הרי זה דומה לאדם שכבר ספר שיכול להוציא את שאינו בקי, והירושלמי במגילה דימה לחרש

דין נאמנות בטעימת ישראל

שאלה זו נידונה בבית המדרש: אדם שאכל מאכל בשרי ואסור כעת באכילת חלב, ולפניו יש מאכל שנשפך לתוכו קצת חלב, ובמידה ויש בחלב בנותן טעם במאכל הרי שהוא אסור באכילתו; האם אפשר לסמוך על טעימת ישראל שיאמר שאין במאכל טעם חלב על מנת להתירו?

תשובה: הנה הרמ"א כתב בשו"ע יור"ד (סימן צח סעיף א') 'שאין אנו נוהגים בכשיו לסמוך לעובד כוכבים ומשערינן הכל בשישים'. ויש לעיין מה טעם הרמ"א להחמיר לא לסמוך על עובד כוכבים ועל פי זה לראות האם שייך טעם זה בישראל.

הב"ח כתב שהטעם הוא כיון שבשביל להאמין לגוי צריך שהיה מסיח לפי תומו, שלא יידע שנשאל על המאכל בשביל להתיר אותו שאז חוששים אולי ירצה להכשיל את הישראל באיסור, והיום רוב הגויים יודעים מנהג ישראל וזה לא מסיח לפי תומו. במנחת כהן (ח"א סוף פ"ו) כתב שאף שבזמננו היו סומכים על גוי אומן כיון שיהיה מורעא ואומנותיה (שלא רוצה להפסיד פרנסתו), אבל היום אפילו אומנים מצוים להטעות את ישראל ולא סומכים עליהם. ברעק"א כתב הטעם בדרך אפשר, שחוששים לסברת מורה"ר גרשון (המובא בשו"ע צח ס"ק ב') שצריך גוי אומן משום שרק הוא בקי בטעם אבל אפשר להאמין לו רק אם הוא מסיח לפי תומו, ומאידך חוששים לשיטות שאפשר לסמוך על גוי אומן רק כשהוא לא מסיח לפי תומו שאז חושש יותר להפסיד אומנתו ולכן אין אפשרות לבדוק זאת.

ולפי כל אלו הטעמים על ישראל נזכר לסמוך, שהרי לא שייכים בו סברות אלו ובאמת שכן פסק הב"ח (ס"ק א') וכן פסק הש"ך (ס"ק ה'), ודייק את זה מלשון הרמ"א (צח סעיף א') 'סימן צב סעיף א' וב' שכתב 'אעובד כוכבים', משמע שעל ישראל סומכים, והפ"ח (ס"ק ה') והכו"פ (כח"י ס"ק ה') וכן פסק רעק"א (שם ד"ה ואין נוהגים כן נראה בסופו ובסימונו צו ד"ה מן הש"ך ועיין בסופו בוו"א לא בדעבד ולא בכתחילה), וכן פסקו המנחת יעקב (כלל פ"ה סק"ט) והחכמת אדם (כלל נ"א דין ו') והפרי"מ (ס"ק ב' בשפ"ד).

ומה שכתב הפ"ח (כלל ס"א דין א') שאין אנו בקיאים בטעימה זו, כבר כתב הש"ך (שם בספרו הארוך) שזה דווקא יש לגבי צנון ע"י סכין שנתפס בחלב ורוצה לאוכלו עם בשר ורוצה לטעום את הצנון האם יש טעם של חלב כיון שנאסר רק כדי נטילה וכדי נטילה אסור גם כשאין טעם כיון שלא מתפשט בשווה אז גם טעם ולא היה טעם יכול להיות שבמקום זה לא היה טעם, אך במקום אחר יש טעם אבל בביטול שמתפשט בשווה אפשר לסמוך על טעימת ישראל. עוד כתב שם (ס"ק ה') שזה דווקא לכתחילה אבל בדעבד מותר, וכתב הפרי"מ (משבצות זהב ס"ק ד') שאפשר שגם ה"ו יודה לש"ך בזה שבדעבד מותר.

מאידך אפשר לומר שטעם הרמ"א זה כיון שהיום נחלשו הטעמים ואי אפשר לסמוך גם כשלא מרגישים טעם וכלשון התורת חטאת (כלל ס"א דין א') שאין אנו "בקיאים" בטעימה זו, ויתכן גם לומר שחוששים לשיטת רש"י שכל מה שכתוב בגמרא לבדוק על ידי טעימת גוי זה דווקא כשיש ס' ולחומרא לארואט שאין טעם, אבל כשאין ס' בודאי אסור אפילו על ידי טעימה ולפי זה גם בישראל יש לחוש (עיין שם ש"ך ס"ק כ"ט ופמ"ג (שם) ורקע"א (ד"ה ואין נוהגין) וכן פסק הלבוש (צח סעיף א') הביאו הש"ך וכן הביא הפת"ש בשם הבכור שור (חולין צו) וחזו"ל דעת (ביאורים אות ב') וחידושים אות א' מטעם אחר עיין שם) ובבית הלל (סעיף א') וביד יהודה (פיה"א ס"ק ה') ופיה"ק ס"ק צ"ב ובכ"ח החיים (סק"ב) הכריע להקל בטעימת ישראל בהפסד מרובה.

אמנם כל זה בנידונינו שמדובר באיסורים ממש, אבל לגבי המנהג לא לכול בשר בתשעת הימים כתב הפרי"מ (א"ח סימן תקנא א"א סק"ט) שלכו"ע מותר לטעום עם הלשון אם יש בתבשיל טעם בשר ולהתירו, וכן פסק המשנ"ב (תקנ"א שער הציון סק"ח) וטעימה כהאי גוונא אפשר דשרי.

העולה לדינא:

א. רוב הפוסקים פסקו להתיר לסמוך על טעימת ישראל בדבר איסור, מאידך יש שאסרו וצריך שאלת חכם. ב. לגבי איסור אכילת בשר בתשעת הימים אפשר להקל לטעום בלשון ואם לא מרגיש טעם להתיר את התבשיל.

ועל פי זה נראה שגדר הרכבת כיסא תינוק הוא 'הידוק', שכדי לפרקו נדרש להשקיע בכך מאמץ והרי זה בגדר הרכבה מהודקת. וגדר הרכבת המגש הוא 'רפוי', שהוא מתפרק בקלות והרי זה הרכבה רפואה.

הידוק בכלי שאין דרכו בתקיעה

בשולחן ערוך (סימן שיג סעיף ו') נפסק כי אם דרכה של המיטה להיות רפואה מותר לכתחילה. בגדר דבר שדרכו להיות רפוי שאין בו גזירה שמא יתקע במגן אברהם (ס"ק יא) מחלוקת ראשונים: א. דעת הראב"ד שהגדר הוא כלי 'שאין אדם מקפיד עליהם אם יתנענע בתוך החור', והכלי שיש בו גזירה הוא כלי שלתיקונו צריכים להעמידו בדוחק, שבו יש חשש שמא גם יתקענו בגבורה ואומנות. ב. אבל הסמ"ג (לאוין סה במלאכת בונה) חולק בגדר כלי שיש בו גזירה הוא דווקא כלי שלתיקונו צריכים גבורה ואומנות, ומשמע שאף אם תיקונו הוא בדוחק, אין צריכים לחוש שמא גם יתקענו בגבורה ואומנות.

וכעין מחלוקת זו ביאר המשנה ברורה (סימן שיג ס"ק מה) במחלוקת מהר"ם מרונטנבורג והטור ב"כוס של פרקים', שאכן יש מקום להדק כוס של פרקים בחזק רב עד שיחשב כתקיעה, אלא שאין דרך לעשות כן, ודעת מהר"ם לאסור שהרי אפשר לתקוע, ודעת הטור להתיר שהרי אין דרך בני אדם לתקוע ולא שייך לגזור. [אם שיש לחלק, הטור והקל דווקא בכוס של פרקים שבני אדם נמנעים מלתקוע כדי שלא להקשות מאוחר יותר על פירוקם, וכמבואר בשו"ע הרב (סעיף כא) שטעם זה בכוס של פרקים מותר גם 'הידוק' אחרי שאין כלל חשש לתקיעה].

גם להראב"ד שאסר בכלי שתיקונו בדחקה, האיסור דווקא מצד החשש שמא יתקע, וכמבואר בדבריו, אבל בכלי שאין בו מציאות של תקיעה כלל, אין שייך בו גזירה, ומטעם זה כתב הטור שב"כוס של פרקים' שאין דרכו להדקו בגבורה אין גזירה, וגם מהר"ם מרונטנבורג שאסר הוא מפני שיש אפשרות של תקיעה, אבל כשאין כל אפשרות של תקיעה בוודאי לא שייך גזירה שמא יתקע.

הידוק בכלי שאין בו אפשרות של תקיעה

בגמרא (ביצה יא:) מבואר שהגזירה שמא יתקע את תריסי החנויות נאמר בתריס בו יש ציר שמצד אחד נתפס למעלה ומצידו השני נתפס למטה, אבל כאשר הציר נתפס באמצע אין חשש שמא יתקע, ונחלקו בית שמאי ובית הלל האם גזרו ציר של אמצע אטו ציר של הצד. ומבואר שכאשר אין חשש שמא יתקע אין איסור כלל, ומהו למדו הפוסקים לכמה אופנים שאין חשש שמא יתקע שאין גזירה.

במגן אברהם (סימן שיג ס"ק ט) הוציא מזה דין: 'ונראה דצירים שלנו העשויים ברזל לא שייך למיגור שמא יתקע, דהחור רחב ואי אפשר לתקוע יותר. אבל במדרכי משמע קצת דאסור, וזה לשונו: 'אסור להחזיר דלת תיבה גזירה שמא יתקע, פירוש שמא ישים הצירים [פירוש דיחברם במסמורות] דהוי בנין חסוב'. והיינו שלדעת המרדכי אין חשש רק שמא יתקע, אלא גם שמא יביא צירים חדשים, וזה שייך גם בצירים של ברזל, ומבואר שכאשר אין חשש כלל אין גזירה שמא יתקע, והובאו דבריו בכל הפוסקים להלכה. [מור וקציעה (שם) ערוך השולחן (סימן שיג סעיף כט) משנה ברורה (שם ס"ק לח).] ומכאן למד הגרש"ז אוערבראך (שמירת שבת כהלכה פרק יא סעיף לו הערה קמו) לגבי כל הברגה שלא שייך בה שמא יתקע שהיא מותרת.

וכן מבואר בשבט הלוי (חלק ו' סימן לב) שהרב השואל דן על הברגת סטנדר מתכונן, ובתוך הדברים הציע לחדש שהדבר מותר מצד שבהברגת הסטנדר יש רק הידוק ואין חשש תקיעה, שהרי הבורג אינו יכול להיכנס לתוך הברזל, והגר"ש וואזנר הסכים לדבריו בסיום התשובה.

במאמר מרדכי (סימן שיג ס"ק יא) היה פשוט שלא שייך תקיעה בהברגה, ולכן התפלא מאוד על המגן אברהם (ס"ק יא) שכתב להגדר בהברגה, שהרי דעת כל הראשונים עולה שכל האיסור שמא יתקע ובהברגה מציאות של תקיעה, וכתב שאמנם לדעת הרמב"ם (פרק כב הלכות כה-כו) נראה שהגזירה שמא יתקע נאמרה דווקא בחיבור של דלת לשידה, אבל בהרכבה של כלי שלם האיסור הוא מצד 'מחזי כבונה', וכתב שלפי זה אפילו בהברגת שני חלקי כלי הגם שאין חשש שמא יתקע, הרי זה 'מחזי כבונה' ואסור לדעת הרמב"ם, וכתב כי הגם שהיה ראוי לפסוק כדעת רוב הראשונים ופשוטו השו"ע, כיון שהדבר יצא מהפה של המגן אברהם נכון להחמיר כדעת הרמב"ם.

המשך בעמ' הבא

אבל אם מרכיבים את המיטה בחוזקה - חייב חטאת, וכן פסקו כל הראשונים (ר"ף כא: ר"ש סימן כג, רמב"ם שבת פרק כב הלכה כו) והשו"ע (סימן שיג סעיף ו').

והנה בגמרא מבואר בכמה מקומות שאין מלאכת בניה וסתירה בכלים (שבת קכב: עירובין לה. ביצה יא: כב.). והקשו בתוס' (שבת קכב:) שהרי בגמרא (שם) נפסק כי המכניס את ידיו העץ לחור הפטיש חייב משום בונה. ויישובו, שהדין שאין בניין בכלים נאמר דווקא בכלי המתפרק ומתחבר חזרה בכל פעם, וכמו תריסי החנויות (ביצה יא:) או מנורה של פרקים (ביצה כב.), אבל בניין גמור של כלי חייב חטאת. וכתבו שזה הטעם שמטה של טריסים שתוקעים אותה בחוזקה חייב חטאת, כי תקיעה בגבורה ואומנות אפילו בכלי של פרקים נחשב למלאכת בניה בשבת. וסיימו (שם): 'ואין חילוק בין כלים לקרקע, אלא במקום שאין חיזוק ואומנות, דבכלי לא חשיב בנין ובקרקע חשיב בנין'. וכעין זה כתבו גם שרם הראשונים (שבת קכב:) בארחות חיים (שבת סימן קכא) ובכל בו (סימן לא.).

כלי שדרכו בתקיעה אסור גם ברפוי

יסוד זה שיש מלאכת בונה גם בכלים באופן שיש גבורה ואומנות כתב גם בסמ"ג (לאוין סה), והביא ראיה מהגמרא (שבת קכב:) בדלת של שידה תיבה ומגדל שהתפרקו שאין להחזירם בשבת, וביאר רבא כי הגם שאין בניין וסתירה בכלים בכל זאת אסור גזירה 'שמא יתקע'. מבואר כי כאשר תוקע בחוזקה ובאומנות יש מלאכת בניה גם בכלים, וכתב שבו מתבאר הדין שהתירו מיטה רפואה של טריסים, וכוונתו, שהרי תיקונו אינו בדרך של גבורה ואומנות לא שייך בהם גזירה.

וכן כתב הבית יוסף (סימן שיג) שמשלשן הרמב"ם (שבת פרק כב הלכה כו) נראה כי הטעם שדלת של שידה תיבה ומגדל אסור להרכיב שמא יתקע, ובמיטה של טריסים רפואה התירו להרכיב ברפוי, משום שהמיטה בנויה ביסודה להיות רפואה ולכן מותר, אבל אם הוא עשוי להיות מהודק אף על פי שעשוי כשמחזירו מניחו רפוי אסור.

וכן מוכח גם בארחות חיים (שבת סימן קכא) ובכל בו (סימן לא) שהביאו את הדין שאין מחזירים את הדלת שמא יתקע, וכתבו עליו כי מהר"ם מרונטנבורג אסר להרכיב 'כוס של פרקים' שדרכו להיות מהודק, והתיר להרכיב כוס שדרכו להיות רפואה, ומוכח שבדרכו להיות רפוי מותר, שאין לגזור בו שמא יתקע. וכתב הבית יוסף (שם) שגם מדברי הטור שנחלק על מהר"ם מרונטנבורג והתיר 'כוס של פרקים' מפני 'שאין דרך להדקו כל כך', מוכח שאם היה דרך להדקו היה אסור להרכיב את הכוס אפילו בדרך רפואה.

וכתב הבית יוסף שכן מפורש גם בראב"ד (כל בו סימן לא, ארחות חיים שבת סימן קלד) שכתב 'דברים שאין אדם מקפיד עליהם אם יתנועע בתוך החור מותר להכניסן בחורו, שאין לגזור שמא יתקע אלא בדבר שצריך להיות מעמידו בדוחק', ומוכח שאם דרך לדחוקו אסור להרכיבם אפי' בדרך רפואה.

שלוש דרגות בכלים

מתוך דברי הגמרא לגבי מיטה של טריסים מוכח שיש שלוש דרגות בבניה של כלים: א. תקיעה שאסורה מאדוריתא. ב. הידוק שאסור מדרבנן שמא יתקע. ג. ורפוי שמותר לדעת רבן שמעון בן גלמליא שהלכה כדבריו. חילוקים אלו מפורשים בטור (סימן שיג) ובקיצור פסקי הרא"ש (שבת פרק ג' סימן כג) וזה לשונו: 'מטה של פרקים אסור להחזירה בשבת ולהדקה, ואם תתקע חייב חטאת, ואם היא רפואה מותר לכתחילה', והרביה להוכיח זאת בחזון איש (שבת סימן ג' ריש ס"ק י') מתוך דברי הגמרא עצמה.

וכאמור בבית יוסף כתב כי במיטה שדרכה בתקיעה אסור גם לתקנה רפואה, גזירה שמא יתקע, וכן פסקו הרמ"א (סימן שיג סעיף ו') וכל האחרונים. [אמנם בחזו"א (שם) נחלק שמואל לרוב שמעון בן גלמליא בספר בניין שבת (עמוד נה) שמהראשונים מוכח שלא כדבריו].

יש קצת קושי לעמוד על שלוש הדרגות באופן מדויק, ובארחות שבת (חלק א' פרק שמיני) כתבו (סעיף מ): 'וענין התקיעה הוא שמחבר את החלקים זה לזה בחיבור גמור עד שהם נחשבים כמאחדים, כגון שחיברם במסמרים או בברגים או הדביקם בדבק, או הידקם באופן חזק מאוד'. (סעיף מה): 'ונראה שכל שצריך להשקיע מאמץ בפירוק הכלי הרי זה בגדר הרכבה מהודקת, וכל שאפשר להפריד את החלקים זה מזה כקלות הרי זה הרכבה רפואה'.

בענין סמיכות ברוך שאמר לישתבח

ראובן נוהג להתפלל כל יום במנין קבוע. לפעמים קורה לו שהוא קם קצת באיחור, ועל מנת שיוכל להספיק את התפילה עם החזן, הוא מתחיל לומר קרבנות תוך כדי הליכתו לבית הכנסת, ואם קצת יותר מאוחר הוא מתחיל בלבול ומפני קוצר הזמן החליט על דעת עצמו שהוא מתחיל לומר קצת פסוקי דזמרה ואחרי שילבש טלית ותפילין יברך 'ברוך שאמר' וימשיך היכן שהוא אוהו, ויהי כאשר הוא הגיע לבית הכנסת לבש טלית ותפילין ומרוב בלבול ואיבוד היכן שהוא אוהו ושכח לגמרי שלא בירך 'ברוך שאמר'. כשנזכר כבר היה לפני 'שתבח' ולא ידע מה עליו לעשות, האם להמשיך 'שתבח' ללא 'ברוך שאמר', או לומר 'ברוך שאמר' ולומר שוב אשרי ואח"כ לומר ישתבח:

תשובה: עיין שו"ע א"ח (סימן נג ס"ב): אין לומר ישתבח אלא א"כ אמר ברוך שאמר וקצת פסודו"ז. ובמשנ"ב (שם) כתב דהטעם דישתבח אינן הברכה אחריה שנתקנה לומר אחר פסודו"ז ומתחלת בלא ברוך כי היא סמוכה לברכת ברוך שאמר על כן אין לומר אותה בלא ברוך שאמר. ועיין בביתור הלכה (ד"ה אמר) ובדע"ב מי שדילג ברכת ברוך שאמר ונזכר אחר שכבר אמר פסודו"ז לא יוכל עוד לברך ברוך שאמר כי היא נתקנה קודם פסודו"ז דווקא וכבר יצא י"ח באמירתו ומ"מ יוכל לומר ישתבח דלא גרע מברכת הנהנין שמי שלא בירך לפניו דאי יכול לברך אחריו.

לפי"ז אם נזכר לפני שסיים פסודו"ז ודאי יכול לברך ברוך שאמר ולהמשיך היכן שזכר ואח"כ יאמר ישתבח, ובש"ת יביע אומר (ח"ח ס"ו) כתב דשירת הים נמי בכלל פסודו"ז אף שעיקר פסודו"ז הם מתהילה לדוד עד כל הנשמה. אבל אם נזכר לאחר שכבר סיים לגמרי שירת הים הפסיד ברכת ברוך שאמר ואין יכול לברך ברוך שאמר ולומר שוב אשרי מכיון שיצא יד"ח פסודו"ז. אבל ישתבח עדיין לא הפסיד. ויש לציין שיש חולקים וסוברים שיכול לחזור ולומר אשרי ועל סמך זו לברך ברוך שאמר, עיין בשבט הלוי (ח"י ס"י יז). ואם אמר כבר ישתבח לכל הדעות הפסיד ברוך שאמר.

מעניין לענין באותו ענין, יום אחד כשראובן אחז באמצע פסודו"ז והחזן במרוצתו כבר הגיע לקידוש וברכו, בטעות המשיך ראובן עם החזן ברכת יוצר ונזכר באמצע שעדיין אוהו באמצע פסודו"ז ועדיין לא אמר ישתבח והספק האם הפסיד ישתבח או שיכול להשלימו היכן שאוהו או להשלימו במקום אחר.

עיין (סימן נד ס"א) ישתבח אינו פותחת בברוך לפי שהיא סמוכה לברוך שאמר ששתיהן נתקנו על פסודו"ז זו לפנייהם וזו לאחריהם, ועפ"י כתב הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה חפלה פ"ו דבר הלכה אות כ) שמי ששכח לומר ישתבח והתחיל יוצר אור שהפסיד ישתבח דהוא ברכה סמוכה לברוך שאמר. וכן פסק הרב אלישיב, אבל יש חולקים וסוברים שגם אם התחיל יוצר אור לא הפסיד ישתבח מפני שהכל הם שבת והודיה להש"ת עיין יביע אומר (ח"ח ס"ו) וש"ת להורות נתן (ח"ז ס"י) ועיין עוד בשיח השדה (ח"ג ברכות לד ב) להגאון ר"חיים קניבסקי זצ"ל שפסק כן והוסיף שיאמר ישתבח בין יוצר המאורות לאהבה רבה ויאמר ג"כ כמה פסוקים לפניו.

ובס' עיניו הלכות (ח"א סו) בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל כתב דאף מי שלא אמר בכלל לא ברוך שאמר ולא ישתבח יתכן שיכול לאמרו בין יוצר המאורות לאהבה רבה כמו שכתוב שמואל ברוך אשר יצר וברכת ברך ורעם באמצע פסודו"ז מפני שאם ימתין עד לאחר התפילה יפסיד ברכות אלו א"כ ה"א כן אמר ימתין עד לאחר התפילה ודאי יפסיד ברכות אלו ולכן יכול לאמרו שם.

העולה לדניא:

- מי ששכח לומר ברוך שאמר, אם נזכר קודם שסיים פסודו"ז לאמרו שם וסיים פסודו"ז ויאמר ישתבח שלאחריה.
- אם סיים פסודו"ז לגמרי דהיינו שסיים שירת הים לשיטת הביאור הלכה הפסיד ברוך שאמר אבל ישתבח לא הפסיד דלא גרע מברכות הנהנין.
- אם נזכר לאחר שכבר סיים ברכת ישתבח לכו"ע הפסיד ברוך שאמר.
- שכח לומר ישתבח ונזכר לאחר שהתחיל יוצר אור נחלקו האחרונים אם יכול להשלים ולומר ישתבח בין יוצר המאורות לאהבה רבה. והרבה מקילין בזה.

של שימוש גם בלי המכסה, והוא רק הרכבה של שני כלים שונים לשמש כאחד. ויש אומרים שכלי העשוי להתקיים בהרכבתו רק לזמן קצר ביותר, אינו נחשב כבנייה כלל ומותר אפילו בדרך של גבורה ואומנות.

הרכבה ראשונה של הכיסא

אמנם כל ההיתר להרכיב את הרגלים למושב של הכיסא תיגון אינו שייך בפעם הראשונה שמרכיבים את הכיסא, וכמובאר לעיל שעשייה חדשה של כלי נחשב לעולם למלאכת בונה, ומאחר שזה גם גמר מלאכת הכיסא, שייך כאן איסור 'מכה בפטיש', אבל את המגש מותר להרכיב גם בפעם הראשונה שהרי אין בהרכבה שלו גמר מלאכת הכיסא או המגש, כי הם שני כלים נפרדים שרק משמשים יחד, ואין בהרכבה שלהם לשמש יחד כלי חדש לעבור באיסור בונה או מכה בפטיש.

דין כיסא תיגון

כיסא תיגון הוא כלי של פרקים. פעמים שרק המגש שבו מתפרק, פעמים שהוא עצמו עולה ויורד על גבי רגלי הכיסא, ופעמים שהמושב עצמו מתפרק לגמרי מהרגלים שלו.

ונתבאר כי כלי של פרקים שבנייתו בדרך של גבורה ואומנות אסור לתקנו אפילו בדרך של רפוי, אבל כיסא תיגון שהמושב מתפרק מרגליו, הגם שחיבורו נעשה בדחיקה, אין בהרכבתו בדרך כלל צורך לגבורה ואומנות, ולכן לא שייך לגזור בו שמה יתקענו בגבורה ואומנות.

וכל שכן המגש שבו שמותר לפרקו ולהרכיבו, כי לא מבעי לביאור שולחן ערוך הרב בדעת המגן אברהם, שטעם ההיתר במכסה כלי מתברר שמותר לפתחו ולסגורו לפי שהמכסה ביסודו מיועד לפתיחה וסגירה בכל שעה, הרי גם את המגש של הכיסא תיגון הדרך לפרקו כדי לנקותו או כדי להוציא את התיגון, אלא גם לדעת ה"ט"ו וביאור הלבושי שרד והחזו"א בדעת המגן אברהם, שטעם ההיתר במכסה לפי שיש לכלי שימושים עם מכסה ובלי מכסה, ואין לו בנייה של הכלי או סתירתו, גם כאן השימוש של כיסא מצריך שיהיה אפשר להוציא מדי פעם את המגש כדי לנקותו או כדי להוציא את הילד, ואין זה נחשב כבונה את הכיסא או כמפרקו.

מטעם זה יש להתיר גם להוריד או להעלות את מושב הכיסא על גבי רגליו, שהרי אין כאן בניה או סתירה כלל, ואין זה דומה לאיסור לקנה של סידד"ן (שבת מז.) שהיו מארכים ומקצרים אותו על ידי חלקים אחרים שמוספים עליו ופוחתים ממנו, מפני ששם מוסיף חלקים לבנות את הקנה, אבל כאן משתמש באותם החלקים אלא שפעם משתמש בהם בדרך שהכיסא למעלה ופעם בדרך שהכיסא למטה, והכל רק שימושים שונים בכלי אחד אבל אין כאן כל בניה או סתירה, ומטעם זה כתב בשבט הלוי (הל' ו סימן לב) להתיר להעלות ולהוריד את הגובה של סטנדר מתכונן. ובמה שהכיסא מתקפל אין חשש לעשיית אוהל וכמובאר בשו"ע (א"ח ס"י שטו ס"ה), ובמשנ"ב (שם ס"ק כג).

כסא תיגון שמורכב לתקופה ארוכה

מעתה יש לדון בנדון שאלה זו, שאין רגלים לפרק ולהרכיב את מושב כיסא התיגון מרגליו בכל שעה, ואין עושים כן אלא רק לעיתים רחוקות, ויש לדון שמה כל ההיתר שאין בניין והסתירה בכלים נאמר דווקא כאשר פירוקם והרכבתם תדירים, וכמו הדוגמאות שנקטו הראשונים 'תריסי החנויות' או 'מנורה של חוליות' או 'מיטה של טרסיים', אבל בכלי מתפרק שאין דרך לפרקו שמה יש לומר שכאשר מפרקו נחשב כשבירה מוחלטת של הדבר, וכאשר מרכיבו נחשב כחשב כבניה מחודשת לעבור עליו באיסור בונה גם בכלים.

אמנם הראשונים (רמב"ן, רשב"א, ריטב"א, ר"ן, שבת קב) כתבו על מנורה של חוליות שנתפרקה שאין אסורה בבנייה אלא אם כן צריכים מעשה אומן, ומלשונם ש'נתפרקה' משמע שמעצמה נשברה, ועוד שהיא לא ראייה מהאיסור לטלטל מנורה של חוליות שמה תישבר ויתקנה (שבת מז.), וכתבו שהאיסור משום צריכים מעשה אומן והרי זה כבנייה מחודש, ולא כתבו שמאחר ובעל הבית זה בנאה למשך זמן ורק מעצמה נתפרקה, אינה דומה לתריסי החנויות שעומדים מצד

אמנם אחרים פירשו בדעת המגן אברהם שגם בהברגה שייך תקיעה כשמבריקים בחזק רב עד שקשה מאוד לפתוח, וכמו שכתב בשער הציון (שם ס"ק לב) 'מלישנא דהמגן אברהם מוכח דכשיהדק בחזק על ידי השרוי"ף הוא חשוב כמו תוקע ממש, ועל כן אסור אפילו להטור בכל גווני'. ובשו"ע הרב (שם סיף כא) כתב 'שמדהדקין אותם בחזק מאד על פי הכלי'. ומאחר שדברי המגן אברהם מתיישבים באופן זה, שוב אין לחדש שפסק שיטת רמב"ם שלא הובאה כלל בראשונים אחרים או בפוסקים, ובוודאי שגם המאמר מרדכי מסכים לזה, ובפרט שבשולחן ערוך (סימן רעט סיף ז) מפורש פסק שהאיסור אינו משום מחזי כבונה אלא משום שמה יתקע. ולכן כל שאין חשש שמה יתקע אין איסור אפילו בהידוק, וכמו שפסקו הגרש"ז אויערבאך ובעל השבט הלוי.

איסור בונה וסותר בכלי בעל שני שימושים

שונים

ה"ט"ו (שם סק"ז) יצא לדון בכלי מתכת שנסגר למעלה על ידי הברגה, שדינו תלוי לכאורה במחלוקת מהר"ם מרוטנבורג והטור בדיון כוס של פרקים, שהרי אין דרך לסגור את ההברגה בגבורה שתקשה אחר כך לפתוח ומסתפקים בסגירה רגילה, ושוב כתב כי מכסה של כלי אין בו מלאכת בניין כלל, שהרי לא עיקר תשמיש הכלי באחסון שבו מתקיים דווקא במה שניתן לפתוח ולסגור את המכסה שלו, ולכן סגירת המכסה אינה בניה של הכלי והפתיחה אינה סתירה, והכל אינו רק שימוש הכלי, ודווקא ב'כוס של פרקים' שהכלי משמש רק לאחר חיבור הרגל לכוס, ניתן לומר שבכך נבנה הכוס להיות כלי.

במגן אברהם (שם ס"ק יב) הביא נידון קרוב ל'כוס של פרקים' שהרגל מתחברת לכוס על ידי הברגה, וכתב שהיא מהודקת בחזקה ואסור לכולי עלמא, והוסיף שאינו דומה לכיסויי הכלי שנסגרים על הכלי בהברגה, 'דהתם אין עשויים לקיום רק לפתחו ולסגורו תמיד', והראה מקום לעיין לקמן (סימן שיד סיף ז) שם יש מקרים נוספים של בניה לשעה ונפסק שאין בזה איסור בונה.

בשולחן ערוך הרב (סימן שיג ס"ק כא) כתב בביאור המגן אברהם: 'ומכל מקום כיווני כלים העשויים כך בחריצים סביב אף על פי שמהדקין אותם בחזק מאד על פי הכלי, אין בהם שום איסור, לא בנטילתן משום סתירה, ולא בהחזרתן משום בנין, לפי שאינן עשויין לקיום כלל רק לפותחן ולסגורן תדיר גם בשבת עצמה, ולא אסור בנין עשה וסתירתו אלא כשאינו עשוי עשוי מנת לסתור בשבת עצמה'. ואין כוונת הש"ע הרב שאם ניח את הבנין עד למוצאי שבת יש איסור בונה, אלא שסוג כזה של בניה שאינה מיועדת לעמוד לזמן ארוך אין בה איסור בונה, אבל בנין שמצד עצמו עומד להתקיים כמשכן, אלא שעל פי ציוו ה' פרקו אותו מדי פעם, יש בו איסור בונה וכמובאר בירושלמי (שבת ריש פרק זב), וכן פירש הגרש"ז אויערבאך בדעתו (ראה מכתבו לחזו"א בספר בנין שבת עמוד סז, ובעמוד נא).

אבל בלבושי שרד (שם) והחזו"א (סימן נ ס"ק ט ד"ה והא דכתבו ה"ט"ו והמג"א) כתבו גם בביאור המגן אברהם כמו שכתב ה"ט"ו, שאין הטעם משום שבניין שהוא לזמן אינו חשוב בנין, אלא לפי שאין זה כלל בניה של הכלי שהרי פעמים שהשימוש בכלי נעשה דווקא בפתיחתו.

דיני בניה וסתירה בכלים מתפרקים

להלכה: בניה בכלים אסורה בשני אופנים. א. בבניית הכלי ממש בתחילה. ב. בכלי מתפרק שכדי להרכיבו מחדש צריכים גבורה ואומנות, אבל כלי מתפרק שמתחבר שלא בגבורה ואומנות אין איסור לפרקו ולהרכיבו מחדש.

וכל זה מדין תורה, אבל רבנן גזרו בכלי העשוי מפרקים שתיקונו 'בגבורה ואומנות' לדעת הסמ"ג, או בדחיקה לדעת הראב"ד, שלא לתקנו אפילו בדרך רפויה, גזירה שמה יתקנו בגבורה ואומנות. וגם להראב"ד דאסר בכלי שתיקונו 'בדחיקה', היינו באופן שיש אפשרות של תקיעה, אבל כשאין אפשרות של תקיעה לא שייך גזירה.

ויש אומרים שכל האיסור להרכיב כלי העשוי מפרקים בגבורה ובאומנות, לא נאמר בהרכבת מכסה לסיר, שאינו מעשה בניה של הסיר שיש לו תפקיד

מצא שעון עזוב בישיבה

דן נכנס ללמוד בישיבה, והמשיגה שיבץ אותו באחד החדרים בפנמיה, הוא רוקן את תכולת מזוודתו לארון המיוחד לו, אולם לשמיכת החורף לא מצא מקום והחליט לדחוף אותה מעל גבי הארון, כעלה על הכיסא להניח את השמיכה מעל הארון הבחין שם למעלה בשעון מעורר שכנראה שייך לבחור שעזב את הישיבה, והסתפק האם מותר לו לקחת את המציאה לעצמו:

תשובה: יש לדון בשאלה זו מכמה צדדים: 1. האם תולים שזה שייך לשוכר אחרון: הנה למדנו במסכת בבא מציעא (כז.) במשנה: אם היה משכירו לאחרים, אפילו בתוך הבית הרי אלו שלו. והגמרא מקשה שנלך אחר שוכר האחרון, ותיצרה שמדובר 'שעשאו פונדק', ומשמע שבמקום שאין מסתובבים עוד אנשים, תולים לומר שזה שייך לאחרון בוודאי ואע"פ שהאחרון ג"כ כבר יצא מכאן, וכתב בערוך השולחן שיותר נח לתלות באחרון שחיפשו ולא מצאו, ממה שנאמר שאחד מהקודמים שכחוהו.

אמנם מצאנו כמה הסתייגויות בד"ץ 1. הש"ך (ר"ס, סק"א) מגביל את זה שמדובר דווקא בדבר שאין בו סימן [והנתיבות חולק עליו] 2. הנתיבות (סק"ו) כתב בפשיטות שאם העלה חלודה לא שייך לומר ששייך לאחרון, אדרבה יש כאן הוכחה שמונח שם זמן רב 3. הנתיבות (סק"ו) עפ"י הראב"ד מחלק שם נמצא בגומא וכדו' שאפשר לומר שלא שמו לב לזה, אין הוכחה ששייך לאחרון.

גם באופנים שאין סברא לומר ששייך לאחרון, אם נאמר שהבעלים התייאשו ממנו יש לדון ששייך לאחרון הדר עכשיו שקונה בקניין חדר אם נמצא במקום שהוא להימצא (ס"י רס"ח, ס"ג). לפי זה בנידון דידן שמצאו מעל גבי הארון שזה מקום שאין משתמשים שם, הרי זה דומה לגומא שאפשר לומר שנשאר מהקודמים ולא דווקא מהאחרון, ואין כאן הוכחה ששייך לאחרון, וכל שכן כשהעלה אבק רב, וממילא חזר דינו לאבידה רגילה.

2) האם חייב להכריז: אם יש בו סימן ולא העלה אבק הרבה, וכאן יש לכאורה סימן מקום, חייב להכריז. וגם כשאין סימן אפשר שיש חיוב להכריז שהרי מצאו במקום שתלמיד חכמים מצויין שמחזירים להם אבידה בטביעות עין (ס"י רס"ב, כא).

אמנם יש כמה אופנים שאין חיוב להכריז: 1. אם יש שם גוים שדרכם לנקות שם מדי פעם, ומה שמוצאים לוקחים לעצמם או זורקים, (ר"ט, ס"ו). 2. במוסדות שהנהלה מודיעה שכל מי שנכנס על דעת שמפקיר כל מה שישיאר (פת"ח פ"ד, כא). 3. שהעלה אבק רב שניכר שכבר מונח כאן זמן מרובה ובוודאי הבעלים נתיאשו (רס"ב, ס"ה).

3) באופנים שהבעלים נתיאשו, מי זוכה בקניין חצר:

בגמרא (ב"מ, יא.) חצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו. ובחצר המושכר נחלקו הרמב"ם והרא"ש (ס"י ר"ט, ס"ד) האם קונה למשכיר או לשוכר, ופסק הש"ך (שם ס"ק ט"ו) כדעת הרמב"ם שהמשכיר קונה והנתיבות (ס"י ר' בפתיחה) חילק בדעת הרמב"ם בין דברים שהונחו שם מדעת, לבין מציאה שלא על דעתן שכן המקום, ובה קונה המשכיר.

ובפתחי חושן (אבידה, פ"ט לה) כתב שבחורים הנמצאים במוסדות אין דינם כשוכרים אלא כאכסנאים מכיון שאפשר להעבירם בכל עת ממקום למקום ואין להם קנין חצר בחדרם. ולפי ב' הטעמים האלו המוסד יש לו קנין חצר ולא התלמידים.

4) האם גג הארון יכול לקנות חפצים למוסד?

בשביל שחצירו של אדם יקנה לו שלא מדעתו, יש כמה תנאים: א. חדר שאינו קונה מציאה אלא בדבר שהוא להימצא (נתיבות רס"ח, סק"ג) דהיינו שבעל החצר מעלה בדעתו שאפשר שיבא דבר זה לחצירו, או שנמצא במקום שימצאו לבסוף. ב. שהחצר תהיה משתמרת (ב"מ, יא.). ואם מדובר בכלי צריך שיהיה לה מחיצת (נתיבות ס"י ר סק"ג). וגם במקום שיש הרבה נכנסים ויוצאים דינו כחצר שאינו משתמרת (ש"ך ס"י ר"ט, סק"ה). ג. שיבא לחצר לאחר שנתיאשו הבעלים דאל"ה יש בזה ייאוש שלא מדעת (שי' הש"ך והנתיבות, רס"ב סק"א).

ומכיון שבמקרה דנן נראה שאין הוה להימצא, ואין לה מחצית וכן השעון הונח שם לפני ייאוש לא קנה הארון את השעון למוסד, ובפרט שברוב המוסדות אינם מעוניינים לזכות בחפצים אלו.

העולה לדינא:

כשניכר שכבר מונח זמן רב או במוסדות שמבהירים שמפקירים מה שהשאריו, או שיש שם גוים המנקים במקומות הללו ודרכם לזרוק הכול יכול המוצא לקחת לעצמו.

אבל בלי המקרים הנ"ל, יש לו לנסות למצוא את בעל השעון ע"י סימן בגופו, במקומו ועל ידי טביעות עין.

עצמם לפירוק והרכבה בכל עת, ואסור לבנותה. ומוכח שדווקא הבניה הראשונה נחשבת כעשיית הכלי, וכלשון הרמב"ן (שם) 'דכי אמרינן אין בנין בכלים הני מילי בכלי שנחפר כגון מנורה של חליות, אבל הכא עושה כלי או מתקן כלי מתחלתו אין לך בנין גדול מזה'

ונראה שגם בדעת שאר הראשונים (תוס', תוס' הרא"ש, נמוק"י, שם), יש לדייק כן, שהרי אילו היו סוברים שכלים שיכולים להתפרק אם הוא בונה אותם לקיימם למשך זמן חייב, היה ראוי שיפרשו זאת, וגם שאם כן עולה מחלוקת בין הראשונים, ולא ראינו לאחרונים שיכתבו כן.

אמנם הגרש"ז אויערבאך (מנחת שלמה חלק א סימן ט ד"ה והיה נראה) הביא שהפנים מאירות (חלק ב סימן קנב) התיר למתוח את הקפיץ של השעון כדי להפעיל אותו, שמאחר שלאחר יום יצטרכו למותחו שוב נמצא שאין כאן תיקון גמור, והרי זה דומה להרכבה של מיטה רפוייה שאין בה איסור. אבל הפרי מגדים (אשל אברהם סימן שח ס"ק עה) כתב לאסור, 'דלא דמי למטה רפוייה וכדומה, שזה אין כלי כלל בלא המשכה, והוא כמכה בפטיש', וכן פסקו כמה אחרונים (ח"י אדם שבת סימן מד ס"ק מט, וראה חזו"א סימן נ ס"ט ס"ט).

הגרש"ז מבאר את כוונת הפרי מגדים, ששעון אינו דומה למיטה רפוייה של פרקים שעומדת ביסודה לפירוק כדי להיטלטל, ולכן פירוק המיטה אינו סתירה והרכבתה אינו בניה רק הכל מדרכי השימוש בה, אבל השעון דומה למיטה רפוייה שאין רגילין כלל בשום פעם לפרקה מרצון הטוב, אלא שדרכה להתקלקל תמיד מחמת השכיבה וצריכים תמיד לחזור ולהעמידה, שפשוט הוא שאיסור גמור הוא להחזירה בשבת, וגם השעון אינו עומד לעצירה מדי פעם, והעצירה היא קלקול של השעון, ולכן העריכה המחודשת של השעון בכלל איסור בונה, ואפי' שהתיקון אינו מתקיים רק ליום אחד והוא דומה להרכבה רפוייה, לפי שעל כל פנים יש כאן בניה גמורה.

ומבואר שכאשר מרכיבים כלי של פרקים שנבנה מתחילתו על מנת על מנת לפרקו יש בזה איסור בונה, ואם כן לכאורה המרכיב כיסא תינוק או עגלה תינוק על דעת לקיימה, יש בזה איסור בונה.

אלא שעל חידוש זה, מקשה הגרש"ז מהד"ן (שבת מה.) שמותר להחזיר את הנוצות אל תוך הכר, ואין בזה איסור של מתקן מנא, שרק ההרכבה הראשונה של הכר נחשבת לבניית הכר. והרי הכר אינו עומד להוציא ממנו את הנוצות מדי פעם, והוא דומה למיטה שאינה עומדת להתפרק שיש בהרכבתה המחודשת משום בונה, ומדוע מותר להחזיר את הנוצות לכר. וכתב לחלק, שהרכבת מיטה היא מעשה גדול וחשוב, ולכן גם בפעם השניה יש מלאכת בונה, אבל החזרת המוכין אינה מעשה חשוב ואין נחשב שיש בזה בניה חוזרת, וכתב כי אף שעריכת השעון הוא מעשה קל ממעשה החזרת המוכין, אך מכיון שהשעון ערוך בדרך של אומנות גדולה וחשובה, החזרת הפעולה של אומנות זו היא מעשה חשוב ונחשב ומלאכת בונה.

עוד מצאנו דעת הגרש"ז אויערבאך (שמירת שבת כהלכתה פרק טז הערה כג) לגבי ניפוח חוזר של כדור רגל, שאין בדבר איסור מתקן מנא, 'דכל שאין בו טורח גדול וגם אין בו אומנות שפיר שרי'. ועוד מצאנו בגמרא (שבת קמח:) שו"ע סימן שח סעיף טז) שאסור לטלטל כירה שנשמטה אחת מרגלותיה שמא יתקע את הרגל לתקנה, וביאר רש"י (שם) שמא יתקע בחוזקה, וכן כתבו כל הפוסקים (שם). ומבואר שאם יתקע ברפוי אין איסור, ולכאורה לשיטת המנחת שלמה כיון שהרגל אינה עומדת לפירוק צריך להיות אסור ואפילו ברפוי, ובהכרח נצטרך לומר שהרכבת מיטה שלמה רפוייה נחשבת למעשה חשוב ומלאכת בניה, אבל השבה של רגל אחת למקומה אינה מעשה חשוב כדי להיחשב כבניה.

עלה בידינו, שכלי של פרקים שאינו עומד לפירוק מצד עצמו, אם בא לחברו מחזר חייב רק באופנים אלו: א. כאשר מרכיבו בטורח גדול או באומנות. ב. כאשר הדבר מפעיל מנגנון שנעשה באומנות גדולה, ג. במלאכה חשובה של הרכבת מיטה שלמה.

ומעתה בנידון של כיסא תינוק שמורכב על דעת שלא לפרקו, הרי אין בדבר לא טורח גדול ולא אומנות, וגם נראה שאינו נחשב מלאכה חשובה כבהרכבת מיטה שלמה רפוייה, ועוד שבמנחת שלמה (שם) כתב על המיטה רפוייה 'שאין רגילין כלל בשום פעם לפרקה מרצון הטוב', אבל כיסא תינוק הגם שמרכיבו לזמן רב, הרי רגילים לפעמים רחוקות לפרקו, וגם אחרים מפרקים תמיד כיסאות אלו, ולכן מעיקר הדין היה נראה שאין כאן מלאכת בונה בהרכבה חוזרת, אבל מכיון שזה ספק דאורייתא נכון להחמיר.

להלכה:

איסור בונה בכלים מהתורה נאמר דווקא בעשיית כלי בתחילה, או בהרכבה של כלי מתפרק כאשר ההרכבה נעשית בתקיעה או בגבורה ובאומנות, אבל הרכבה רגילה של כלי מתפרק מותרת מן התורה, אלא שרבנן גזרו על תיקון רפוי בכלי כשיש חשש שימשך לתקנו גם בתקיעה או בגבורה ואומנות, אבל כלי שאין בו מציאת של תיקון הנעשה בתקיעה או בגבורה ואומנות מותר לתקנו אפי' בהידוק.

בכיסא תינוק בדרך כלל לא שייכת מציאות של הרכבה בתקיעה או בגבורה ואומנות, ולכן מותר להרכיבו אפילו בהידוק ולא רק ברפוי. וכל זה בבניות חוזרות של הכיסא אבל ההרכבה הראשונה נחשבת לעשיית הכלי בתחילה ואסור. כמו כן, אם מרכיבים את הכיסא לתקופה ארוכה ביותר, נכון להחמיר שגם בניה חוזרת נחשבת לבניה מתחילה. את הרכבת המגש פשוט יותר להתיר, שהרי אין בהרכבתו משום בניה הכיסא, ואין בפירוקו משום סתירת הכיסא, כי הוא רק כמו מכסה הסיר שמותר אפילו לתקנו בגבורה ואומנות, כי סגירתו אינו בניית הסיר ופתיחתו אינו סתירת הסיר, והם רק שני כלים נפרדים המשמשים יחד. [ולכן גם אין איסור מכה בפטיש בהרכבה הראשונה של המגש לכיסא.] וכל שכן שמותר להעלות ולהוריד את מושב הכיסא על גבי רגלי, כי מצטרפת בזה הסברא שאין כאן בניה כלל, אלא רק שינוי מיקום של מושב הכיסא.

